

S O K F Ő L E .

IRATA
ALAPITVA

S Á N D O R I S T V Á N ,

TIZENEGYGYEDIK DARAB.

B É T S B E N
P I C H L E R A N T A L B E T Ű I V E L .

1 8 0 8 .

301970

**G. TELEKIEK'
ALAPÍTVÁNYA**

Nur durch die Cultur der vaterländischen Sprache
kann sich ein Volk aus der Barbarey heben. Herder
Ideen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit.
XIX Könyv. II Szak.

**M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA**

Béla Levelessénel előforduló Tulajdon Nevek.



Ezeket részszerént már ez előtt előadtam, részszerént most hozom elő először. Én ugyan mindenképpen azon voltam, hogy ezen Neveknek ejtésökben és megfejtésökben elérhessem a' valóságot, de ha még is olykor megbotlottam, botsánatot kérek. Több helyett a' bizonyossággal ingyen sem kérkedem, hanem csak gyanakodom 's vélekedem.

Alba Bulgariae. Nándor vagy Lándor Fejérvár, Rátz Fejérvár, Belgrád. Honnan vette légyen ez a' Fejérvár a' Nándor vagy Lándor neveit, bizonytalan. Talán valamelly *Neander* vagy *Leander* nevű Föembertől, vagy pedig Görög Egyházi Szenttől. Ezen Városnak akkori nevéből kitetszik, hogy a' mostani *Servia* akkor *Bulgariának* neveztetett. Azonban már az akkori Bolgár lakosi is nem valának mások, hanem a' mostani Rátzoknak Elejik. Ugyan az Országnek eme nevezetéből az is kitünik, hogy

a' Béla Levelesse a' IV Béla Királynál jóval régiebb, mert ez alatt immár ez az Ország nem *Bulgariának*, hanem *Serviának* nevezetett. Sőt már II András Királyunk is a' Jellevelekben *Servia* Királynának nevezi magát. Hogy pedig *Servia* egygykor *Bulgariának* nevezetett, bizonyosságom erre *Gebhardi* is, ki a' III Részében egyhelyett így ír: „Die Gegend zwischen Belgrad und Nissa heisst in allen europäischen Reisebeschreibungen des 10ten und 12ten Jahrhunderts Bulgarien.” De hallyuk inkább az akkori Irót *Frajzingi Ottót*, ki 1158-ban halt meg. Az a' Hazánkról így ír: „Attingitur ab oriente, ubi Sowa famosus fluvius Danubio miscetur, Bulgaria.”

Alba Ecclesia. Fehér Eggyház. Ez talán azon a' helyen állhatott, hol azután a' Töröknek eltakarodásával egy új Templom épültt, 's a' Keresztes Barátoknak által adatott.

Aldumas. Aldomás, az az: Áldás, Istennek áldása, ditsérete, vagy a' vett jóért való Háláadás, *Gratiarum actio.*

Almas fl. Almás vize, folyik Kolosvármegyében.

Almu. Most Alom, de hajdan *Almnak* írták 's mondották is. Az *u* betüt, úgy tetfzik, az Irónk tsak azért tette hozzá, hogy azt könnyebben lehessen kimondani, vagy pedig hogy emedeák szavakhoz *gelu*, *genu*, *veru*, hasonlőbb

légyen. Így lettek: Tos, Lél, Kund, ő nála *Tosu, Lelu, Cundu.*

Almus. Almos, Kostyán Tsászárnál *Salmutzes*, noha az eredetiben *Almutzes* lehetett. Almos nevének az Irónknál való második származtatása, úgymint a' deák *Almus* szóból, színt olly helytelen, valamint a' *Hungarusnak Hungu* várától, az az: Ungvártól. Ezen vétkeket egy olly időbeli Irónak méltó megbotsátani, mellyben a' *Critice* még nem esmértetett.

Aquae calidae superiores. Felhévvíz, a' Budai Vizivárosnak felső Részé, akkor mindazáltal még tsak Ferdöhely.

Arpad. Arpád, Kostyán Tsászárnál *Arpades.* Ez a' néhai Fejedelmünk örök áldásban és emlékezetben lehet minálunk. Ugyan is ő néki 's a' hat Vezérinek tartozunk azzal, hogy itt Európában 's egy illy jó földön megtelepedtünk. A' nevét mái napig is fen tartják két Helységink, mellyeknek egyike Biharban, másik Baranyában fekszik. Ezen másokról emlékezik már III Bélának 1181-diki levele is. Ugyan ezen faluknak nevében az ő hátra hagyott neve azt jelentheti, hogy ottan egykor valamit tétetett, építetett, helyheztetett, ásatott, rakatott, tartatott; vagy hogy ott mulatott, táborozott, megütközött; vagy legalább hogy a' lakosihoz valami jóval volt.

Arpalice.

Athila. Etele. Így neveztetik immár Kezai Si-

montól, 's az utánna éltt 1358-diki Krónikástól is. Hijába fáradoznak mind azok, kik ötöt 's a' *Hunnusait* Nemzetünkben kirekesztik, 's valamelly Mongol vagy Tatár nemzetfélinek hirdetik, mert eljön ismét az az idő, hogy a' régi bel és külföldi Iróknak több hitelt fogunk adni, kik ezt egy szájjal vitatták, 's a' *Hunnust* és *Hungarust* gyakorta egymás helyében vették. Azonban nem azt akarom én itten állítani, hogy mi a' *Hunnusokból* származtunk volna, mert ez eddig tsak ugyan bizonytalan, de hogy ők is magyarul beszéltek, 's a' Kúnok, Jászok, és Székelyek az ő valóságos Utóik légyenek, azt valamint régen magammal elhitettem, úgy még most is hiszem. A' Székelyeknek *Hunnus* eredetöket tagadják ugyan *Schlözer* 's a' Követői, 's hihetőbbnek tartják, hogy azok a' *Bissenusokból* eredtek volna. De ha, vélekedésem szerént, ugyan ezek a' *Bissenusok* vagyis Bessenyei Kúnok szint úgy az Etele *Hunnusinak* Maradéki valóának, tehát az említett Urak magok is bizonyítják az ő *Hunnus* eredetöket, 's az Iróknak is igazat szóllott akkor, midőn így irtt: „Siculi, qui primo erant populi Atylae Regis.”

Atho, Hoto. I Ottó, vagyis Nagy Ottó Tsásfár.

Bana. Bán Trentsén Varmegyében. De mivel a' többi ezzel a' Várral említett Várak (úgy-mint Sempte, Galgótz, Bolondos, és Trentsén) mind a' Vág vizénél fekszenek, Bán pedig attól

távozik, talán más valamelly Vág vizénél fekvő Vár lehetett Trentsénen fellyül. Mert azt nem hiszem, hogy ez a' *Bana* a' Pöstyéni Hévvíznek átaellenében fekvő Bankát jelentse, a' mint ezt vélte a' néhai *Hellünk*. Lásd az Országunk akkori Képét, a' mint azt készítette volt ő Kegyelme, 's velünk közlötte *Engel* Úr a' *Cornidesnek* Béla Levelesséről írott Munkájában.

Beguey partes. Bege vizének melléke.

Bellarad. Bél-Arad, most tsupán Bél vagyis Beel, fekszik Bihar Vármegye szélén Boros Jenőtől nem meszre. Közel vannak hozzá Bél-Örvényes, Bél-Rogos, Bél-Fenyér, 'st. af.

Beuldu. Böld vagyis Böd, most Pufztahely Tsongrádon alúl a' Tisza jobb felén.

Bezprem. Most Veszprém, melly neve a' német *Weisbrunnból* eredett. Ez a' fejer 's jóvizü Forrás még most is fen van a' Város alatt való völgyben, hol egygykor a' Sz. Istvántól szerzett Görög Apátzák Monostorok állott.

Billa et Bocsu. Bélye és Baks. Ezek Vezéri voltak ama Bolgár vagy inkább Kozár 's Mahumed vallású Sokaságnak, melly Takson Fejedelmünk alatt jött hozzánk Bulárföldről. Mind a' kettőnek fen van az emlékezete nálunk a' Duna jobbfelén; az elsőnek a' Bélye nevü Baranya vármegyei, a' másíknak a' Paks nevü Tolna vármegyei népes Lakhelyekben. Ezen Bolgár vagy inkább Kozár Népnek maradéka lehet a' még most is ott fütözö Rátzság.

Bissenii. Bessenyei vagyis Fekete Kúnok, egyébként a' deák Iróknál *Bessi*, *Piceni*, *Picenati*, *Pacinaci*, *Pacinacitae*, az Oroszoknál *Petsenegi* 's *Petsenáki* a' Görögöknél *Scythae*. Az én vélekedésem szerént a' *Hunnusoknak* azon maradéki, kik Etele halála után eleinten a' Don vizén túl magokat megvonták, azután pedig azon által kelvén, Neper, Nester, és Duna mellékét magokévá tevék. Némelly mostani Iróknak vélekedésök szerént a' Székelyeknek Elejik. *Bessus* vagyis *Bissenus* a' Tótjainktól hajdan *Befznaknak* hivatott.

Bissenii ultra Lutum Musun. Bessenyei Kúnok a' Mosoni Sárvizén túl, vagyis az Óvári Lajtavizénél tovább a' mostani *Pallersdorf* falu helyén, melly hajdan Bessenyőnek neveztetett, Moson vármegyében. Így nálunk is Nyitra vármegyében volt egy Bessenyei Kúnok Szállások (talán a' Morvaiak ellen) Bessenyödön. Ez a' Bessenyöd, tótul *Petsenadi*, most a' falunak az ő tót nevéből helytelenül neveztetik *Petse-nyédnek*.

Bissenorum terra. Bessenyő. Ez eleinten a' Don vizén túl ott vala, hol most Kubán van, 's hol a' *Homannak* Földképein látszik kitéve a' *Bessinada* város, melly is a' Főhelyök Bessenyöd lehetett. Azután általjövén a' Don és Neper vizein a' Feketetenger mellékét elfoglálák, sőt végre Moldvát 's Erdélyországot is.

Bivia, *Bua*. Talán Bü, mert a' végső a

betű csak toldalék, hogy a' szó valamivel deákosabban pengjen, *) az ű betűt pedig az Eleink olykor *iv* által tették ki. A' Bű nevű helységünk fekszik Hevesben, 's most Tisza Bűnek neveztetik. De lehet ezen Főemberünk nevének nyoma Bűdben is. A' hol az Iró így említi: *Geulam, patrem Bue*, ott ez a' második Tulajdonnév a' *Genitivusban* vagon ejtve, 's a' régiek szerént *ae* helyében *e*-vel írva.

*) Így ejté az Irónk ezeket is: *Cadusa, Zamera, Zulta*, ezek helyett: Kadots, Szemere, Zsolt.

Blaci, Blachi, Blasii. Oláhok.

Blundus. Bolondos, most Betzkó vára Trenstén vármegyében.

Bodoctu mons. Bodogd hegye. Ezt most némellyek Bodajknak vélik Fejér vármegyében, én mindazáltal Bokodnak tartom Komárom vármegyében.

Bogat, és nem *Bogar*. Bogát vagyis Bogád. Ezen nevű falu fekszik Baranyában, egygy illy nevű Puszta pedig Somogyban.

Bolotun. Balaton. A' tónak ez a' neve a' tót *Blato* szóból eredett, melly is annyit tesz mint Sár, vagyis Fertő. Kiteszik ebből is, hogy a' Magyaroknak oda érkezésök előtt annak mellékét Tótok lakták, 's ezek lehettek az Irónknál azok a' *Pastores Romanorum*. Van Oroszországban is egy *Boloto* nevű tó nem messze *Tyumen* várossától.

Borona et Sarvuar. Borona és Sárvár. Ezek

Bárdosi Úr szerént *Bruna* és *Olomucium*, mások szerént pedig Berents és Sasvár, két Nyitra vármegyei Várak Morva felé. De sem az előbbiek, sem az utóbbiak nem lehetnek. Az előbbiek azért, mert az Irónk a' Morva vizéig vezetí Eleinket, az utóbbiak pedig azért, mert ezek még a' Morva vizén jóval belől esnek. Én tehát kész lettem volna *Engel* Úrral elhinni, hogy Borona a' tót *Branából* eredett, melly által az Irónk a' *Jablunkai Passust* értette volna, de most immár azt tartom, hogy Borona és Sárvár nem mások, hanem Túrótznak ama két régi Várai Tót Próna és Blatnitza. Ez a' másik Sárvárnak az eredeti tót neve.

Borona castrum. Baranya vára, Siklóstól nem mészfe.

Borons. Barants. A' régibb deák Levelekben 's Könyvekben *Branisova*, most *Engel* Úr szerént *Branitsevo*. Feküdtt ez a' Város a' Dunának jobbfelén ottan, hol ez a' folyóvíz egy szigetet tsinál. „*Navigantes in insulam, quae civitati Boronch proxima est*” úgymond az 1358-diki Krónikás. Nem különbben „*ultra rivulum Karasu versus Boronch.*” Ezekből kilehet venni, hogy Vég Szendrön alúl *Serviában* állott.

Borsoa. Borsova, most egy falu Bereg vármegyében a' Borsa vize mellett. Emlékezik róla az 1358-diki Krónikás is Sz. László alatt *P. II. Cap. 56.*

Borsod. Ez a' hajdani Borsod vára, melly

a' Vármegyének nevet adott, már régen oda
 vagyon. Most a' helyén a' Boldva vizénél egy
 falu vagyon fen. A' régi Borsod vára vagy az
 építettőjétől Borstól neveztetett annak, vagy
 pedig a' Kitsinsége miatt a' Borsfűzertől, ama
 Közmondás szerént: Kitsin a' Bors, de erős.
 Hogy a' Borsótól nem neveztetett, annak az a'
 jele, mert így nem Borsodnak, hanem Borsód-
 nak hivattatott volna. Bors eredeti magyar Sza-
 vunk, melly már akkor is divatban vala ná-
 lunk, de a' Borsó, úgy tetszik, a' német *Erbse*
 vagyis *Orbes* szóból származott.

Borssed Zovolun. Borsod Zólyom, de a'
 melly most tsak Zólyomnak neveztetik, *Vetus*
Zolium.

Borsu, filius Bunger. Bors, Böngér fia.

Borsu castrum. Bors vára, de a' melly az-
 után tsak Borsnak neveztetett, most pedig a'
 Vár helyén álló Helység Barsnak mondatik.

Botond, filius Culpun. Botond, Kölpön fia.
 Ennek a' Kölpönnek fen maradt az emlékezete
 Kölpön nevű faluban Báts vármegyében, melly
 az oda való Rátzoktól *Kulpinnak* neveztetik, 's
 Ó Kér és Petrovatz között fekszik. Azonkívül
 a' nevét fentartja még egy más Helység is a'
 Száva vize partján Kölpön, rátzúl *Kulpinova*,
 Száva Sz. Demeteren az az: Mitrovitzon alól.

Boyta. Bajta. Ettől a' Hadivezértől nevez-
 tetett talán a' Sárvizénél fekvő helység is Baj-
 tának, de a' melly már mostan Vajtának hivat-

tatik. Fekszik Tzetzén alúl Fejér vármegye szélén Tolna felé. Lásd a' gyanumat is a' Sz. Miklósi Kintsnek említésénél ezen *Boyta* nevű Főemberről, úgymint egygykori Tulajdonosáról, *Brucsa*. Talán *Bursa*, az az: Borsa.

Bucna. Talán Bökény vagy Bököny. Vágnak ezen nevű egynehány Helységink, úgymint Tsongrádban, Ugotsában, Aradban, és Szaboltsban. Ahol az Irónk így említi: „*Geulam, patrem Bue, et Bucne*” ott, a' mint mondám, ezen két Testvérek neveik a' *Genitivusban* vannak ejtve. Az 1358-diki Krónikás is Tsanád atyát, kit az Irónk *Dobucának* hív, *Bukennek* nevezi, de abban igen hibázik, hogy őt az Etele Elei között emlegeti. Így Lélt, Bultsút, 's Kadotsot is, kik Arpáddal egy időben éltek, mind az Etele Ösei közé helyhezteti. Azonban, ha ez a' *Bucna*, *Buken*, és *Dobuca* azon egy Ember volt e, nem bizonyos.

Budrug castrum. Rodrog vára. Ez hajdan egy nevezetes Hely vala, mellytől a' Vármegye is nevet kapott. Feküdt ez a' Vár vagyis Város *) a' Duna bal partján legottan Apátin fellyül, hol most a' Bereg nevű helység vagyon, A' nevét vehette a' *Brodok* bolgár szótól, melly annyi mint Révhely.

*) Hajdan akármi Város vagyis Vásárhely nálunk mind tsak Várnak neveztetett, *Castrum*, *Burg*; a' Városiak pedig vagyis Polgárok Várbelieknek, *Castrenses*, *Burgenses*, *Burger*.

Budrug partes. Bodrog tája, vagyis Várme-
gyéje, a' mostani Bátskaság egy részze.

Budrug. fl. Bodrog vize, melly Tokajnál a'
Tifzába szakad.

Buduuar, Ecilburgum. Buda vára, most Ó
Buda, hajdan a' Rómaiak alatt *Aquincum*, mert
Új Buda vagyis a' mostani Budai vár tsak 1250-
dik táján kezdődött, 's eleinten Kis Pestnek 's
Pesti Új hegynek neveztetett. Az Irónkból kitet-
szik, hogy az említett Ó Buda az ő idejében
vagyis 1156-dik körül (mert én II Béla volt Le-
velessének tartom) németül *Etselburgnak*, az
az: Etele várának neveztetett. Etele tehát a'
Németektől *Etselnek* *) hivattatott, a' mi is
minden bizonnyal az igaz nevéből, úgymint
Eteléből eredett, 's nem *Atillából*. Hogy az
Irónktól ez az Ó Buda Etele várossának nevez-
tetik, azon éppen meg nem ütöközöm, mert az
Irónk a' maga idejebéli német nevére tekintett,
melly *Etselburg* vala, 's hogy egykor ez a'
Város annak birodalmában feküdt, az is bizo-
nyos; de hogy ő vagy a' testvére építették vol-
na azt először, azt sem az Irónk nem említi,
sem pedig magam el nem hihetem. Mert *Aquin-
cum* már a' Rómaiak alatt nevezetes vala, an-
nak alkalmasént a' Hévvizétől neveztetett, sőt
Budának 's *Budjinnak* mostani neve is a' tót *Wu-
dúból* 's *Wudjimból* származhatott, 's ez az utól-
só tótól színt annyit tesz mint *Aquincum*. Hogy
Ó Buda még Sz. István idejében is egy neve-

zetes Lakhely lehetett, megtetszik abból, mert egy szegény Falu helyett olly hires 's roppant Templomot (lásd felöle *Ranzani Epit. Ind. I. et Chronicon 1358^l Cap. 31.*) nem épített volna, sem egy Káptolont abban nem szerzett volna. De ne is tsudálkozzék valaki, hogy ez a' Város a' Rómaiaktól fogva Sz. Istvánig magát fentarhatta, mert az Ország közepében épült Városok nem olly könnyen szoktak oda veszni, hanem valahányszor Ehség, Ellenség, Tűz, és Dög által elpusztúlnak, mind annyiszor ismét lábra állanak. Így Páris, Prága, és Majland hányszor romlottak meg, 's újra megmeg helyre jöttek. Hogy végre Ó Buda a' régi virágosát elvesztette, annak oka az Új Budának felkelése vala, melly az anyjának lakosit nagyobbadára magához vonta.

*) Ezt Herder is bizonyítja, midőn, Eteléről beszélvén, így ír: „Er ist der König Etzel, den Gedichte mehrerer Deutscher Völker nennen, der Held, vor dessen Tafel die Dichter mehrerer Nationen ihrer Vorfahren Thaten sangen.“ *Ideen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit.* XVIII Könyv. II Szakasz.

Bular terra. Bulyárföld, Bulyárság, *Bularska zemla.* Én eddig ezt a' földet ama Nagy Bolgárországnak tartottam, melly Etel vize mellett vala; de most immár elhitettem magammal, hogy valóban a' Krimország neveztetett egykor annak a' tót Nemzetektől, és ugyan

a' deák nevéhez képest, melly *Tauria*, *Tauroscythia*, és *Chersonesus Taurica* vala. Mert tudni való, hogy *Taurus* tótúl *Bulo*. Hogy pedig azok a' Bulyár Jövevények az Irónktól *Hismaëlitáknak*, az az: *Mahumed* Követőinek nevezetnek, az szint úgy illik a' Kozárookra, kik már akkor 's jóval az előtt a' *Tauriát* bírták, valamint a' Rokonjaikra az Ételvizi Bolgárookra.

Buldua fl. Boldva vagyis Bódva vize.

Bulgarii. Bolgárok, kik akkor a' Duna, Tisza, és Szamos között Tsalán Fejedelmök alatt laktanak. *Stritternek* Görög Irói szerént 640-dik körül szállották meg a' Duna és Tisza mellékét. Én őket az Orosz Irókkal tótféle Nemzetnek tartom, mellyből idővel, a' mint nékem tetszik, a' mostani Rátztzaink eredtek. Hogy egykor az Ételvize táján laktak legyen ezek a' Tisza melléki Bolgárok, azt kimutják a' Tiszán túl fekvő hajdani Helységeknek 's Vizeiknek még most is fen lévő neveik, úgymint Polgári, Dorog, Nánás, Túr, Szakmár, Bihar, Kondora, Kurtza, 'st. af. mellyek a' hangban igen megegyeznek emez Ételmellékiekkel: *Bolgori*, *Doroga*, *Nanes*, *Tura*, *Szakmarszk*, *Bugor*, *Kandara*, *Kondurtza*. Én azt tartom, hogy az Eleik az Ételvizétől jöttek ide. Meglehet, hogy az ottani hazájok a' *Volga* vizétől neveztetett eleinten *Volgariának*, azután *Bolgariának*. Azonban hihetőbb még is, hogy valamint Oroszország *Moszkótól* a' Fővárossától

eggykor *Moscoviának* neveztetett, úgy ez az Ország is *Bolgoritól* a' Fővárossától *Bulgariának* hivattatott. De mivel *Volga* vagyis Ételvize, deákúl *Rha*, az ő nyelvökön *Rajnak* hivattatott, ez okból ők önnön magokat is nevezték talán *Rajetzeknek*, *) az az: *Raj* melléke lakosinak. 'S ebből a' *Rajetzből* eredett, úgy tetszik, a' magyar nevök *Rázt*. Egyébként a' Bolgár Bulgárnak vagy inkább Bulárnak neveztetett, mert ugyan is ez a' Nép lehetett azon Nemzet, kitől hajdan a' Krim *Tauriának* 's *Terra Bularnak*, *Bularska zemplának* hivattatott. *Bulo* tótúl és oroszúl annyi mint *Bika*, *Taurus*.

*) Így nevezte magát a' Morvai Tót is *Moravetzeknek*, mivel a' Házáján kereftül a' *Morvavize*, *Morava*, által foly vala. Mert tudni való, hogy a' régi Morvaország, *Marahania*, *Moravia magna*, egész a' Garam vizig terjedett.

Bulgarorum Dux. Ez *Simon* nevű vala, a' mint a' görög Irók említik, 's az Irónk szerént *Tsalánnak* *Vérrokonja*.

Bulgarorum fines. A' *Duna* jobb melléke *Belgrádtól* *Orsováig*.

Bulhadu mons. *Bolhád* hegye. Lehet *Gömörben* vagy *Nógrádban*.

Bulsuu. *Bultsú*, *Boltsú*. Lásd, a' mit felőle irtam, VIII Dar. 9-dik levélf.

Bundyn, vagy inkább *Budyn*. *Bodon*, rázúl *Vidin*, fekszik a' *Duna* jobb oldalán, *Orsován* alúl.

Byhor. Bihar. Ez hajdan a' Bolgárok alatt *Bugor* *) lehetett, annak neveztetvén a' közel lévő halmától, melly most Bihari hágónak mondatik. Vagy talán *Bilyar* nevet viselt egyg Ételtáji régi Bolgár városnak nevérol.

*) *Bugor* oroszúl még most is annyi mint Halom.

Cadusa. Kadots. Ezt a' Hadivezért az 1358-diki Krónikás az Etele Vezéri között emlegeti, de hibásan. Ha az Irónknak Könyvé, a' mint ezt *Cornides* vitatja, olvasta volna, úgy bizony mind ezt, mind pedig sok egyéb hibát elkerülte volna. Úgy bizony mind ebben, mind pedig egyebekben inkább az Iróokat követte volna, hogy sem Kezai Simont. Ennél a' neve *Kaducha*, amannál *Kadicha*. A' Kajdats Helység Tolnában ő töle vehette a' nevét, 's hajdan Kadotsnak hivattathatott.

Caliga fl. Galga vize. Ered a' Szanda hegyéből Nógrádban, Afzód mellett folyik, végre a' Jászszági Fénzfáru nevű helységnél a' Zagyva vizébe szakad. Lásd Görög és Korabinszki Úrak-tól kiadott Pestvármegyének Földképét. Fel lehet lelteni Horvát Úrnál is a' Jászszág és Kúnság Földképén. Volt egyg illy nevű Folyóvíz túl a' Neper vizén is az egygkori Kúnságban. Ezen folyóvíznél történt 1225-ben ama rettenetes Ütközet, hol Tsengös Kám igen megveré az Oroszokat és Kúnokat.

Camarum. Komárom. Ezt az Irónk szerént

a' Kétel fia *Oluptulma* első rakatta. Azonban lehetett a' Kis Komárom helyén már a' Rómaiak alatt is valamely Helység, mert arra ment a' Rómaiaknak Duna parti Útjok. Meglehet, hogy a' régi *Crumerum* itt állott, 's attól vette nevét a' mostani Komárom 's *Comorn*. A' mi Kőmárom táját 's a' Tsallóköz földjét illeti, nékem úgy tetszik, hogy a' Kún Kétel hozta oda elsőben a' Magyar Nyelvet, 's hogy a' mostani Tsallóközi Magyarok többire a' Kúnjainak maradéki legyenek.

Campus putei salsi. Sós Kút, Tárnok mellett Fejér vármegyében.

Carinthini Moroanenses. Mura melléki Németek Stájerországban.

Carinthinorum Moroanensium fines. Mura melléke Stájerországban Magyarország felé.

Caroldu et Saroltu. Nékem úgy tetszik, hogy ez a' két név tsak azon egy Személynek, úgy mint a' Sz. István anyjának, nevéből eredett, ki a' Kereszttségben ezen nevet nyere: *Carolina*, frantzúl *Charlotte*. A' Magyarok, kik az idegen nevekben az előforduló két Mássalhangzót egy Magábanhangzóval szeretik szélt osztani, a' frantz Sarlotból nevezték Saroltnak. Vagy talán magok a' Frantzok is ezt a' nevet így ejtették hajdan.

Castrum ferreum. Vas vár. Attól nevezett a' Vármegye. Fekszik Körmönd és Jánosháza között.

Castrum Salis. Sóvár, Eperjes mellett.

Casu. Káts, Darótz mellett Borsodban.

Centum montes. Száz halom, most Báta, fekszik Erden alól Fejér vármegyében. Hajdani irással *Zazholm.*

Cervinus mons. Szarvas hegy, vagy talán Szarvas halom, de a' melly most csak Szarvasnak neveztetik, 's egy Mezőváros Békésben a' Körös vize mellett. Itt immár mind a' három Körös együtt folyik, mert a' fekete Békésnél omlik a' fehérbe, a' sebes pedig a' Körös-Ladány alúl egyesül amazokkal, 's végre mind együtt Tsongrádnál szakadnak a' Tiszába.

Cleopatra. Ez a' Város lehetett valahol Görögországban. Talán a' mostani *Lepanto Liviádiában.*

Colgoucy. Galgótz vára Nyitra vármegyében a' Vág vizénél.

Colsoy. Koltsai.

Copus fl. Kapos vize Erdélyben. *Windisch* nem emlékezik róla. Nékem úgy tetszik, hogy a' Kis Szamos hajdan Kapos vizének neveztetett.

Couroug fl. Kórógy vize Tsongrád vármegyében. Szegváron alól a' Tiszába szakad.

Cozar gentes. Kozárok, Kozár nép. Hogy ez a' Nemzet a' Bolgárokkal azon egy eredetű vala, azt bizonyítják az Orosz Irók. Ezek a' Kozárok, minekutánna a' Sártenger mellékét elhagyták, a' Feketetenger partjait szállották meg, 's többiközt a' Krimet is magokévé tet-

ték. Én úgy vélekedem, hogy valamint *Tauri* (Kozároknek testvéreik 's Krimnek lakosi ő elöt-
tök) a' tót Népektől Bulároknak neveztettek a'
Bulo tót szótól, melly annyi mint Bika, *Tau-
rus*; úgy a' *Hircanusok* is a' tót Népektől Ko-
zároknek hivattattak a' *Koz* vagyis *Kozel* tót
szótól, melly annyi mint Ketskebak, *Hircus*.
Nálunk a' neve ezen Nemzetnek még most is
fen vagon három Helységnek nevében Bara-
nyában, úgymint Nagy, Kis, és Rátz Ko-
zárban.

Crisius, *Cris fl.* Körös vize, *Chrysius*.

Culpe fl. Kulpa vize, *Colapis*. Folyik Hor-
vátországban, Szízek váránál pedig a' Szávába
szakad.

Cumani. Kúnok. De az Irónktól tsak azok
a' Kúnok értetnek, kik Almossal és Arpáddal
Kiow tájáról jöttek ide. Mert a' többi Kúnok,
kik azután jöttek hozzánk, 's a' két Kúnságot
és Jászszágot megszállották, nem az ő Munká-
jába tartoztak, 's a' pogány Fejedelmeknél
utóbbiak. Ambár az Irónk amaz első Kúnjaink-
ról semmit sem említ, hogy honnan jöttek a'
Kiowi Oroszoknak segítségökre, még is mind-
azáltal azt tarthatni, hogy a' legközelebb való
Kúnságból, melly akkor a' Neper és Bagos vi-
zek között találtatott. Ezen Kúnságról az Orosz
Irók azt említik, hogy a' Föhelye *Sietjen* (ta-
lán Szétsén) a' Neper vizénél ott áll vala, hol
utóbb a' Záporogi Kozákok Szetsa nevű Vásár-

helyök féküdt. A' legrégibb Kúnság lehetett a' Kúma vizének melléke, vagyis a' Sártengernél fekvő Afztrakán vidéke, hol egykor ama Magyar Város állott; a' másik jóval későbbi a' Don vizének bal oldalán, melly azután a' Kuman nevéből Kubánnak neveztetett. Ebből eredett idővel mind a' Bessenyei, 's mind az említett Neper melléki, mind pedig a' Moldvai 's Havasalföldi Kúnság.

Cundu. Kund, Kond.

Curtueltau. Körtvély tó, melly talán a' mostani Dótzai tó Tsongrád vármegyében a' Tisza jobb felén. Oláh Miklós az 1536-ban írott Könyvében emlékezik ezen a' tájon valamely Körtvélyes nevű Népes helyről így írván: „In ripa Tibisci, orientem versus labentis, sunt inter alia plurima Oppida Szolnok, Várkony, Körthvélyes, Szegedinum.” De ezen Körtvélyesnek most nintsen semmi nyoma, a' mint ez kiteszik a' mostani Tsongrád vármegye Földképéből, mellyet Görög Úr adott ki a' maga Atlásában 1802-ben. Azonban ama régi Magyarország Földképén, mellyet még *Mercator* adott ki 1578-ban, valóban ki vagon téve, és ugyan a' Felgyő és Tömörkény alól a' Tisza jobb partján. Most csak az oda közel való 's Tiszán túl a' Hódmező Vásárhely mellett fekvő Pusztá neveztetik Körtvélyesnek.

Curzan. Ezen Föember nevérol, 's a' töle neveztetett Várról alig lehet valami bizonyost

mondani. De hogy sem a' neve Tsürsz nem va-
la, sem a' Tsürszárok tőle nem eredett, abban
bizonyosak lehetünk. Mert a' Tsürsz árka az
Abárok idejéből való, *) 's ez a' Dunától
egész Tiszáig felvetett Töltés soha senkitől *Ca-*
strumnak vagy is Várnak nem neveztetett.
Ha mindazáltal, a' mint gyanítom, tsak a' Le
iró **) tette *Curzannak*, 's az eredetiben hajdan
Cupan vagyis *Cuppan* vala, a' mint ez kitetszik
az 1358-diki Krónikából is, hol a' *Kund* Kapi-
tán fiainak *Kusid* és *Cupan* említetnek, úgy bi-
zony a' Vár is előttünk esméretes volna, úgy-
mint Koppán vára.

*) Ez a' Tsürsz az Abároknak ama Kámjok vagyis
Fejedelmök lehet, kit Evagrius és Timon Curs
név alatt emlitenek 579-dik körül.

**) Hogy a' Bétsi Kézirat nem a' Szerzőnek Kezeirá-
sa, azt Cornides immár tökéletesen megmutatta.

Deneper, és nem *Denep*. *Neper*, *Danápris*,
Borystenes, németül *Dnieper*.

Dentumoger. Dentő Mogyer, mostani ejtés-
sel Denti Magyar. *) Hol lett légyen ez a' Denti
Magyarország, vagy röviden Dentország (az
1358-diki Krónika szerént *Dentia*) nem bizonyos.
Némellyek a' *Tanaisnál* vagyis a' Don vizénél
keresik, mások a' *Volga* vagyis az Étel vizén
túl. Én majd utóbb adom elő ez arányt való
vélekedésemet.

*) Hajdan imezek: Pétsi, Pesti, Győri, Égi, Tüzi,
Vizi, 'st. af. vélekedésem szerént így hangzottak:
Pétső, Pestő, Györő, Égő, Tüző, Viző.

Dobuca. Doboka. Felöle azt tartom, hogy vagy Sz. István hugát birta feleségül, a' mini ezt immár *Cornides* is jelentette, mi okból az Irónktól a' fia Tsanád Sz. István unoka gyermekének neveztetik, vagy pedig a' *Bucnával* azon egy Személy vala, úgymint Zombornak, Sz. István anyja testvér bátyjának, az unokája. Töle vehette nevét a' Doboka vára, most egy tsekély helység, Erdélyben.

Drova fl. Dráva vize.

Drugma. Most Dorogma, a' Tisza partján Borsodban.

Durasu. Durats várossa az ádriai tenger partján Orbonyában vagyis *Albaniában*, a' XIII Százban *Oliverius Scholasticus*nál *Duracia*, most olaszúl *Durazzo*, hajdan *Dyrrhachium*, *Epitamnus*.

Eculsu. Ekölts.

Edumen, és nem *Edumer*. Edömén, a' ki-nek maradékiból eredett az Irónk fzerént a' harmadik Királyunk Aba Sámuel. Talán Edömén vagyis Edemén nevérol hivattatott Borsodnak Edelén helysége hajdan Edeménnek.

Egur fl. Egör, most Eger vize, melly Heves vármegyét Borsodtól elválasztja. Egörnek nevezi Tinódi is.

Eleud. Eöd, Kostyán Tsászárnál *Lebedias*.

Emesu. Emets. Ez annyit tehetett egykor mint most Menyetske. Em és Eme hajdan annyit tettek mint *Femina*, *Femella*.

Emeud. Emőd, fekszik Borsodban.

Erdevelu. Erdő el. Ez annyit tett hajdan, mint most Erdőn túl, *Trans silvam.* Abból lett Erdő eli, *Transsilvanus.* 'S ezekből Erdély és Erdélyi.

Esculeu. Eskülő, mert ott esküdtek az Oláhok, hogy azután Töbötömhez hivek maradnak. Fekszik Erdélyben Doboka vármegyében. Eskülni már most Esküdni 's Eskünni.

Ete, pater Eudu. Ete, Őd atya.

Etyl fl. Étől vagyis Étel vize, deákúl *Rha,* oroszúl *Volga.* Ez a' víz a' körül lakó Fin és Tatar Népektől még most is Ételnek neveztetik. Ételvizének, a' mint vélem, az Eleinktől azért hivattatott, mert a' halaiból gyakorta nékik ételt adott. Ugyan is az Oroszok azt vitatják róla, hogy annál finom 's válogatott halakkal bővebb folyó sehol nintsen.

Eunedu Beliani Ducis filia, nomine Emesu, és nem *Eunedubeliani Ducis.* Öned vagyis Önöd, Bielevi Hertzeg leányja. Bielev fekszik az Oka vizénél, nem messze a' Donnak tövétől vagyis eredetétől, a' hol lehetett az Eleinknek ama Hazájok, mellyet az Irónk *Dentumogernek,* Kosztyán Tsászárr pedig *Lebedjának* nevez. Ott áll mái napig a' *Lebedjan* nevű városa. *Emesu* nevet Emetsnek olvasom, 's ez egykor annyit tett mint Afzszonyka, Menyetske. Ehezképest ez nem vala a' Hertzegafzszonyknak az ő neve,

hanem csak neméről annak neveztetett. Azt az Irónk a' régi Dalokból vehette.

Eusu, és nem *Eusee*. Öts vagy Öts. Töle vehette nevét Ötsöd, Ötsed, most Etsed. Azután talán Öts is egy Veszprém vármegyei falu Szala vármegye felé.

Felix ergo Hungaria, etc. Hogy az Irónknak ezen szavai, mellyekkel az Elöbeszédjét béfejezte, versekben valának, azt már Bél Mátyás észre vette. Én a' többit is, mellyet Bél nem említ, versekben irottnak vélem, de a' mellyet az egykori leirója imitt amott megváltoztatott. Az egykor az Eredetiben így lehetett:

*Felix ergo Hungaria,
Cui sunt data dona varia,
Omnibus etiam gaudeat horis
De munere sui Literatoris:
Quia genealogiae exordium
Habet Regum suorum et Nobilium;
De quibus sit laus et honor Regi
Aeterno, et Sanctae Mariae ejus Matri,
Per cujus gratiam Reges et Nobiles Regnum
Habeant felici fine hic et in aevum.*

Ferteu stagnum. Valami tó vagyis fertő a' Vértés hegyek alatt Tsákvárnál Fejérvármegyében. Letenyei szerént Fejértó.

Galicia. Gálitsorszá, Gátsorszá.

Gelou. Gyelov, Oláh Fejedelem Erdélyben, kit azután a' Magyarok Gyalunak neveztek va-

Iamint szintén a' Várat is a' Kis Szamos mellett Gyalu várának.

Gemelsen. Gyümölsén. Lehetett Tsongrád vármegyében.

Geula, Gyla. Gyula.

Geuru. Győr, másként Diós Győr Borsodban.

Geysa. Gyétsa. Hogy ez nem pogány, hanem Kereszt neve vala, kitetszik abból, mert másként ezen nevű két utóbbi Királyink nem viselték volna. Ez okból jön elő, úgymint Közemberek nevök a' Váradai tüzes vas Itéletek Könyvében is. Én tovább is róla úgy vélekedem, hogy a' német *Gottharddal* 's a' tót *Szvatopluggal* azon egy Keresztnév vala.

Glad, és nem *Gaud.* Bolgárúl *Glad,* magyarúl Galád. Annak az emlékezetét fen tartja *Gladova,* magyarúl Galád, hajdan Galádfalva, Fatsádtól nem messze Krassó vármegyében. Talán a' Galád szavunk is, melly annyit tesz mint Tsúnya, Motskos, Ruznya, Otsmány, Ronda, ő róla származott.

Graeci portus. Görög rév. Valahol a' Dunán Apáti és Bereg helységeknel.

Graccorum portus. Görögök révök. Valahol a' Tiszán Titel és Rátz Betse között.

Gron fl. Garam vize.

Gumur. Gömör vára, mellytől a' Vármegye neveztetett.

Guncil pons. Göntzöl hidja, nemetül *Kun-*

zelbruck, *Pons Conradi*, most *Leytabruck*, *Leythaepontum*. Ez a' *Bruck an der Leytha* még most is a' határunkot teszi Östriától. *Kunz* a' régi Németeknél annyit tett mint *Conradus*, *Chunradus*. Ezt a' nevét vehette *Bruck* II Konrád Tsászártól, kinek *Pray* szerént Békesség-szerzéskor Sz. István az Östriának maradék részét is oda engedte egész Szaruköig, az az: *Hornsteinig*. Ez a' Vár állott a' Lajta balpartján nem messze *Windpassingtól*. Lásd *Prayt in Hist. Reg. Hung. Not. prae. pag. 44. et Part. I. pag. 29.*

Gyogy. Gyógy. Valahol Székes Fejérváron innen Buda felé Fejér vármegyében. Talán a' mostani Velentze.

Heten. Hetény. A' Baranyában fekvő Lovász-Hetény a' nevét ő tőle vehette.

Hetumoger. Hetü-Mogyer, mostani ejtéssel Hét-Magyar. A' Hét egykor, a' mint vélem, Hetünek mondatott, valamint Eggy és Két vagyis Kettő Együnek 's Ketünek. Ezekből lettek ama Mássalérthetők: Egyves, most Eggyes, *Simplex*; és Ketves, most Kettős, *Duplex*. *) A' *Moger* nevezet felől alább szóllandok. Az Irónknak ezen Hét-Magyarokról való beszédje valóságán eggy Tudós Hazánkfia kételkedik, 's azt véli, hogy talán csak a' Hét-Német Választó Fejedelmeket akarta ebben majmolni. De erre azt felelhetni, a' mit *Pray Schlözernek*, az Irónk legnagyobb megvetőjének, imígy felelt: „certe septem Duces illius (nempe *Belae Notarii*) cum

Boebodis et septem Gentibus Turcorum — —
 Porphyrogenitae examussim consentiunt.”

*) Együből hátra vagynak még Együvé, Una, in
 unum locum, Egyveledni, Egyveles.

Hevyou. Hévjó, most Hejö. Ez a' vizünk folyik Borsodban, 's a' Tiszába omlik. A' régi neve talán attól eredett, hogy nem olly könnyen fagy bé. Igy a' Tapoltza vizének neve is a' tót *Teplitzából* származott, melly a' Tótoknál annyi mint Hévvíz, *Thermae, Aqua tepida.* Hogy pedig a' Jó nálunk hajdan annyit tett mint Folyó, annak elhivésére ezek az okaim: mert a' Vogulok is a' Folyóvizet *Jónak* nevezik; mert a' Lappoknál is *Jók* és *Jókka* annyi mint *Patak*; *) mert az Eszteknél is *Joggi* folyóvizet tészen; mert eme Folyóvizeinknek a' neveik is onnan eredhetek; úgymint *Sajó*, hajdan *Sovjó*, az az: Sófolyó, Sófolyója, Sóvize, talán a' Só hordástól; *Tápjó*, az az: Tápláló víz, Táplálás vize, talán a' Halaktól 's Rákoktól; *Sijó*, 's a' t.

*) Ezeknél a' K betű és K a szótag Kitsinyítőt szoktak tsinálni, 's így a' Jók és Jókka a' Jónak *Diminutivum a*, 's annyi mint Folyótska.

Hin. In vize, *Oenus.*

Hismaëlitae. Mahumed vagyis Török valóságú Kozárok, *Chazari*, vagy pedig Bulárok, *Bulgari*. Ezen Nép, az Irónk szerént, Bulár földről érkezett hozzánk, 's főképpen II András, IV

Béla, 's Kún László alatt kapott igen lábra, 's bírta el magát, de már Sz. László és Kálmán idétt is gyakorta esik ő rólok emlékezet. Hogy igen szorgalmatos és takarékos Nép vala, a' bizonyos, de hogy egyebekkel többire tsalárdúl szokott bánni, az tagadhatatlan. Nagyobb része kereskedett, vámoskodott, 's uzsoráskodott. A' Józszágokat is igen szerette bérbe venni. Sőt még a' Pénzverést is kibérlette. Ugyan ő tőle származhatott ama IV Bélának veres réz Pénze is, mellynek leírását, sőt magát a' Képet is előadám ezen Munkámnak VII Darabjában. A' régibb Leveleinkben a' Vallások miatt *Saracenusoknak* is hivattatnak. Bárdosi Úr nem jól nevezi őket Örményeknek, mert ezek soha nem valának Böszörmények vagyis Muzulmánok, az az: Mahumed Követői.

Hongon, és nem *Hongu*. Hangony vize, melly Gömör vármegyének szélén Felső és Alsó Hangony nevű falukon által folyik, azután Sajó-Németinél a' Sajóba szakad. *Schwandtner* azért nyomtatta *Hongunak*, mert valamelly Tudóska *Hongonban* a' hátúlsó o-t hibának nézvén, azt a' Kéziratból oktalanúl kimerte vakarni. Lásd *Correctiones in Vind. Anon. Belae Not.* A' vizet már Letenyei Úr eltalálta, 's igen jól nevezte Hangonnak.

Honrad, *Honrat*. Most Hernád. Az elébbi Honrad neve a' régi német nevéből eredett, melly *Chunrad* vala, most *Kundert* vagy *Kunnert*.

Szepesből ered, Kassánál folyik, 's Tartzával egyesülvén, Bársonyosnak nevezetik.

Horca. Harka. Ennek a' nevét viselik még most is két Pufzták vagyis Vóltfaluk. Az egyik vagyon Pest vármegyének szélén Halas mellett, a' másik Komárom vármegyében Atsnak szomszédságában.

Horom. Haram. Ez a' vár a' Duna balfelének partján ott áll vala, a' hol most Újpalánka fekszik. A' vidéke neveztetett hajdan Haram vármegyének. A' Vár Haramnak vagyis Horomnak onnan hivattatott, mert azt *Chram*, *Chrom*, vagyis *Hrom* Bolgár Fejedelem építteté. Ezt a' Fejedelmet a' deák Irók *Chrumusnak* nevezik, ki is 809-diktől 820-dikig ezen a' tájon uralkodott.

Hovos. Most Havas. A' Havasok az ő mindenkori havoktól neveztettek a' deákban is *Albimontes*, 's azután röviden *Alpes*. Most már többféle magyar és erdélyi Hegyeket hivunk Havasoknak, de az Irónk ezen név alatt tsak azon Hegyeket érté, mellyek Ung és Bereg vármegyéket választják Gálitsországtól.

Huba. Hub vagy Hubó. A' nevének egyéb nyomát nem tudom, ha tsak a' *Hubina* nevű Temetvén várához tartozó Nyitra vármegyei faluban nem hagyta, vagy pedig a' Gömör vármegyei Hubó nevű helységben a' Sajótól nem melészte. Ő lett az első Főispán Nyitra vármegyében, minekutánna a' társival Szoárdal és

Kadotstsal Gömör, Nógrád, Hont, Bars, és Nyitra táját egész a' Morva vizéig elfoglalta.

Hulot. Hohád.

Hulec. Oroszúl Oleg, Almos Annyának testvére, 's Bielevi Hertzegnek a' fia, orosz eredetű Főember.

Humusover, és nem *Umusover*. Homosó ér, Homos-ér, az az: Hamiskodó ér, Hamis ér, Bihar vármegyének folyó vize, melly most immár tsupán Érnek neveztetik. Hamis egykor *Homosnak* 's *Humusnak* mondatott, *Homosni* pedig és *Humusni* annyit tehetett mint Hamiskodni, Tsalárdkodni. A' *Latiatucban* is jön elő ez a' *Homus*, melly a' *Humusnál* még is később valamivel. Úgy hogy ebből az 1210-diki Sírbeszédből is ki lehet hozni, hogy az Irónk nálánál korosabb.

Hung, Hungu, Hunguar. Ungvár.

Hung partes. Ung vizének melléke, az az: Ung és Bereg vármegye.

Hymusuduor. Himös udvor, mostani ejtéssel Himes udvar. Ez lehet a' volt Tokai várnak az Irónk idejébél magyar neve.

Igfon, Ygfon silva. Ez alkalmasént a' mostani Szilágyságnak egy része vala, mivel az Irónk azt egyhelyett így említi: „inter Thysciam et silvam Igfon, quae jacet ad Erdevelu.” Az 1358-diki Krónika is erről az Erdőről emlékezik, 's *Igfannak* nevezi *Cap. 52.* Ez az Igfan talán annyit tett mint Nagyerdő, mivel Ig egy-

kor Nagyot is jelentett, Fan pedig talán Erdőt tehetett.

Jobbagiones. Jobbágyúak. Ezen név alatt az Irónk a' Föembereket érti, kiket másutt *Primateseknek* nevez. Így vétetett ez a' Szó az Országunk régi *Decretumiban* is, tsak hogy többire hozzá van adva: *Jobbagiones Regni.* Jobbágy minden bizonyval a' Jobb-ágyú szóból eredett, melly annyit tett mint Jobb-sorsú, Jobb-állapátú, Előbb-kező. Nékem úgytetszik, hogy az Eleink már akkor is illették ezzel a' névvel a' Parasztokat vagyis Közembereket, *) midőn még az Országunk teli volt a' Külföldön elfogott Rabokkal, tsakhogy azokat emezektől megkülönböztethessék.

*) Paraszt egykor nálunk *Libernek* nevezetett, mert Sz. István által szabaddá tétetett, vagy pedig, a' mi hihetőbb, mert a' Rabtól mindenkor különbözött. Ugyan is az Eleink azon Tótokat, Bolgárokat, Oroszokat, és Oláhokat, kiket itt találtak, nem tették Rabokká, hanem Parasztokká 's Jobbágyokká. Egyébként a' Paraszt *Vulgarisnak* is hivattatott, az az: Közembernek. Legjobban mondhatni Földmivelőnek, mert ez valóban a' *Rusticus, Colonus, Agricola.*

Joculatores. Tsúfok, Tséltsapók, Tréfa szerzők, mire nézve a' nevök is vala *Trufatores, Troubadour, Jongleur,* nálunk neveztettek hajdan a' Daltól 's Dalolástól Dalosoknak is. Ezek a' nemzeti Versszerzők 's Énekesek részszerént

a' Föemberek Udvaraikban forogtak, azoktól fizetést vévén; részszerént a' Bor és Ételáros Sátorokban tekeregtek, ott magoknak élelmet 's jó kortyot keresvén. Többire az asztal felett versekbe foglaltt Történeteket szoktak volt énekelni, mellyek hol a' néhai Hösekről valának készítve, hol még az életben lévő Hadi Föemberekről szóllottak, 's a' holtak és élők tetteiket égis magasztalták. Ezen Énekekben az Igazság a' hízelkedés által gyakorta szint annyit szenvedett, és szint olly porúl jártt, valamint a' mi mostan szokásba vett ditsérő és gyászoló Verseinkben 's Beszédeinkben. Az efféle legrégibb fenmaradtt Énekünk a' lehet, melly így kezdődik: Emlékezzünk Régiekről 's a' t. Ez az Ének minden bizonnyal az 1358-diki Krónikából szereztetett.

Jouxas fl. Jószás vize. Ez alkalmasént a' mostani Fejér Körös, melly Erdélyből Arad vármegyébe jövéen, Jószás nevü két falukat mossa, 's egykor azoknak a' nevét viselhette.

Keanus, és nem *Reanus*. Ez, a' mint vélem, *Kramus* vagyis *Crumus*, bolgárúl *Chram* vagy *Hrom*, ki 809-diktől 820-dikig a' Duna és Tifzamelléki Bolgárokon uralkodott.

Kemey partes, és nem *Remey*. Keme, Kemeföldje, most a' Tifzán túl való Heves vármegye 's Nagy Kúnság. Emlékezik ezen földről mind a' Váraditüzes vas Itéletek Könyve a' *Provincia Quemei* alatt, mind pedig az 1358-diki

Krónikás is *P. II. Cap. 52.* Honnan neveztetett Kemének, bizonytalan. Vólt egykor az Egri Egyházmegyében Kemei Esperes is, *Archidiaconus de Kemej.*

Kenesna, és nem *Renesna*. Most Kanizsa, a' Tisza partján Szegeden alúl. Ez most kétféle, balfelől Török Kanizsa Torontálban, jobb felől Magyar Kanizsa Bátskaságban. Hajdan, úgy tetszik, bolgárúl hivatott *Kneznának* vagyis *Knezinának*, az az: Fejedelminek, mivel talán egyedül a' Fejedelemhez tartozott. *Knez* bolgárúl annyi mint Fejedelem.

Kenezy Bulgarorum. Bolgár Fejedelmek, vagy legalább Főemberek.

Ketel, és nem *Retel*. Kétel. A' neve talán fen vagon a' Kétel nevű Komárom vármegye szélén Tsászár mellett fekvő faluban, de a' melly most hol Kedhelynek, hol Kéthelynek neveztetik.

Ketelpotaca, és nem *Retelpotaca*. Kételpataka, most Sárospatak. Még 1257. ben IV Béla levelében is annak neveztetett. Lásd *Not. Top. Cottus Zemplin. pag. 303.*

Kevee castrum. Keve vára. Ez a' Vár az Alduna, *Ister*, partján ott áll vala, hol most *Kubin* vagyis *Kubin* fekszik Pantsova és Újpalánka között. Tőle neveztetett hajdan a' Keve vármegye. A' mit *Nestor* a' *Kijevet*zről említ, az alkalmasént ugyan ezt a' Keve Várunkot illeti. Hogy, tudniillik, midőn ama *Kij*, kitől a' *Kijev*

várossa vagyis az Orosz Keve neveztetett, [Kostyán vára alúl haza fordúltt volna, a' Dunához érkezvén, annak egy mellékét igen megszerette, a' hol is megakarván telepedni, egy kis Várost épített, mellyet a' Dunamellékiek még most is (úgy ír 1100-dik körül) *Kijevetznek*, az az: Kis *Kijevnek*, Kis Kevének hívják. Ezen Kevén kívül van még más két Kevénk is, úgy mint a' Tsepeli Keve vagyis Rátz-Keve, 's a' Túrvi Keve vagyis Túr-Keve. Nekem úgy látszik, hogy mind a' három Kevének a' hajdani megszállói 's elnevezői Oroszok vagy pedig Kúnok valának, kik Almossal 's Arpáddal az Orosz Keve, *Kijev*, *Kijov*, *Kiovia*, tájáról jöttek ide, Hogy az Orosz Kevét 's annak Vidékét és Tartományját vagyis a' Bagos és Neper vizek Közét egykor a' Kúnok bírták, azt magok az Orosz Irók sem tagadják. 'S ugyan ez okból neveztetett ez az Ország (egyébként Kis Oroszország) hajdan *Chunigardiának*.

Kyeu. Oroszúl *Kijev*, *Kijov*, Magyarúl Keve, Oroszországnak hajdani Fővárossa, 's az Orosz Fejedelmeknek egykori Székeshelyök. Fekszik a' Neper vizének jobb felén.

Ladeus portus. Tisza Ladányi rév Tardoson fellyül Szabolts vármegyében.

Lelu. Lél. Az emlékezetét fentartja Lél nevű Helység (most az Urától úgy neveztetett Érsek-Lél) Komárom vármegyében. Lásd, a' mit felöle irtam, VIII Dar. 13 Levélf.

Loborcy dux et fl. Orofzúl 's Bolgárúl hajdan Loboritzá, most Magyarúl a' vize Labortza.

Loponsu fl. Lappants, most Lapints, Lapinká, 's Lapintza vize Vas vármegyében. A' Lappants régi eredeti Magyar neve, Lapinka pedig és Lapintza az odavaló *Vindus* vagyis Horvát neve lehet. Ered Stájerországból, a' német neve *Laufnitz*, 's egy illy nevű helységtől fogva a' két Ország közt határt szerez, végre Sz. Gothárdnál a' Rába vizébe szakad.

Lothariense regnum. Lörényország, *Lotharingia.*

Lucy portus. Lútzí rév. Ez a' Lútz fekszik Zemplinben a' Tisza jobb felén.

Lutum Musun. Mosoni Sár vagy Sárvíz. Így neveztetett hajdan a' mostani Lajta vize, deákúl pedig *Lutum*, *Lutha*, 's ebből eredett a' mostani német és magyar neve Lajta. *) A' régi magyar neve Sárvíz talán azért hagyatott el, mivel még más egy Sárvizünk is vagyon, melly Fejér és Tolna vármegyékben folyik.

*) Mind a' két nevet együtt említi az 1358-diki Krónikás, midőn P. II. C a p. 9. a' Sváborzágnak rabolásából vizfza forduló pogány Magyarokról így ír: „et quidquid eis occurrit a flumine Lici usque flumen Saar sive Leytha occiderunt ab homine usque ad pecus.”

Magog rex. A' mit felöle említi az Irónk, hogy, tudniillik, Jáfet fia lett légyen, 's a' Szit-

tyának első Fejedelme, azt úgy veszi talán, hogy Jáfetnek maradékiból származott, 's egytávúl eső Földön első Fejedelem vala a' maga Nemzeténél. Azonban ha tsak azon egy Fejedelem nem vala ez a' *Magog Király* a' *Theophanesnek Muageresével*, vagyis a' *Cedrenusnak Moagerájával*, ki 530-dik körül a' *Hunnusival Tauriából* elköltözött, 's azután Don vagy Étel vizénél valahol letelepedett, a' mint Katona Úr után magam is immár emlegettem, tehát az egész *Magog Királynak* egykori volta nem igen érdemel hitelt. Nékem azonban úgy tetszik, hogy az Irónk a' *Gog* és *Magog* nevét imitt amott olvasván, ezt a' *Mogyer* vagyis *Megyer Király* neve helyében hibásan felfogadta.

Matra silva. Mátra erdősége.

Menumorout. Mén-Marót. A' Név és Szónyomozásban gyakorta igen szerentsés *Cornidesünknek* azon vélekedése, hogy, tudniillik, Meny-Marótnak azért neveztetett, mivel Meny annyit tett volna hajdan mint *Agyas*, *Pellex*, meg nem állhat. Mert valamint ez a' Főember nem jól neveztetett volna *Kurva-Marótnak*, hanem inkább *Kurvás Marótnak*, úgy bizony nem *Meny-Marótnak*, hanem *Menyes Marótnak* hivatott volna; valamint *Kálmán Királyunk* is *Könyves Kálmánnak* neveztetett, 's nem *Könyv Kálmánnak*.*) Ellenben *Mén-Marótnak* a' *Nyelvünk* járása szerént is helyesen mondatott, valamint még most is a' *fajtalan Palit* igen jól mond-

hatjuk Bika Palinak. Azután Meny aszszony, *Sponsa*, Férhez Menő aszszonyból eredett, a' Menyegző pedig (minekutánna Menőből Meny lett) Menyekezőnek hajdan szint úgy mondatott, valamint a' Kereszttségkori lakozás Keresztelőnek.

*) Az akkori Eleink még nem esmérték efféle szavakat: Könyvház, Vadkert, Borslév, mert ezek náluk így hangzottak: Könyvesház, Vadaskert, Borsoslév.

Mezesina porta. Mezses Kapuja. A' *Portán* vagyis Kapun az Irónk az Országba való szoros bójárást szokta érteni, mellyet most *Pasusnak* mondunk. A' Mezses útját azok járlják, kik a' Szilágyságon által mennek Erdélybe.

Miscoucy. Miskoltz, Borsodnak Föhelye.

Moger. Mogyer, most Magyar. *) Nemzetünknek ez a' nevezete mikor és hol kezdődött, nem bizonyos ugyan, de hihetöképpen Népünknek az említett Mogyer (vagy talán Megyer) nevű Fejedelemmel 530-dik körül a' többi Kún-ságtól való elszakadásával, a' vólt Lakföldjének *Tauriának* elhagyásával, 's a' Don vagy Étel folyóvizénél egy új Hazának felállításával. 'S ugyan ez lehetett az a' Dentorság, mellyet az Irónk, a' mostani Hazánktól akarván megkülönböztetni *Dentumogernek*, az az: *Denti* Magyarországnak nevezett. Az előtt, úgy vélem, az Eleink magokat tsupán Kúnoknak nevezék. Ez a' szó: Kún, eredete szerént ő náluk annyit tehetett mint Ember, 's ugyan an-

nyit tesz, *Strahlenberg* szerént, ez a' szó még most is az Elődöknél vagyis Kalmukoknál.

*) Hogy az említett *Mogert* Megyernek kell olvasnunk, azt onnan hozom ki, mert valahol az Irónknál legottan a' g betű után e betű jön elő, ott mindenütt gy hangot téfszen, például: *Gelou*, *Gemelsen*, *Geula*, *Geuru*, *Zogeva*; ellenben a' hol g után valamely más betű következik, mint például ezekben: *Bogat*, *Caliga*, *Colgoucy*, *Egur*, *Gumur*, *Guncil*, *Moglout*, *Zeguholmu*, ott mindenütt tsupán g-nek vette. Azonban nékem is úgy tetszik, valamint *Thunmann*nak, *Gebhardin*ak, és *Cornides*nek, hogy ez a' *Mogyer* eleinten *Megyernek* mondatott, mi okból vagynak még most is annyi *Megyer* nevű helységek. Sőt az Irónknak ama *Moger* portussa mái napig is *Megyernek* neveztetik. Hogy a' *Megyer* *Mogyerré*, 's ez azután *Magyarrá* változhatott, azon senki ne tsudálkozzék, mert erre a' szavaink között elég példánk vagyon. Így lett *Követsből* *Kavits*, *Kerengős* *Karingós*, *Keverem* *Kavárom*, *Köhétselni* *Kahátsolni*, *Könyörgök* *Kunyorgok*, *Körmölöm* *Karmolom*, *Körömzselem* *Karamzsolom*. A' régi *Megyer* nevünknek fen lehet a' nyoma a' *Medserák*oknak nevökben. Ez a' *Medserák* Nép egy Oroszországi *Fin* Nemzet. Azt *Georgi* háromféleképpen nevezi németül, úgymint *Mestscheraken*, *Mostscheraken*, *Mestscheraken*, azonban nem jól számlálja a' *Tatár* Népek közé, mert noha mostan köztök lakik, 's velek együtt *Mahumed* vallását követi, de hajdan a' *Tseremesek* és *Mordoványok* között lakék, 's azokkal egy Népet tett. A' *Medserák* ne-

vének végtagja vagyis az ák, tsupán az Orosz Nyelvnek toldaléka, valamint ezekben is: Pruszák, Kozák, Ofztyák, Vottyák, 'st. af. Így a' mi Tótjaink is élnek azzal ezekben: Polák, Szlezák, Hanák, Hornyák, Rufznák. Sőt füleimmel hallottam, bogy a' Magyarat is Madzaráknak nevezték, 's ez vallyon a' Medseráktól mennyire távozik, 's mivel különbözik?

Moger portus. Mogyer rév. De eleintén talán Mogyer rév. Ugyan is a' mellette fekvő Révfalu (mindjárt O Buda felett) még most is Békás Megyernek hivattatik.

Moglout. Maglód. Egy illy nevű helység közel esik Pesthez. Fekszik Pétsel és Gyömrő között.

Mons S. Martini. Györi Sz. Márton hegye. Ezen a' hegyen épüitt Monostor a' Sz. István levelében hivattatik *Monasterium S. Martini in monte super Pannoniam*, a' Sz. Laszló levelében pedig *supra montem Pannoniae*, 's azután ezen utóbbikban a' Jólzágai így kezdenek előhozódni: *Primum Praedium Pannonia est, ubi Monasterium situm est.* Magamnak is vagon egy régi Könyvem, melly a' Szenteknek Életét adja elő, 's 1488-ban *Niremberg* várossában nyomtattatott, abban Sz. Márton Élete így kezdődik: „Der lieb Herr Sant Martin ist geborn aus der Stat Pannonia, und ward in Ytalia zu Papia erzogen.” Mind ezekből tsak azt lehet kihozni, hogy vagy valóban állott itt egykor a'

Hegy alatt valamelly *Pannonia* nevű város, vagy, ha nem állott is, de Sz. István és Sz. László idejében élt Tudósok még is azt tartották. Sőt még ama régi Királyinknak *) ezüst Pénzeiken is megjelenő *Pannortiának* neve hihetőképben nem az Országot, hanem a' Várost jelenté, hol, tudniillik, verettettek, 's melly alkalmasént a' Györi Sz. Márton vala.

*) Úgymint Péternek, Sámuelnek, I. Andrásnak, I. Bélának, és Salamonnak.

Montes parvi. Halmok. Ezek, úgy tetszik, a' Békési, vagy a' Nagy Kúnsági, vagy pedig a' Tiszántúl való Heves vármegyei halmok valának, mellyek körül Tas és Szabolcs táborjtártak, midőn a' Körös vizétől megtértek.

Morisius, Morus fl. Maros vize.

Morout. Marót. Ez a' név hajdan a' Tseh és Morvai Tótoknál is igen divatban vala. Eggy illy nevűtől vették neveiket a' Marót helység Elztergamban, azután Aranyos Marót Barsban, 's Apáti és Házás Marót Hontban.

Morova, Moroa. Morva vize, németül *March*, hajdan *Marus*, azután *Maraha*.

Muncas. Munkás, most Munkáts.

Musun. Moson, most Magyar Óvár, hajdan németül, *Moosburg, Moseburg, Mosenburg.* 'S ugyan ebből eredett a' magyar neve Moson. *Moos* németül annyi mint Sár, *Lutum, Palus, Uligo*, 's talán a' *Lutumtól* vagyis a' Sárvíztől (mostani Lajtától) hivattatott annak.

Naragy fl. Nyárad vize, folyik Borsodban Felső és Alsó Nyáradnál. Most, úgy tetszik, Káts vizének neveztetik.

Nir, Nyr, confinium, partes. Nyírség, *Botuletum*, bolgárúl *Brezina, Brezovina*.

Nitra castrum et civitas. Nyitra vára és várossa.

Nitra fl. Nyitra vize.

Novgrad. Nógrád.

Oba. Mit tett légyen egykor Oba, vagyis a' mostani ejtéssel Aba, észre lehet alkalmasént venni a' *Nestortól* előhozott Kún Embereknek eme neveikből: *Urus-oba, Jaroslan-oba*, kiket ő Fejedelmeknek nevez, 's a' melly nevek talán így hangzottak, vagy legalább illy értelmük lehettek: Orosz-oba vagy Orvos-oba, Oroszlány-oba. Az Irónktól említett *Thomy-obának* neve is kimutatja, hogy ez a' szó: Oba, ha nem szintén Fejedelmet is, de legalább egy Főembert tehetett, 's azon jelentése lehetett, mint az Oroszoknál és Bolgároknál *Kneznék*. A' szavai imezek: „*Et in eodem tempore de terra Byssenorum venit quidam Miles *) de ducali progenie, cujus nomen fuit Thomy-oba.*” A' hol az Irónk Sámuel Királyunkról így ír: „*qui pro sua pietate Oba vocabatur*” én úgy vélem, hogy az Eredetiben így lehetett: *qui in sua ptate, az az: posteritate Oba vocabatur.*

*) Miles egykor nálunk szintén úgy többet tett a' Közkatonánál, valamint a' Deák a' Köztanúlónál;

mert az első a' tapasztaltt és forgott Vitéznek, a' másik pedig az olvasott Tudósnak vagyis a' tanúlt Embernek nevezete vala.

Obad portus. Abádi rév. Ez az Abád fekszik Hevesben a' Tisza bal partján, Szalók és Ders között Kis Kürünek által ellenében. Megnem foghatom, miként tsalatkozhatott meg ta' Hazánk Történeteit jól esmérő *Cornides*, kinek egyébként az Irónknak fejtegetésében igen nagy az érdeme, itt az *Obad*, 's azután a' *Zecuseu* Helységeknek mostani neveiknek előadásaikban, midön *Obadot* Apátinak, *Zecuseut* pedig Szikfónak jelentette. Abád még most is viseli az ő régi nevét. *Zecuseuról* majdan alább.

Ogmand. Agmánd. Van két Igmánd nevű falunk Komárom vármegyében, mellyek egykor talán Ogmándoknak nevezettek.

Ohtum. A' Sz. Gellérd Élete írójánál *Achtum*. Ez a' Föember bolgár lévén, hihető, hogy eleinten *Ismaélita* vagyis *Mahumed* vallású vala, de azután, minekutánna Sz. István a' Keresztyénséget hozzánk béhozta, ő is megkeresztelteté magát Bodonban, 's Görög egyházi Keresztyén lett, noha azután is, a' mint Sz. Gellért Élete írója említi, hét Feleséggel birtt. Talán az *Achtum* neve a' mostani *Achmut* török névvel azon egy név.

Olpar castrum. Alpár. Ez most tsak egy falu, melly a' Tisza partján fekszik Tsongrád felé.

Olpar sabulum. A' Ketskeméti és Kis Kún-sági térség.

Opa forcus. Apa farkas.

Ound. Ond. Tőle vehette nevét Ond Zemplinben.

Ousadu. Ótsád. A' neve fen vala Ótsád nevű faluban Baranyában, de a' melly most már Ótsárdnak neveztetik.

P. dictus. Így kezdődik az Irónknak munkája. Az arányt *Cornides* vélekedése, hogy az eredetiben a' *P. dictus* helyett *B. dictus*, az az: *Benedictus* vala, nékem kiváltképpen hihetőnek látszik. Ha tehát még egykor valamely Benedek kerül elő, ki II vagy III Béla alatt Udvari Leveles vala, azt kéz vagyok legottan ennek az első Történetesünknek esmérni. Addig mindazáltal a' már elfogadott Pált 1181-diki Erdélyi Püspököt tovább is annak tarthatni.

Pacoztu. Pákozdi hegye. Alatta fekszik azon nevű falu Székes Fejérvárhoz közel.

Pazthu. Pásztó. Fekszik Heves vármegye szélén Nógrád felé a' Zagyva vize mellett.

Pelles ermelinae et griseae. Hölgy és Evet bőrök. Az éjszaki Evetek télben megfűrkülnek, 's akkor léfzen azután a' Szőrösbőrök ama *Grauwerk*, frantzúl *Petit gris*. Ezt az Eleink egykor Gereznának mondták.

Pest castrum. Pest vára, mostani szállással Pest várossa. Ez a' mostani nevezetes Helyünk már Takson Fejedelmünk alatt Bélye és

Baks nevű Bolgár vagyis Kozár Úrakkak hatalomba jött, kik a' Bulár földről az az: *Tauriá* ből érkeztek hozzánk. Talán már azolta a' Bolgár nemzet maradéki a' mostani Rátzok találtnak benne.

Peturgoz silva. Pétörgaz, most horvátúl *Gvozđ* és *Gvozdanfszko*.

Peytu castrum. Most Pét nevű falu Palota és Pere Marton között Veszprém vármegyében.

Philippi regis castrum. Most egy *Filiba* nevű középszerű város Romoryában, Zsófia és Drinápoly között, hajdan *Philippopolis*.

Picenati. Másként *Piceni*, *Bisseni*, *Bessi*, *Pacinaci*, *Pacinacitae*, oroszúl *Petsenegi*, magyarul Bessenyei Kúnok. Ezek a' többi Kúnokkal azon egy nyelvűek valának, valamint ezt a' görög *Anna Comnena* bizonyítja. A' Görögök ezeket a' mind a' kétféle Kúnokat eggyféleképpen *Scytháknak* nevezék.

Ponoucea fl. Panótza vize. Talán a' mostani Dunavitza. Folyik nem messze Pantsovától.

Pota castrum. Most Pata, egy kis Vásárhely Gyöngyös mellett Hevesben.

Purozlou castrum. Most Poroszló, egy kis Vásárhely a' Tisza jobbfelén Hevesben.

Raba et Rabucea. Rába és Báltza vize.

Racus fl. Rákos vize, mellytől a' Pesti Mező Rákos mezejének neveztetett. Az első Ország Gyűlése ottan tartatott 1299-ben, második

pedig 1310-ben. *Cornides* igen helyesen mondja, hogy először Rákosnak mondatott a' Patak a' Rákoktól, azután a' Mező a' Pataktól, 's végre az Ország Gyűlése is a' Mezőtől annak hivattatott.

Racy, Rachy terra. A' régi Rátzorország, *Thracia*, most Romonya, *Romania*, törökül *Rumili*. Tsalatkozna mind *Pray* mind *Cornides*, midőn az első a' *terra Racy* alatt *Rasciát*, a' másik pedig *Racsát* vélik az Irónktól érte lenni. Mert az Irónk *Cap. 42.* így ír: „Deinde egressi, usque ad portam Vazil iverunt, et ex hinc egressi, terram Racy subjugaverunt.” Már pedig *porta Vazil* minden bizonyjal nem más, hanem *porta Basilii*, az az: Traján vagy inkább Kostyán Tsászárnak Kapuja (a' Hémus hegyeknek szoróssa) melly *Sardica* vagyis *Triaditza* és *Philippopolis* vagyis *Filiba* között vagy on szintén Bolgárország szélén a' régi Rátzorország az az: *Thracia* felé. Lásd ezt a' Vazul Kapuját igen jól kiteve *Homannak* illy felirású Földképen: *Danubii fluminis pars infima*, vagyis a' Duna folyásának harmadik Képén. A' mi a' *Subjugatiót* illeti, ha itt az Irónk igazat beszélt e, azért Kezese nem leszek. Talán csak azt akarta értésünkre adni, hogy ott akkor hatalmaskodtak, vagyis az Országot dúlták, fosztották, rabolták, és senki ellenek nem állhatt. Rátzorország a' Magyar Szókönyvnek régibb Kiadásiban mindenkor *Thraciának* deákoztatott.

Azután az Irónkkal *Nestor* is ebben megegyezik, midőn a' német Fordításban az Eleinknek a' mostani Hazánk elfoglalásáról így ír: „Und nahmen dieses Land ein, und sassen mit den Slayen zusammen, die sie unter sich gebracht hatten: hievon ward das Land das Ungrische genannt. Und die Ungern fingen an, die Griechen zu bekriegen, und sie verwüsteten Thracien und Macedonien bis nach *Selun* hin.” Mit jelentsen ez a' *Selun*, bizonytalan; talán Szalonokot, *Salonichi*, vagyis *Thessalonica* városát.

Romani et modo pascuntur de bonis Hungariae. Az Olaszok még most is a' Magyarország jovaiból élődnek. Ezt hogy valaki megértse, szükséges tudni, hogy már Sz. István idejétől fogva (sőt talán ő előtte is) búzával 's marhával Olaszországot leginkább a' Hazánk tartotta. Ugyan ezeknek árában kapta Sz. István 's egyéb régi Királyink 's Országunk Nagyjai ama sok napkeleti Gyöngyöket a' Velentzésekől, *) mellyekkel a' püspöki Süvegeket, Palástokat, 's egyéb Misemondó papi Ruhákat olly bőven kirakatták, a' Förendbéli Afzszonyaink pedig a' fejöket, nyakokat, mellyöket, és karjaikat ékesgették. Azután tudni való, hogy akkor minden Posztók, Szövetek, Fülzerek, 's *Luxus*-hoz tartozó egyéb külföldi Arúk tsupán azoknak árában jövének hozzánk Olaszországból; mert az arany és ezüst Bányáink még akkor nem

valának olly nagy mivelésben, Pénz az Országunkban igen szükön vala, 's a' Borainkra az Olaszok soha nem vágytak.

*) Ezek birák akkor egyedül a' napkeleti gazdag Kereskedést.

Romani Pannoniae, Romani pastores. Kiket és millyen Népet értett légyen ezen szók alatt az Irónk, arról a' Tudósink nem egyféleképpen vélekednek. Mert némelleyek valamelly ide hozott Olasz népet vélik, mellynek maradékit még Árpád is itt találta volna; mások azt tartják, hogy ezek a' Pannóniai *Romanusok* Tótok valának, kik Nagy Károly idejétől fogva a' német Római Tsászároknak Pásztoraik 's Jobbágyaik lettek volna. Én az előbbit elnem hihetem, hogy, tudniillik, a' Római vagyis az Olasz nemzetbéliek, kik az Urunknak első, második, 's harmadik Századjában ide jöttek Olaszországból mint Katonák, Mesteremberek, Kereskedők, 's mindenféle Tisztartók (mert a' földmivelő Köznép, az én vélekedésem szerint, már akkor is tótféle vala) itt a' Pannónia földjén Árpád idejéig magokat fentarthatták volna. Mire nézve azt hiszem, hogy egy tótféle Nép (az akár *Vindus*, akár *Servius* lett légyen) lakta akkor is a' Dunának ezen jobb oldalát, midőn az Eleink Árpáddal ide érkeztek. Ez okból még most is ezen a' tájon nem tsak a' Vizeknek; Hegyeknek, Erdőknek, hanem még a' Helységek-

nek 's Környékeknek is annyi tótos vagy legalább tótból eredett Neveik vagynak. *) Már pedig hol van az Olasz nyelvből bár tsak egyetlen egy név is hátra? A' *Hunnusok* 400-dik körül találhattak még itt ezen a' Duna jobb oldalán Olasz maradékot, de nem a' Magyarok a' 900-dik tájban.

*) Például lehetnek többi között imezek:

Balaton. Blato, Sár, Fertő.

Bakony. Bukinya. Bükkes.

Baranya. Borina. Fenyves.

Esztergam. Ofztrihom, hajdan Ofztrichim,
Éles vagy Hegyes halom.

Légrád. Lewigrád. Orofzlány vára.

Ó Buda. Aquincum. Tepla Wuda, Wudjin.
Hévíz, vagy Vízihely.

Péts. Piets Kofztoli. Öt Eggyház.

Rábitza. Rabbitza. Kis Rába.

Tapoltza. Teplitza. Hévíz.

Vizsegrád. Vissigrád. Magos vár.

Ruscia, Tiscia. Mostani irással *Russia, Tiscia*. Mert az Irónk másutt is, a' hol *sz* hangot akartt ejteni, *sc*-vel éltt. Így *Scereducy, Scerii, Sclavi*, nem mások, hanem Szeredők, Szer, *Slavi*. Ez a' *sc* akkor minálunk *sz* helyében más Irónknál is divatban vala. Így a' Váradi tüzes vas Itéletekben is ezek: *Scecen, Sceoulzaz, Sceguholm, Sceleus, Scerep, Scigueti, Scilös*, eme helyeket telzik: Szétsén, Székölyszálsz, Szeghalom, Szölös, Szerep, Szigeti, Szilas.

Rutheni in partibus pontis Guncil. Oroszok

nem meszse Göntzölhidjától Oroszváratt Moson vármegyében.

Saac. Tsák.

Sabariae fons. Millyen víz légyen elrejtve ezen név alatt, azt még eddig senki meg nem fejtette. Hogy itt a' *fons* nem Kút, vagy Kútfejet, Forrást, hanem valamelly Folyóvizet jelent, a' bizonyos. Mert így vette ezt a' szót a' 31-dik Szakaszában is, midőn így ír: „ubi fons Honrad descendit.” Nem különben a' 11-dik Szakaszban így irván: „et ibi confluerent nobilissimi fontes, quorum nomina haec essent, ut supra diximus: Danubius, Tyscia, Wag, Morisius, Crisius.” Már tehát tekintvén arra, a' mit az 50 dik Szakaszában említett, hogy, tudniillik, Árpád 's a' Hadinépe Ó Budáról indúltak Sós-kútnak; onnan Fejérvármegyén által Sz. Márton felé, honnan nem meszse a' *Sabaria* folyóvizéből mind magok 's mind a' lovaik ittak, ez a' *Sabaria* folyóvize, vélekedésem szerént, nem lehetett más, hanem a' Bakony vize, melly a' Bakony erdejéből jöven, Bánk, Kát, Pázmánd, Örs, és Alap faluknál folyik, 's végre Gönyő alatt a' Dunába szakad. Azt ugyan jól tudom, hogy Istvánfink *Ptolemaeus* után a' mostani Mura vizét tartja ama régi *Sabariának* *) így irván: *Stiriam a tractu Szigetiensi Mura amnis (antiquis Sabaria) disternabat*” de itt a' Györi Sz. Márton mellett a' Mura vizét nem lehet érteni. Talán tsak az Irónk-

nak eme szavaiból: „et de fonte Sabariae tam ipsi, quam eorum animalia biberunt” ’s IV Béla levelének illy sorából: „deinde protenditur terrenum ejus (montis Pannonii) usque Sabariam, ubi dicitur natus S. Martinus.” támadt a’ régibb Iróinknál és Papjainknál az a’ vélekedés, hogy a’ *Sabariát* folyóvíz helyében egy régi volt Római Városnak tartván, azt a’ mostani Szombathelynek vélték lenni, mivel itt sokszor régi Pénzekre, irott Kövekre, és fenék Falakra találtak. De ezen Város nem *Sabaria*, hanem *Savaria* vala, a’ mint ezt sok irott Kövei bizonyítják. Az én velekedésem szerént: Sz. Márton *Sabaria*, az az: Bakony folyóvizénél született *Pannoniában*, de nem *Sabaria* vagy pedig *Savaria* nevű városban, melly most Szombathely Vasvármegyében. De ha még is *Sabaria* nevű helyen vagyis Szombathelyen született, tehát bizonyval nem az említett Vasvármegyében, hanem a’ Veszprém vármegyei Szombathelyen jött e’ világra, melly a’ Bakony vizénél fekszik a’ Györi Sz. Mártontól nem messze kis Bér és Réde faluk között.

*) Valamint szintén Mannert is Geographiájának III Rész. pag. 657.

Sac castrum. Tsák vára a’ Vértes erdeje tövénél Fejérvármegyében.

Salanus. Tsalán. Ezt a’ nevet azért ejtem *ts*-vel, mert az Irónk így írja emezeket is: *Saac*,

Sepel, Seztüreg, Sunad, Surungrad, Bulsuu, Gemelsen, Kolsoy, Trusun, Tulsuoá, Ugosa, Zecuseu, Zeremsu, mellyek mostani irással im ezek: Tsák, Tsepel, Tsefztreg, Tsonád, Tsongrád, Boltsú, Gyömölsén, Koltsai, Trötsön, Toltsva, Ugotsa, Széktső, Szeremts.

Saru. Sárvíz Tolna vármegyében, melly Báta mellett a' Dunába omlik.

Sarvuár. Sárvár. A' düledéki fen vannak az Etsedi tóban Szatmár vármegyében.

Saturholmu. Most Sátorhalom. Ez az a' Domb, melly Újhelynél vagyon Zemplinben, 's mellytől a' nevét vette Sátorallya Újhely, vagy röviden Sátor-Újhely.

Scereducy. Szeredök, *Sardica*, most *Sophia, Triaditza*, Bolgárországban.

Scerii locus. Szerhely, most Pufzta Szer Tsongrádban.

Sclavi. Olvasd *Slavi*, Tótok. Ugyan is az Eleink ezeket: *Sclavonia, Rascia, Ruscia, Tiscia, Tibiscus, Scepusium, Scibinium, Ladislaus, Crescimirus*, így olvasták: *Slavonia, Kussia, Russia, Tissia, Tibissus, Sepusium, Sibinium, Ladislaus, Cresimirus*.

Scythia. Szittyá. Ezt az Irónk *Dentumogerek* nevezi, 's a' *Tanais* vize mellé helyhezteteti.

Scythicus. Szittyai.

Sepel. Tsepel. Ezen Kúntól neveztetett Dunaközben rendelte Árpád a' maga Udvarát. És ezt ugyan nem ok nélkül tselekedte, mert ez a'

Sziget nem csak a' lovainak jó legelést adhatott, hanem a' szükség idején Vár helyett is szolgálhatott néki. Hihető, hogy a' vele jött Oroszok, kik többire Mesteremberei lehettek, elsők szállották meg ezen Szigetnek Főhelyét, 's azt az Orosz Kevének emlékezetére színt úgy Kevének nevezék.

Seztüreg. Tsefztreg. Talán a' Maros szakadéka, melly Török Kanizsán túl folyik, vagy pedig a' mostani Aranyka nevű folyóvíz. Van egy Tsefztereg nevű Pufzta is Torontálban a' Bege vizének jobb felén.

Siculi, Sycli. Székelyek, az az: Székelyiek, Székelyi Kúnok. Az Irónk őket a' Kórógy vizénél Tsongrád vagy Békés vármegyében hozza öszve legelőször az Eleinkkel, de semmit nem említ, hogy honnan jöttek 's hol laktak; ki vévén, hogy őket ő is Etele Kúnjai Maradékinak esméri, *qui primo erant populi Atylae Regis*, úgymond. Már most némelly Irók ezt mindenképpen tagadják, 's a' *Bissenusokból* származtatják, kik már a' Magyaroknak ide jövetelök előtt az Erdély szélén 's Moldva és Butsák földjén jelen valának. *) Én magam is ezen eredetöket a' Bessenyei Kúnokból igen hihetőnek találom, de mindazáltal tovább is a' régibb Iróinkkal azt hiszem, hogy a' Székelység (valamint a' többi Kúnóság a' Jászszággal együtt) az Etele Népének igaz maradéka, mert a' Bessenyei vagyis a' Fekete Kúnok a' Tsaba-

sági **) vagyis a' Fejér Kúnoknak testvéreik voltak, 's mind a' két Nép az Etele *Hunnusinak* valóságos Ivadéka.

*) Ezt nem csak a' Kostyán Tsáfszár bizonyítja, hanem az Irónk is említi, midőn azt írja, hogy a' Gyalunak, az Erdélyi Oláh Vezérnek, Katonái már a' Magyaroknak oda jövetelök előtt a' Cunusoktól és Picenatusoktól, az az: Bissenusoktól sokat szenvedtek.

**) Tsabaság, az az: Tsaba földje, melly még most is az Oroszoktól Tsaptsáknak neveztetik, vala azon táj, melly a' Neper és Bagos vizek között fekszik, *Regio inter Boristhenem et Bohum fluvios.* Ez egykor a' Fejér Kúnoknak lakföldjök vala, kiket az Oroszok Polovtzoknak hittak. Azoknak onnan való eltakarodások után pufztán maradt, mire nézve a' Lengyelek *Dzike pole*, az az: Pufzta Mezőnek nevezték. Azután sok idő múlva ezen térföldet a' Zaporogi Kozákok lakták, 's a' Kúnoknak a' Neper jobb partján volt Föhelyöket Szétset vagy Szétsént (oroszlul írva *Sietjin*) Szetsának nevezték. Van még most is benne egy Tsaptsáki nevű Helység és Folyóvíz, melly a' Bagos vizébe szakad. Ezen utól nevezett víznél áll még most is egynehány magyar nevű Helység, úgymint Kislak, Borkút, 's még egynehány. A' Kostyántól említett *Cabarok*, kik a' Kozároktól elválván a' Magyarokhoz állottak, nekem úgy tetszik, hogy innen valók voltak, 's nem valának mások, hanem az Irónktól előhozott Kúnok, vagyis a' Fejér Kúnoknak egy részök. Meglehet, hogy a' *Cabari* nevek Tsabától vagy pedig Tsabárból eredett, ez pedig Tsabaerből, az az: Tsaba férfiaból, mert az

Eleik ama Tsabával, Etele legkisebb fiával, jöttek oda. Er pedig, valamint a' Törököknél 's Kazuloknál, úgy minden bizonynal az Eleinknél is egykor Férfit jelentett.

Soba Mogera. Tsoba Mogyer, 's az Irónknak magyarázása szerént *Stultus populus*. A' való, hogy Tsába nálunk még most is annyit tesz, mint Kába, Döre, Ostoba, Elztelen; de ezen görögországi Magyaroknak, kik Tsoba Magyaroknak nevezettek volna, sehol a' Görög Irókban nints legkisebb nyomok. Nékem úgy tetszik, hogy ezen Tsoba Magyarok által az Irónk a' Tsabárokot vagyis a' Tsaba-Kúnokat érté, kik mindazáltal nem Görögországban, sem pedig Arpád idejében, hanem már jóval az előtt ama Tsabával (Etele fiával vagy talán unokájával) a' Nester, Bagos, és Neper vizekhez vonúltak. Az Irónk ezen Tsaba népének hírét halhatta, mert az ő idejében még fen vala, 's a' Székelység a' Tsabaságtól nem igen távozott.*) De mivel sem azt jól nem tudta, hogy hol legyen, 's mitől neveztetett annak; sem pedig azt, mikor és kivel váltt el a' többtől; ezek hiájával lévén, úgy adta elő a' maga hibás vélekedését.

*) Ezen Tsaba Népéből, a' mint vélem, lehettek azok a' Kúnok, kik Kötény nevü Fejedelmök alatt 1240-ben IV Béla Királyunk idejében jöttek hozzánk, 's a' Kis Kúnágot megszállották.

Souyou, Sovyou fl. Sovjó, mostan Sajó.

Hogy a' Só hajdan Sovnak mondatott, valá-
mint Jó, Szó, Tó, Jovnak, Szovnak, Tov-
nak, a' bizonyos; de miért neveztetett a' mi
Magyar Sajónk *Sovjovnok* vagyis Sójónak, az
az: Sófo'yónak (az Erdélyi Sajóról bizonyos,
hogy a' Sótól hivattatott annak) azt mások ke-
ressék ki. Hogy a' Jó, vagyis a' régiek szerént
ejtve *Jov, Jou*, hajdan minálunk annyit is tett
mint Folyó, azt már a' *Hevyou* vizénél emlí-
tettem.

Shumtei castrum és nem *Stumrey*. Sömp-
vára a' Vág vizénél Nyitrában, melly most
Semptének, vagy tsupán Szeredi Várnak ne-
veztetik.

Sunad. Tsonád. Ez egykor minden bizon-
nyal Kerefztnév vala, 's a' mint nekem tetszik,
annyit tett mint *Conradus*, vagyis a' régiek sze-
rént írva *Chunradus*.

Sunad castrum. Tsonád vára, most Tsa-
nád, Hajdan *Morissena*, Maros vára.

Surcusar. Most Soroksár, Pest alatt fekvő
német Helység.

Surungrad. Tsurungrád, most Tsongrád.
A' neve eredett *Tsurnigrádból*, mi is tótúl an-
nyi mint Fekete vár.

Susudal, és nem *Sudal*. Szufzdal. Ez az
orosz Tartomány fekszik az Étel vize jobb fe-
lén, a' Szufzdal nevű várossa pedig Rosztok,
Jarofzlav, és Volodimer városok közt nem
mészle Mofzkó várossától. Az Eleinknek az

Irónk által előadott ezen a' Szufzdal vidékén való általjárásáról, valamint szintén az Étel vizén való általkeléséről, én azt tartom, hogy itt az Irónk a' 884-dik táji Útjokat a' 650-dik tájival öszvekeverte. Mert hogy 884-dik körül, midőn *Kievhez* utaztak, nem volt szükségök többé sem Ételvizén, sem pedig Szufzdal vidékén által jönni, az abból megtetstzik, mert akkor már két száz Elztendöktől fogva laktak a' Don vizénél az Oroszok és Kozárok mellett.

Sytua, Sytuva fl. Zsitva vize. Folyik Bars és Komárom vármegyékben.

Tatur montes. Tátor hegyek, most Tátra hegyek Szepesben.

Tavrina civitas. Most Turin, hajdan *Augusta Taurinorum*, a' Lombardiának egy derék városa.

Tekereu fl. Tekerő, most Veker ér, melly a' Kurtza vizébe szakad Tsongrád vármegyében.

Temus, Temes fl. Temös vagyis Temes vize.

Tetevetlen mons. Tetöetlen, most Tetétlen. Eggy Halom és Pufzta Abony mellett Pest vármegyében.

Thanais fl. Don vize. De ez nem a' régi Magyar, hanem tsak az Oroszoktól vétetett neve. Bizonytalan miként nevezték légyen azt az Eleink. Meglehet, hogy Dentnek, 's onnan hivattattak talán Denti Magyaroknak.

Thomyoba, és nem *Thomizoba*, *Thonuzoba*. Tomi-oba, Tomoi Oba. A' Szalók és Ders kö-

zött fekvő Tisza melléki Helység Obád, most Abád, a' nevét ő tőle vehette, mert ő nyerte azt, midőn hozzánk érkezett, Takson Fejedelmünk-től ajándékban.

Tomoy genus. Tomai nem vagyis nemzett-ség. Annak az emlékezetét fen tartja az Abád és Szalók szomszédságában való Tomai nevű Puzta Heves vármegyében. Nem is ok nélkül mondá az Irónk ezen nemzettség törzsökéről Tomi-obáról: *Miles de ducali progenie*, mert ugyan is az unokája lehetett az, kit Sz. István Királynak 1037-diki levele, mellyet a' Bakony-béli Monostornak adott, így nevez: *Comes Tomoynus*.

Thosu. Tos, mostani ejtéssel Tas.

Thosu forum. Tos vásárhely, most Tas nevű falu Kisvárdától nem messze Kárász és Berkefz közt Szaboltsban.

Thyon. Tihon, most Tihany.

Tocota, Tucota fl. Most Takta, Tisza szakadéka, melly Tokajon alúl az öreg Tiszával egy Szigetet tsinál.

Topulucea fl. Tapoltza. A' vize folyik Borsodban.

Tordus, és nem *Torhus*. Tardos Szaboltsban Taktaközben.

Trusun. Trötsön, most Trentsén, egy kis királyi Város a' Vág vizénél.

Tucsun, Tocsun, Thocsun. Tokson, Takson. Pesten alúl a' Duna partján fekvő Helység

még most is fen tartja a' nevét, melly egykor talán az ottani eltemettetésétől Takson sírjának vagyis Sírhalmának neveztetett.

Tuhutum. Töhötöm, Tötöm.

Tulbou. Tolbó. Ez a' szó vagy kiveszett, vagy nem jól iratott le az eredetiből. Azt *Corridessel* én is Tömlőnek tartom.

Tulma, Oluptulma. Tolma, Alap-tolma. Ez a' Komáromnak felépítője adott talán nevet a' mostani Alapnak és Tolnának is. Mert hogy ez a' Város hajdan Tolmának neveztetett, az kiteszik a' Pápai Désmának 1333 diki Laistro-mából, a' mint azt *Pray* előhozza. *) Alap falu Győr vármegyében fekszik, Alap puszta pedig Fejér vármegyében.

*) Ezt a' Kéziratot, melly a' Pesti és Pétsi Könyvesházakban találatik, 's mellynek egy részét *Pray* és *Koller* Urak előhozzák, méltó volna mennél elébb egészen kinyomtattatni. Ez az utóbbik Méltóságos Pap Úr, kinek a' Hazánk szép történetes Könyveiért, 's azokba rekesztett régi Kéziratoknak más-saiért sokkal tartozik, ez által háládatosságunkra új érdemet magának szerezhetne.

Tulsuoa. Toltsva vize azon nevű Vásárhelynél Zemplinben.

Turda. Torda. Ez egykor nálunk Kereszt-név lehetett, de millyen Szentnek deák nevéből eredett, vagyis mellyik Szentet jelentett, bizonytalan. Én ezen nevek közül vélném valamelyiket a' *Turda* nevünk szerzőjének: *Lui-*

thardus, *Lutuardus*, *Gothardus*, *Eduardus*, *Theodorus*. Talán az Irónknak *Turda* nevű Püspöke nem is más, hanem azon *Eduardus*, ki Mossótzai szerént első Nyitrai Püspök vala 1158-ban, *Pray* szerént pedig egész 1197-dikig birta a' Püspöki székét.

Turmas fl. Tormos vize azon nevű falunál Nyitrában. Ez a' víz most Tzétény vizének neveztetik, mivel Tormoson túl Tzétény nevű faluk által folyik.

Turobag. Tarobágy, most Torbágy, egy német falu Budától nem meszsze. Hajdan, úgy tetszik, a' szomszéd Török Bálint is annak neveztetett, mert a' Németek még most is egyarányt nevezik *Turbalnak* mind a' kettőt, úgy mint *Klein und Grofs Turbal*.

Tursoc silva. Turtsok erdeje. Fen van még most is ezen nevű két falu, úgymint Felső és Alsó Turtsok, éppen Túrótz vármegye szélén Bars felé, Körmöztől nem meszsze.

Turu fl. Túr, most Berettyó vize. Attól vehettek nevet Túr-Keve és Mező-Túr vagyis Túr-vásárhely. Talán ezt a' Túr vizét értette Kostyán Tsászar is, midőn így irtt: „*ulteriora vero, quae Turcis habitantur, cognomina nunc habent a fluminibus transcurrentibus.* *) *Eorum primum Timeses est; alterum Tutes; tertium Moreses; quartum Chrisus; quintum Titzs.*” Itt a' *Tutes* talán az eredetiben *Tures* vala, vagyis a' Túr vize, melly most Berettyó. De van még

egy más Túr viz is Szatmárban. 'S ez szerzette alkalmasént, hogy a' Bihar vármegyén keresztül folyó 's Berettyó helységét (ezt most Sz. Jób, az előtt Sz. Jobb) mosó Túr vize Berettyó vizének neveztetett.

*) Illyenek lehettek: Temesköz, Körösköz, Szamosköz, Bodrogköz, azután Tisza és Maros melléke. Így nevezték 's oltották hajdan a' Hazánknak azon részét. Lásd Oláhnak Magyarország leírását.

Tytul, Titul, Tetel. Tétöl, Titel. Fekszik Bátsban, hol a' Tisza a' Dunába szakad.

Ugek. Ügyék. Ezt azért ejtem így, mert valahol az Irónknál *g* után *e* vagyon, ott mindennütt ez a' *g* annyi mint *gy*, a' mint ezt immár másutt is említettem. Különbben, hogy a' *g* az *e* előtt el ne olvadjon, *u* betűt vét utánna imígy: *partes Beguey*, az az: Bege vizének melléke.

Ugosa. Ugotsa.

Ulcov, Ulcau castrum. Vlkov, Farkas vára. Ez a' *Vlkov* azután lett *Valkov*, Valkó vára, most rátzúl *Vukovár*, fekszik Szerem vármegye szélén a' Duna partján.

Ultra silvana terra, Erdély, hajdan Erdő el föld, Erdő elvé föld, vagy röviden ejtve: Erdő el, *Regio ultra silvam, trans silvam.* Aból lettek Erdő eli, Erdő elvi, *Ultrasilvanus, Transsilvanus*, most Erdélyi, 's az elkenyeselett szájban Erdeji.

Urcun, és nem *Urcund, Ircund,* Várkony.

Ennek a' neve fen van a' Borsodi Várkonyban, vagy pedig a' Hevesi Tisza Várkonyban.

Ursova, és nem *Urscia*. Most Orsova, az Alduna partján Szörény felé. Egykor talán Oros vagy Örsvárának mondatott, ráztúl pedig *Ursova*. Az Új Orsova fekszik nem messze a' Dunaközben, 's egy igen erős Vár, melly a' múltt Százban VI Károly Tsászár alatt épült fel.

Ursu, és nem *Ursuur*, *Ursuuru*. Örs, Ötsád fia.

Ursuuar, és nem *Ursuur castrum*. Örs vára. Ez a' vár lehetett valahol nem messze Káts-tól Borsodban. Talán a' Tserép várával azon egy Vár vala.

Ustoros fl. Az Ostorosi patak Borsodban, vagy pedig azon folyóvíz, melly Mező Kövesd-nél folyik, 's Lövönél az Eger vizébe szakad.

Usubun. Utsubú, Otsobú, vagy Ötsöbő.

Varod. Várad, most két kis faluk a' Garam mellett Barsban.

Vazil porta, és nem *Vacil*. Vazil vagyis Vazul Kapuja, *Porta sive Passus Basilii*, idest *Trajani vel potius Constantini Imperatoris*, törökül *Temir Kapi*, az az: Vas Kapu. Fekszik *Bulgaria* és *Romania* szélén, a' mostani *Triaditza* és *Filiba* városok között a' Hémusi hegyekben. Erre jöhetett Traján *Daciának* elfoglalására, vagy inkább Kostyán a' *Gothusok* ellen, kik akkor *Daciát* bírák. Ezt a' Vas Kaput vagyis Vazul Kapuját igen jól tette ki *Homann* a' Duna folyásának harmadik Képén. Miért

neveztetik a' Hegyek Szorossa, vagyis a' Hegyek közt való szoros Ut a' Törököktől *Temir Kapunak*, annak az okát említettem a' Sokfélélem VIII Darabjának 72 dik levélfelén. Ugyan azon okból neveztetett az Eleinktől is azon szoros Ut Vas Kapunak, melly minket Lugosból 's Karánsebesből Erdélybe viszen. Vagy pedig, a' mi hihetőbb, ez is egykor Vazil Kapujának hivattatott, *Porta Basilii sive Trajani*, mivel ez a' hatalmas Római Tsászfár szint ezen jött által Erdélybe, a' mint ezt *Mannert* a' régi Irókból igen szépen kimutatta. Lásd a' Munkáját: *Res Trojani ad Danubium gestae. Norimbergae 1793.* Meglehet, hogy a' Vazil Kapuból lett idővel tsupán Vaskapu.

Veleg, Veluc. Veleg, Velög. Van egy Veleg nevű falu Mórtól nem messze Fejér vármegyében.

Vertus silva, és nem *Vetrus*. Vértös, most Vértés erdeje. Vért, mellytől ez az erdő Vértésnek neveztetett, hajdan annyit tett mint Paizs, *Scutum, Clypeus, Schild.*

Voyos fl. Vojos, most Vajas, a' Duna szakadéka Kalotsánál. Nékem úgy tetszik, hogy I Gyétsa Király ugyan ezt a' vizet értette az 1075-diki levelében eme szók alatt: „in Piscina, quae *Voyos* er vocatur, dedi duas partes, nam pars tertia est Abbatissae (talán *Abbatiae*) de Tormova.”

Wag fl. Vág] vize. Ered Liptóból, 's Komárom felett a' Dunába szakad.

Wereucea, és nem *Werevecca fl.* Verőtzei patak Vátzou fellyül.

Ypul fl. Ipoly vize, folyik Nógrádban.

Zabrach castrum. Zábrág vára, *Zagrabia.*

Zecuseu castrum. Székső, most egy Vásárhely Bába 's Moháts közt a' Duna partján Baranyában.

Zeguholmu. Szeghalom, most egy Vásárhely a' Sebes Körös mellett Békésben.

Zemera. Szemere. Ez a' név, ha eredeti Magyar vala, annyit tehetett talán mint Szemes-ere, az az: Szemes-férfi; ha pedig Kereszt-név vala, az akkor divatban vólt *Svonimirus* nevét jelenthette.

Zemlin, Zemlum. Zemlin, most Zemplin.

Zenuholmu. Színhalom, most Szihalom, egy falu Eger vizétől nem meszse Borsodban.

Zepus silva. Szepös, most Szepes, Szepesség.

Zerelmu. Szerelm, most Szerelem, *Amor.*

Zeremsu, és nem *Zerensze, Zerenche.* Szeremts, most Szerents, egy kis Vásárhely Zemplinben. Az Irónk azt írja róla, hogy a' Szerelmes szóból Szeremtsnek neveztetett. Meglehet, én magam is azt tartom, hogy hamarább eredett a' Szerelmesből, mintsem a' Szerentséből. Mert ez az utóbbi szavunk alkalmasént a' deák *Sorsból* eredett, 's még akkor az Eleinktől

nem esmértetett. Szeremtsből végre Szerents szintén úgy lett, valamint Szemptzből és Semptéből Szentz és Sente.

Zerep. Szerep, fekszik nem messze Bárándtól 's Nagy Bajomtól Biharban. Nekem úgy tetszik, hogy ezen Szerep helység nevében a' Szerb vagyis Rátz Nemzetnek lehet valami nyoma.

Zobolsu. Szobolts, mostani ejtéssel Szabolts. A' nevét fen tartja a' vólt Vára helyén még most is egy falu a' Tisza bal partján Zalkodnak általellenében. De van ezen kívül még más két Szabolts is, egyik Biharban, másik Baranyában. Ezen Hadivezérnek az eredeti neve Szabolts talán az Orosz vagy Kozár *Szoboletztől* származott, melly annyit tett mint Szobolyka, Nyusztotska, 's a' mellyel az annya született Orosz vagy Kozár Afzszony nevezhette őtet.

Zobolus, Zobolinus. Szoboly vagyis Nyuszt, *Mustela zibellina*, németül *Zobel*, tótül *Szobol*.

Zogeva fl. és nem *Zogea*. Zagyva vize, melly Szolnok mellett a' Tiszába omlik.

Zoloncaman. Most Szalánkemény, rátzúl *Szlani Kamen*. Fekszik a' Duna jobb felén Zimonyon fellyül Szerem vármegyében. A' rátz nevet a' Sókövektől vette, mellyek a' Tiszán le 's a' Dunán ismét fel egész idáig hozattak.

Zoloucu. Szalók. Az emlékezetét fen tartja a' Tisza Szalók helység Heves vármegyében, Abádnak szomszédságában.

Zumbor, és nem Zuber. Zombor, Harkának

a' fia, 's Gyulának az atya, kit Sz. István Erdélyből kimozdított.

Zomus fl. Szamos vize.

Zotmar. Szatmár, de ennél jóval régibb neve a' Szakmár vagyis Szokmár. Tsalatkozik *Schlözer* Úr, midőn azt véli, hogy a' Szatmár-Németi annyit tenne, mint *Deutsch* Szatmár, az az: Német Szatmár. Mert ez a' Város Szatmár-Németinek onnan neveztetett, mivel az új Németi a' régi Szatmár mellé épültt, 's hogy a' többi Németi nevű helyektől megkülönböztetésék. Szatmár már a' Bolgárok alatt 's a' Magyaroknak oda érkezésök előtt fen vala, de a' mellette fekvő Németi tsak Sz. István idejekori Német Újszállás, Újlak, *Colonia*.

Zova fl. Szova, most Száva.

Zovolon, Zovolun. Most Zólyom, *Vetus Zolium*, tótúl *Zvolen*.

Zuard. Szóárd, utóbb Szárd. Ettől vehette nevét Szárd vára Tornában, de a' melly már most Szádvárának neveztetik.

Zubur. Zobor. Nyitra várának szomszéd hegye még most is annak hivattatik.

Zulta, Zultus. Zsolt. A' régi Zsolt várát, melly hajdan a' Vármegyének főhelye vala, ez a' Fejedelmünk építhette.

Zyloc. Szillak, most Szilah, Zilah.

A' Váradí tüzes vas Itéletekben előforduló Tulajdon nevek.

Azóltá, hogy Sókfélémmek VIII Darabjában a' Váradí tüzes vas Itéletekben való Dolgokról és Nevekről holmit előhoztam, a' Könyvet újra egyszer is mászor is elő vevén, még ezeket jegyeztem ki a' jövendőbéli Magyarázójának kedvéért:

Értsed: H. annyit tesz mint Homo mas; M. mint Mulier; C. mint Castrum; V. mint Villa; P. mint Praedium. A' bizonytalanokat egy kis Tsillaggal jegyeztem meg.

*Aba H. *Abakuk, Habacuc.*

Abara V. Fekszik Zemplinben.

Abbas de Berucio vagy inkább *Berutio*. Sz. Jóbi Apátur, hajdan Beruttyai Apátur. Mert egykor, a' mint vélem, a' mostani Sz. Jób Sz. Jobbnak, az előtt pedig Beruttyónak vagy legalább Beröttyónak neveztetett, az ottani Berettyó vize pedig Túr vizének. Ezt az utólsót bizonyítják Horvát Péter 's Vályi András is. 'S ugyan Sz. Jóbnak ez a' most említett régi neve *Berethyó* az a' *Praytól* nem jól olvasott *Berekis*. Tudni való pedig, hogy a' mostani költött *Abbatia de Berucio*, melly a' Sz. Jóbitól különbb vólna, tsak ezen Váradí tüzes vas Itéletek Könyvének első Kiadásával szereztetett, melly is 1550-dikben történt Kolosváratt Fráter György által, Pázmán, úgy tetszik, első vólt, ki azt

a' maga Könyvébe felvette 1629-ben. *Acta et Decreta Synodi Diaec. Strig.* A' Váradí tüzes vas Itéletek Könyvének már az említett első Kiadása is az Emberek 's Helységek neveiket több helyett nem adta híven elő, mert a' Kiadó az Eredetit vagy elnem tudta mindenütt olvasni, vagy pedig (a' Tudóskák szokások szerént) a' mit nem értett, vagy hibának nézett, azt imitt amott helyre akarta hozni. Azután az *Accentusok* is 's az *ö* és *ü* betük sem lehettek az Eredetiben, sőt nekem úgy tetszik, hogy még a' *K* betű sem találatott benne, mert azt többire *c* vagy *qu* által tette ki. Ezeket Bél Mátyás az 1735-diki Kiadásában mind úgy hagyta, mert nem az eredeti Kéziratból adta ki, hanem csak az említett Nyomtatottból.

Abbas de Curru. Kürüi Apáthur. Kürü, most Nagy Kürü vagy Köre, fekszik a' Tisza partján Jász-Ladányhoz nem messze Hevesben. Tsalatkoznak Pázmán és Szentiványi, midőn azt vélik, hogy ez az Apáturság a' Körös vizénél feküdt. Ezen gyanujokat tsupán a' Könyvünk szerzette, midőn azt írta, hogy a' Kürüi Monostorok bizonyos földje vala a' Körös vizénél.

Abbas de Monasterio Gabrielis Johem. Gáborjáni Apáthur. Ez a' Gáborján fekszik Biharban Berettyó partján.

Abbas de Zam. Zámi Apáthur. Zám most egy Puszta, Hortobágy vizénél Szaboltsban.

Van egy Zám nevű falu a' Maros vizénél is Hunyad Vármegye szélén Magyarország felé.

Abram V. Abrány Borsodban, v. Margita mellett Biharban.

Achad V. Atsád, közel Debretzenhez Biharban.

Achya V. Atsa, most Puszta Tsanádban,

Achus H. Akos, *Achatius.*

Agazones Regis. A' Király Ménesének pásztori, legeltetői, tsikósi.

Alexandri V. Van két Sándorfalva Szatmárban.

Angyolus P. Most Angyalos falu Szatmárban.

Apa V. Apa nevű falu Szatmárban.

Apathi V. Keresztes Apáti Biharban. Ez hajdan a' Tordai Kereszturak Józágok vala.

Athila P. Most Attala falu Somogy vármegye szélén Tolna és Baranya felé.

Baca H. Baka, Bak, *Bachus, Burkhard.*

Bugad, Bogad V. Bagd Biharban.

Bala V. Most Puszta Hevesben a' Tisza Püspöki mellett.

Ban V. Bánfalva Borsodban.

Baranu V. Baranya Ungvárban.

Barca V. Bartza Borsodban.

Becea, Becha H. Betse.

Beken P. Bekény vagyis Bökény. Azután népes Helység. Olák 1536-ban így ír róla: „*in adversa ripa Keuresii Sanctus Andreas, Alba*

Ecclesia, Bekyn.” A’ *Mercatornak* 1578 - diki Magyarországi Földképén is a’ Körös partján mint nevezetes Helység ki van téve. Most ismét Pusztság.

Belud V. Most Béd Erdélyben.

Benea V. Bénye, most Erdő Bénye Zemplinben.

Beque H. Beke.

Berente V. Borsodban Sajó mellett.

Beseneud V. Besseayöd Szaboltsban.

Bethalem, Betlem H. Betelem, Betlem, ’s Betlen annyit tett talán mint *Bartholomaeus v. Valentinus.*

Bichor V. Bihar, most Bihar.

Bis V. Béts Ungvárbán, v. Tisza Béts avagy Szamos Béts Szatmárban.

Bobona V. Bábolna v. Bábony Borsodban.

Boct, Boctu V. Bakta Szaboltsban.

Bodun H. Bodon.

Bogdan V. Bogdány. Van eggynehány Bogdány nevű falunk, úgymint Szaboltsban, Pestben, Abaújban, ’s egyébütt.

Bogus V. Bagos Biharban v. Szatmárban. Van egy Szaboltsban is, de ez most immár puszta.

Bohmel H. Theophilus, Gottlieb, tsehül és tótül *Bohumili.*

Bojum V. és nem *Bojanum.* Nagy és Kis Bajom Biharban.

Boka V. Baka Szaboltsban.

Bolondus C. Bolondos, most Betzkó vára Trentsénben. Béla Levelessénél *Blundus*, Zsigmond Királynak 1437 - diki levelében pedig *Bolondoch*.

Boroch V. Boros Biharban.

Borokun H. Barakon, **Verecundus*.

Borsy V. Bors Biharban.

Botona H. Batonya.

Buhus H. Bohus, *Bohuslaus*.

Bulcan V. Balkány Szaboltsban.

Bulsu V. Bultsúfalva, most Bults oláh falu a' Maros vize mellett Krassóban.

Canar V. Kanyar, közel Kisvárdához Szaboltsban, vagy Konyár, Deretske 's Eszlár mellett Biharban.

Castrenses. Várbeliek, az az: Városiak, Polgárok, mert egykor a' Város *Castrumnak*, 's németül *Burgnak* neveztetett, a' Lakosai pedig *Castrenseseknek* 's *Burgereknek*. Ebből az utólsóból lett a' mi Polgár szavunk.

Cata H. Káta. Ez is Keresztnév lehetett. A' Káta nevű Helységek illy nevű Emberektől vették nevöket.

Catapanus H. Kotpán, Koppán.

Catar V. Tsatár Biharban.

Cece V. Tséts Abaújban.

Cegl, Cyegl H. Tzegle, **Caecilius*. Eggy illy nevűtől vehette nevét Tzegléd.

Cesar H. Tsászár.

Cesarius H. Tsászári.

Chaba V. Tsaba Borsodban.

Chazii V. Tsász, most Pufzta, közel Heveshez.

Cheme, Chemey V. Keme Borsodban vagy Abaújban.

Chenadinum. Tsanád várossa.

Chicha H. Tsitsa. Ez most néhol nálunk annyit tesz mint Pista, Istók.

Chica V. Tsigá, most Pufzta Tsanádban.

Chokoha V. Tsókva, Tserhely mellett Borsodban.

Choma, Chama, Chema, Chyma H. Tsoma. Valami Keresztnev, talán Simon.

Chula V. Tsulafalva, oláhúl Tsulest, Biharban.

Cincea M. Tzinke, az az: Tzinege.

Cocot V. Kakad, most Pufzta, Tisza Bü mellett Hevesben.

Contribules, Contubernaes. Társok, Pajtások.

Costa H. Kofzta, Kostyán, *Constantinus.*

Crucigeri S. Joannis Baptistae. Kereszturak. Ezeknek a' Templomjok és Kalastromjok, úgy tetszik, Keresztúratt vala Biharban. A' Hely a' Kereszturaktól eleinten Keresztúrfalvának neveztetett.

Culchii V. Költse Szatmárban.

Cundurur V. Kondoros, most Pufzta Békésben Szarvas mellett.

Cupa V. Kupa, most Pufzta Tsanádban.

Curialis Comes. Udvarbiró. *Hofrichter. v.*

Uraság Ispánja. *Procurator praedii, Spanus*, tótúl *Dvorfzki*.

Curialis Comes de Beruthyo, 's nem *Beruczyo*. Beruttyai Uraság Ispánja. Sz. Jób, hajdan Sz. Jóg, az az: Sz. Jobb Kéz, egykor, a' mint mondám, Beruttyónak vagyis Beröttyónak neveztetett, a' Berettyó vize pedig, melly ott folyik, Túr vizének.

Curmusd V. Körmösd, most Pufzta Biharban.

Debrev V. Debrő Hevesben.

Deus H. Dös, azután Dész. Egy illy Keresztnevű Embertől vette nevét az Erdélyi Dészvár.

Devecher H. és nem *De Vecher*. Devetser. Valami Keresztnevű, talán *Germanus. Deutscher*. Devetser nevű három Helységink vannak, úgy mint Veszprémben, Baranyában, 's Abaújban. Hihető, hogy illy nevűtől hajdan vették neveiket.

Dingologu V. és nem *Dingonogu*. Dengeleg, másként Dingyilag Szatmárban.

Dus Provincia. Dös vármegye. A' mostani Dészvár eleinten *Deus* várának neveztetett, azután pedig Dösvárának.

Dusinicus. Lélekváltó, Léleksegítő, Egyházi vagy Papi örök szolga, tótúl *Dusník, Dusenník*. Ez egy olly Ember vala, kit az Ura a' maga Lelkéért valamelly Egyháznak adott, vagy Testamentomban hagyott, hogy eszten-dönként a' halálának napján az oda való Pap-

nak ételt és italt adjon, úgymint Tinót, Juhot, Bárányt, Tyúkokat, Tzipókat, Sert, Bort, Viaszt, Viaszgyertyákat, 'st. af.

Dux exercitus. Hadi vezér.

Ebey V. Ebéd v. Ebefalva.

Echek V. Etseg, most Pufzta Hevesben Berettyó mellett.

Eculus, Eculch, Ecyul, Echilleu H. Ekülts, Etsül, Etsüllő. * *Achilles.*

Elust V. Élösd, most Élesd, Biharban.

Euchetii V. Ötsed, Ötsöd, Békésben Sz. András mellett.

Fansol, Fonchol V. Fantsal Hevesben vagy Abaújban.

Fegyuernuch V. P. Az első Fegyvernek falu Biharban, a' másik Pufzta Hevesben közel Tisza Bűhöz. Bárdosi Úr Etele Favárát oda helyeztette.

Felnemet, Olnemet VV. Tornyos és Hidas Németi Abaújban.

Flandrenses de Batar. Batári Németek Ugozsában. Ez a' német Újszállás mikor történt, bizonytalan. Alkalmasént a' Beregszászival egy idei vala. Már most a' Németeknek semmi nyomok nints itt. A' Batár nevű Helység fekszik a' maga nevű folyóvizénél.

Foktheu, és nem *Fokcheuu V.* Foktő, Káltsa mellett Pest vármegyében.

Folth V. Foltest, oláh falu Biharban.

Fonchuka H. Fantsoka, talán Ferkó, Fe-

rentz , *Franciscus* , mert némelly levelekben *Franciának* is irattatott. Eredett talán a' tseh *Frantzikkból*. Fantsoka nevű Embertől vettek nevet a' két Fantsika nevű valuk Biharban.

Fulcus H. Fülel. Keresztnév volt ez is. Egyébként *Fulconak* is irattatott a' deák levelekben , mi is annyi lehetett mint Fülkő, Filkő.

Fulian V. Fulyán Sárosban.

Furtun H. *Fortunatus* , Keresztnév.

Gabrian H. Gáborján , **Cyprianus*. Eggy illy nevűtől neveztetett talán a' Gáborján falva Berettyó mellet Biharban.

Gecha, Geysa), *Giecha H.* Gyétsa. Minden bizonnyal Keresztnév volt ez is, 's talán annyit tett mint *Jesulus, Infans divinus* , tótúl , tsehül, oroszúl *Szvatoplug* , rátzúl *Gyovitza* , németül *Gotthard*.

Gegus, Gugus H. Gegő , **Gregorius*.

Gest V. Geszt Biharban vagy Borsodban.

Gestesd V. Talán Geszteréd Szaboltsban.

Geuru civitas. Nagy Győr.

Gilianus V. Gelényes Beregben.

Gledguth gonus. Ez a' Nemzettség Kezai szerént már Sz. István alatt jött hozzánk Sváborfágból. A' két Testvérek , úgymint *Keled* és *Guth* szerzették azt. Idővel *Guthkelednek* is neveztetett. Abból eredett , a' mint mondják , a' Butkai nemzettség.

Gormot V. Gyarmat. Ez lehet vagy a' Bé-

kési Füzes Gyarmat, vagy a' Szatmári Fejér-Gyarmat, vagy az Aradi Fekete Gyarmat.

Goroc, Gyroc V. Gyorok, most Gyarak Biharban vagy Aradban.

Geuru, és nem Gourou V. Diós Győr Borsodban. A' 167. dik Szakaszban előhozott Helyek: *Gourou, Villa S. Martini, és Vrisu* Borsodban vagynak, mert az első Diós Győr, a' másik Sz. Márton közel Apátfalvához, a' harmadik pedig Örös nem messze Sajó Szegedtől. Bél vagy inkább Szászki ezen Helyeket nem jól kereste Győr vármegyében.

Guthfredus Praepositus Orodienensis, 's nem Ordinensis. Godefrid Aradi Prépost.

Gylian V. Gilány, most Tsárda Biharban.

Gyrolt H. Girolt, Gerolt, most Grót, Geroldus.

Gyan V. Gyán. Ezen nevű három Faluk még most is fen vannak Biharban, úgymint Köte-Mező - 's Vizes-Gyán.

Gyonta V. Gyanta Biharban.

Gyopol H. Gyapol. Valami Keresztnév, talán *Hyppolitus.*

Gyula H. Julius Keresztnév.

Gyurc, Gyurca, Gyuri H. Georgius.

Harsan V. Harsány, fekszik Biharban a' Sebes Körös mellett.

Hemeguei H. Emökei.

Hene, Henae V. Henye. Vagyon három Henye Szala vármegyében, de hajdan lehetett másutt is.

Hertuog V. Talán Hertneg vagyis Hertnek Sárosban.

Heugd provincia. Heves vármegye. Abban vagynak mind Ladán, mind Kürű, most Nagy Köre. *Heugd* talán csak a' leirónak hibája *Hevesd* helyett.

Heym, Heyma, Heymø H. Valami Keresztnev. Nékem úgy tetszik, hogy egykor *Heym* németül annyit tett mint *Hieronymus*.

Horth V. és nem *Horz*. Hort falu Hevesben vagy Szaboltsban. De az utólsó már most Pufzta.

Hudus V. Hodos Biharban.

Huldhol, vagy inkább *Huldvoll M.* Ez németül annyi mint Malasztal tellyes, Igen kegyes, *Gratia plena*. Ez is Keresztnev lehetett. Az Ember elnem hinné, millyen tsudálatos Keresztnevek valának egykor divatban. Ez a' *Huldvoll* talán német születésű Fejérszemély vala.

Humuroc, Humurug V. Homorog Biharban.

Huruat V. Bán vagy Disznós Horvát Borsodban.

Hyltas H. Illyés, Illye.

Ilega M. Talán *Ulica, Hulica*, oroszúl *Olga*.

Ilmer H. **Almericus*.

Inka V. Inoka, Tzibak házán alúl a' Tisza partján Hevesben.

Iraz V. Most Pufzta Biharban.

Irug V. Ireg Tolnában.

Isepu V. Isép Sárosban, hajdan Isépfalva,

Isepu H. Izsep, Izsep, most József.

Ismaelitae de Nyr. Nyíregyházi török valású Bolgárok,

Janust V. Jánosd Biharban.

Jarmi V. 's nem *Jarum.* Jármi Szatmárban,

Joubag V. Jobbágyi Hevesben.

Joubagiones castri. Várnak vagyis Városnak előbbkelő Emberei.

Joubagiones naturales, Joubagiones a generatione, Liberi homines, Liberi S. Regis. Parasztok, Pórok, az az; Közemberek, *Vulgares,* de nem Rabok, *Servi.* A' földmivelő Közembert nálunk, némellyek szerént, Sz. István tette először szabaddá, 's ugyan ez okból nevezetett *Libernek.* Parasztnak mondatott a' *Vindustót Profzt* szóból, melly annyit tesz még most is mint Szabad.

Kaba V. Kaba Biharban.

Kahas V. Kaháts, most Káts Borsodban,

Kal V. Kál Hevesben.

Kalatha V. Kalota Biharban.

Kamaras V. Most két Kamarás nevű Puszta vagyon, egyik Tsanádban, másik Aradban.

Katay V. Káta. Van még most is vagy hat Káta Helység Pest vármegyében.

Kenesy V. Kenész Szaboltsban. *Knez* bolgárul, rátzúl, és oroszúl annyi mint Fejedelem vagy Főember.

Keregui V. Kereki Biharban.

Kers V. Kerts Szaboltsban.

Koze V. Talán Keszzi Borsodban vagy Arad-

ban. A' *Simon de Keza* nevű Történetesünk is talán valamely Kesziről való volt, mellyet ő az akkori szokás és irás szerént *Kezának* irtt.

Kiral V. Királyi Biharban.

Kouroug V. Kórógy Szamos mellett Szatmárban.

Kouachy V. Hegyköz Kovátsi Biharban.

Kupanchy V. Koppants, most Pufzta Tsongrádban.

Lad V. Sajó vagy Szendrő Lád Borsodban.

Lanczii V. Lántz Borsodban.

Lazd V. Talán Lazúr Biharban.

Leger, Luger H. Lögér, *Ludugerus, Leodogarius.* Eggy illy nevűtől vehette nevét *Legérfalva*, most *Lekér*, Barsban, azután *Lögér Pátony* Tsallóközben.

Letha juxta Beruciou P. Ez a' Léta telek, melly a' hajdani Berettyó vagyis a' mostani Sz. Jób mellett feküdt, nem lehetett a' mostani Nagy vagy Kis Léta, a' mint ez előtt vélekedtem, mert ezek sem a' Berettyó partján nem fekszenek, sem a' Sz. Jóbbal nem határosak.

Loc V. Lok Biharban.

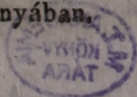
Lodmer, Lodomerus H. *Lodomerius, Wladomirus,* oroszúl *Wladimir.*

Loudan H. Ludán **Claudianus.*

Lucus H. Lökös, *Lucas.*

Luveu, és nem *Lueu V.* Lövő Borsodban.

Marcu V. Markó, Most tsak Vendégfogadóház Baranyában.



Margueta M. Margit.

Margueta V. Margita Biharban.

Maria V. Most Kis Mária Biharban.

Marianus H. Máriás.

Medvözö V. Medvetze Sárosban.

Megyer V. Megyer Szaboltsban.

Milost M. Miloszt, mostani ejtéssel Malaszt, *Charitas*, *Gratia*. Ez is Keresztnev vala.

Mochy V. Mots Erdélyben.

Monos H. Monyos, most Monyas, *Testiculatus*. *Testiculis praeditus*.

Monunya V. Talán a' mostani Mánya vagyis Kis Mánya Nyitrában Sz. Mihály Úr mellett.

Morodec H. Maradék. Ez a' név többször is jön elől a' régi levelekben. Talán annyit tett mint Vakarts vagyis *Posthumus*.

Mulchun V. Mútson Borsodban.

Nadan V. Most Nadán telek Biharban.

Nadast V. Nádasd Borsodban.

Nadudor V. Náduddvar Szaboltsban.

Nana H. Nána, **Ananias*. Egy illy nevűtől vehették nevöket a' Nána nevű Helységek, eleinten Nánafalváknak neveztetvén.

Nec, Nek V. Nyék, most Pusztá Biharban.

Nema duplex VV. Öreg és Kis Néma, most két Pusztá Győr vármegyében.

Nemeth V. Sajó Németi Borsodban.

Novum castrum. Újvár. Ez egykor kétféle volt, úgy mint Aba Újvár, 's más egy Újvár, melly Sárosban feküdt.



Nues H. Nöes, *Uxoratus*, most Nös.

Nuethlen H. és nem *Nuechlen*. Nöetlen, *Coelebs*, most Nötelen.

Numchung V. Nömtsény Barsban.

Numen V. Nömény, most Namény vagyis Vásáros Namény Szatmárban.

Nyr V. Nyir, most Nyíreggyháza Szaboltsban.

Ocy, Ocyus H. Öts. Valami Keresztnév.

Odun H. Adon, talán *Adamus*.

Olduruch, Oldruch H. Aldorok, talán *Udalricus*,

Oluptiuan V. Alap-Iván.

Ompud H. Ampod, talán *Cumpurdinus*.

Opour genus. Apór nemzetség.

Opoy H. Apaj, talán *Apollo* vagy *Apollo-nius*. Egy illy nevűtől vehette nevét Apaj, hajdan Apajfalva, Pozson vármegyében.

Ortobag V. és nem *Orobag*, Hortobágy, most Szállás Szaboltsban.

Orocha H. Oros, rátzúl *Uros*, talán *Jaroslauus*. Egy illy nevűtől neveztetett Orosháza Békésben.

Custodibus silvae, 's nem *Otodibus*.

Paris H. Páris. Egy illy nevűtől neveztetett Párisháza Liptóban, mellytől a' Dvornikoviatsiak nevezik magokat Párisháziaknak. Minden bizonnyal Pápai Páris Ferentznek az Eleji is egy illy Keresztnevűtől származtak. Az Atya Páris Imre (Pápán születvén) első nevezte magát Pápai Párisnak 's Párispápainak. A' fia

Ferentz magát Dézsi Párisnak inkább nevezhet-
te volna, mert Dézsen született.

Paul Sacerdos H. Rap Pál, Paulus Pap.

Paul v. Pauli V. Pályi Biharban vagy Szaboltsban. Biharban három Pályi vagyon, úgy-
mint Hofzfúpályi, Hegyközpályi, 's Monos-
torpályi, Szaboltsban pedig Ópályi.

Pauli Villa de Nyr. Ez ÓPályi Szaboltsban.

Pasztuch H. Ez a' név bolgárul annyit tett
mint Monyas vagyis Ménló, 's ugyan még most
is rázúl annyit jelent.

Pasztuch, Pastuchium Teutonicorum V. Haj-
dan bolgárul *Pasztuchov*, most magyarul Túr-
Pásztó, tsupán egy Pufzta közel Túr Kevéhez.

Pely V. és nem *Pelg.* Pély Borsodban vagy
Hevesben.

*Pena M. *Polixena.*

Penthek H. Péntek, *Pentecostalis*, valamint
Paska *Paschalis*. Talán ezen Ünnepek körül
született 's kereszteltt Tsetsemök szoktak akkor
ezen neveket nyerni.

Pescera V. Pefzérfalva, oláhul Pefztyere,
Biharban.

Petri V. Lövő vagyis Póts Petri Szaboltsban.

Pop V. Papfalva Biharban. Ezen időben
Kereszturaké vala, 's talán onnan neveztetett
Papfalvának.

Popi V. Papi Borsodban.

Poson H. Pozson, valami Keresztnév. Eggy
illy neyütöl vehette nevét Pozson vára, ki azt

egygykor vagy építette, vagy sok ideig birta. Azon 1473-diki Budai Krónikának, melly most Bétsben az Udvari Könyvesházban vagyon, a' szélén (hol szó esik ama *Poznanról*, ki Sz. Istvánnál a' Német hadi Főemberek közül egygyik vala, 's kiről emlékezik maga Sz. István is a' Györi Sz. Mártonnak 1001-ben adott levelében imígy: *adstantibus Ducibus, videlicet Poznano, Vntio, Orchio*) ezt találtam egygy igen régi Kéz-től feljegyezve: *Poznan. Poson. Prefsburg.* holt azonban a' Nyomtatottban Pozson várossának semmi említése nem vala. Én tehát azt vélem, hogy a' Jegyző az által a' Pozson várossa nevének eredetét akarta jelenteni, hogy, tudniillik, *Poznantól* Pozsonnak neveztetett. Az említett *Poznan* lehetett Sz. István alatt Pozsonnak Ura, 's azon nevű Vármegyének első Keresztyén Főispánja, valamint az említett *Vntius* vagyis *Hund* Hontnak. Hogy pedig ez a' *Poznan* egygykor Keresztnév vala, a' bizonyos; de mi-tsoda Szentet tett légyen, az nem esméretes. Azt a' Magyarok alkalmasént Pozsonnak mondták, 's talán az utóbbi Pózsa Keresztnév is, melly még 1458-ban egygy levelen előfordúl, *) színt úgy ezt a' Pozsont vagyis *Poznant* jelenté. *Posnania*, németül *Posen*, vólt lengyel Város, most porosz Király Birtoka, hasonlóképpen valamelly *Poznantól* vevé nevét.

*) *Posa de Zeer*, az az: Széri Pózsa. Lásd a' levelet Kaprinainál Hung. Dip. Part. II. ki is azt tartja, hogy Pózsa annyit tett mint Pál.

Potoc V. Potok, most Patak. Ezen nevű faluk bőven találatnak. Biharban vannak Nagy, Fekete, és Kabalás Patak.

Pou V. Pó, most Pufzta Hevesben Mező Túr mellett.

Privatus, Privartus H. Pélbárt.

Puclusteluc V. Poklostelek Biharban.

Pulgar V. Polgári Szaboltsban.

Quemei provincia. Keme, Kemeföldje. A' Béla Levelesse Kéziratjában *Partes Kemey*. Ez a' Föld, úgy tetszik, vala a' Tiszántúl való Heves vármegye 's Nagy Kúnság. Keme földjének talán még a' Keme Hadivezértől nevezetett, ki azt egykor népével megszállotta. Hát ha a' Keme nevezetből eredett a' *Cumania* neve, 's ebből azután a' Kúnoknak deák nevök *Cumani*?

Quenes V. Kenész Szaboltsban.

Quer V. Nagy és Kis Kér Biharban.

Quesereu V. Keserű, most Ér Keserű Biharban.

Reche H. Rélse, talán *Richardus*. Eggy illy nevűtől vehette nevét ama jó Bor termő Rétse falva, most Rétse, *Ratschdorf*, Pozson mellett.

Reginae Hospites de Provincia Novi Castri, scilicet Teutonici de X Villis, quae dicuntur Fel-nemet, Cuzepnemet, Olupnemet, Pureen, Guncy,

Vruzca, Visl, Így hazas Visl, Cece, Dubucya. Ezen Abaújívári tíz Helységbeli Németeket tehát Gyertrúd Királyné, II András K. Hitvese, szállított oda *Meraniából*, *) a' honnan maga eredett. Az említett Faluk, vélekedésem szerént, most így neveztetnek: Tornyos-Németi, Hidas-Németi, Hernád-Németi, Perény, Göntz, Ruzka, Visoly, Czece, Dobsa. De ezen Hernád melléki Németek innen már régen elköltöztek, talán a' Kurutz háborúk alatt Szepesbe a' feleikhez folyamodván.

*) Ezt most némellyek Tirolnak avagy Korontálynak, mások a' Szászország bizonyos vólt tájjának tartják.

Roma, Roman H. Romanus. Eggy illy Keresztnevűtől neveztetett Románfalva, tótúl *Romanova*, Nyitrában.

Ruzka V. Göntz vagy Regete Ruzka Abaújban.

Sadan, Sedan, Sudan V. Zsadány, Sebes Körös mellett Biharban. De van még több Zsadány is, úgymint Hevesben, Szatmárban, Abaújban.

Sagu et Halaz VV. Salgó és Halászi faluk közel Szétsénhez Nógrádban.

Sap V. Sáp Szaboltsban.

Sasvar C. Sásvár, most tsak eggy falu Ugozsában. A' vára dűledékein, a' mint mondja Vályi, most a' Tifza folyik.

Scaldubag V. Száldobágy Biharban.

Scecul V. Székely Szaboltsban.

Sceguholm V. Szeghalom Békésben.

Scemus H. Szemös, most Szemes.

Scerep V. Szerep Biharban.

Scereteu M. Szerető, talán *Amalia*.

Sebe M. **Sabina*.

Sembur V. Sember Hontban.

Senguer V. Tsengér Szatmárban.

Serrach V. Szirák a' Bódva vizénél Borsodban. Ez akkor az Ispotályos Kereszturaké vala, *Crucigerorum Hospitalariorum*. Talán Monostorok is vala Szirákon.

Seureg V. Sőreg, közel Szegedhez Torontálban.

Schama V. Tsama Somogyban [a' Kapos vize mellett Attalán fellyül.

Schazta V. Tsaszta, most Pufzta Borsodban.

Schubanka H. Tsobánka, valami Kereszt-név, valamint Ivánka, az az: Jankó. Tsobánka helység Ó Buda mellett egy illy nevűtől neveztelett.

Shut V. Súr Pozson vármegyében a' Vág vizénél.

Sibrecus H. Sibrek, Sibrik. Valami Kereszt-név, talán *Sigebertus*, németül *Seibrecht*.

Sisol V. de Parochia Sumugiensi. Tsitsol, most Tsitsal, Karad mellett Somogyban.

Soht V. Tsót helység Veszprémben.

Sol H. Sól, *Saul*.

Solumus V. Sólyomos, most Sólymos Biharban vagy Aradban.

Somu H. Samu, Samuel.

Sorloud V. Sarlód, most Sarlottenburg, német falu közel Lippához.

Suma V. Som Beregben.

*Sumpta H. Sömpte, Sempte, Sanctus. Ez akkor színt úgy Keresztnévnék vétetett, valamint *Almus, Magnus, Benedictus*, 'st. af.*

Sumptei C. Sömpte vára, most Sempte vagyis Szeredi vár a' Vág vizénél Nyitrában.

Sumug provincia, 's nem Schung. Somogy vármegye.

Sunadus de villa Sunad H. Tsonádi Tsonád. Ez a' második Keresztnéve vala, melly azután Chanadinusnak irattatott, valamint Sándor Sandrinusnak 's István Chepanusnak. Chanadinus de Telegd, az az: Telegdi Tsonád Esztergami Érsekünk vala I Károlynak idejében. Miféle Szentet jelentett légyen ez a' Sunadus vagyis Chanadinus, bizonytalan. Talán Conradust, melly hajdan Chunradusnak irattatott.

Supruny provincia, és nem Suprutus. Sopron vármegye.

Surcud V. Sorkod, most Sarkad, Biharban.

Taplucia V. Tapoltza, most Pulzta Borsodban.

Tarian V. Tarján Biharban, vagy Tisza Tarján Borsodban.

Tavorníci Regis. Miféle Emberek lehettek ezek a' Királyi Tavarnokok (mostani ejtéssel Tárnokok) kiknek eggynehány tulajdon faluik valának, mellyekben eggyütt laktak, bizony-

talán. *Tovornik* a' *Vindus* nyelvben *) annyi mint Terhvivő, Terhhordó, *Saumer*, *Lastbeförderer*. A' régi Királyinknak mindenféle hivatalú tulajdon Embereik valának, kik azonban nem az Udvarnál, hanem együtt laktak a' nekik engedett falukban, 's tsak akkor jelentek meg, a' mikor kivántatott, az adózástól pedig mentek valának. Illyenek vóltak az együtt lakó Vadászok, Halászok, Madarászok, Solymások, Lovászok, Ebészek, Oroszok, vagyis Kapusok, Székelyek vagyis Határ Őrizők, sőt (ha *Joculatores* helyett nem kell olvasni *Jaculatores*) a' boldogútt *Cornides* szerént még a' Tséltsapóknak is tulajdon falujok vala, kik az Udvarnál tréfát szoktak tenni, mondani, 's énekelni. Bárdosi Úr szerént ezek a' Tavarnokok Szekeresek vóltak, *Currieri*.

*) Ezen régi tót Nyelvből sokat költsönöztek az Eleink, 's nekem úgy tetszik, hogy ezek a' Tótok laktak hajdan a' Magyarok előtt Rába, Szala, Sárvíz, és Balaton körül.

Tavornuc V. Taláu a' mostani Tavarna Zemplinben, vagy pedig Tavarnok Nyitrában.

Telegd V. és nem *Tegyegd.* Fekszik nem messze Váradtól Biharban.

Tehektou, vagy inkább *Fecethetou V.* Fekete tó Biharban.

Thepa V. Tepe Biharban.

Tholna V. Ezen nevű faluból tsak egy Kortsma van fen Biharban.

Thomasci V. Tamási, most Pap Tamási Biharban.

Thoufö V. Talán a' Baranya vármegyei Tó-fő Bonyhád felé.

Tinod V. Tinód Biharban Élesd mellett.

Tiuan V. vagy inkább *Fuan*. Most Nagy Iván Hevesben a' Nagy Kúnság mellett.

Tomoi V. Tomai, most Pufzta Hevesben Abád és Szalók mellett.

Tord V. Tard Borsodban.

Tos V. Tas Szaboltsban.

Tuluold V. Tolvald, Tolvad, most Tolvadia, oláh falu Torontálban, közel Tsákovához.

Tumpa V. Tompa, most Pufzta Tسانádban.

Tumur V. Tomor Abaújban.

Tannarii regales. A' Király Tanyási vagyis Haláfzi lehettek a' Tisza vagy Körös vize partján.

Tura V. Tura Szaboltsban Bogdány mellett.

Turda, Torda V. Torda Biharban Nagy Bajom mellett. Vólt egykor benne a' Kereszturaknak Monostorok. Van egy Torda nevű Pufzta Békésben is.

Udvori V. Udvari Biharban, Bajom és Gyarmat mellett.

Ugra V. Körös Ugra Biharban. Itt ekkor valami Monostor vala.

Uzlary V. Ofzlár, most Eszlár, Tisza Eszlár Szaboltsban. Vagy talán Hejő Eszlár Borsodban.

Vansud V. Vantsod Biharban.

Vasarhel V. Most Fugyi Vásárhely Biharban.

Velchea V. Talán a' Völgye helység Biharban.

Venator bubali. Bialhajtó, Bialpásztor, Bialgulyás. Talán a' német *Buffeljagerból* deákoztatott, mert *Jagen* a' Németeknél hol annyit tesz mint Vadászni, hol pedig mint Hajtani, Kergetni, Üzni.

Veyzlo V. Talán Viszló Baranyában.

Vislu V. Viszló Borsodban vagy Baranyában.

Vitan V. Vitány Zemplinben.

Vlozyghaz V. Olasz Eggyház, most Olasz Biharban Székelyhid mellett.

Vmany V. Talán Vilmány Abaújban.

Vnicus, Vnica H. Valami Keresztnév, magyarul talán Unoka, Inoka. Eggy illy nevűtől neveztetetett hajdan Inoka helység Hevesben Tzibak házán alól a' Tisza partján Inokafalvának.

Vodoz V. Vadász, most Puszta Biharban. Van eggy illy nevű Puszta Pestben is, 's eggy falu Aradban.

Nogolup yuan V. és nem *Vogoluptiuan.* Nagy alapivány, most Nagyivány, Heves vármegye szélén Nagy Kúnság felé.

Veneficium. Nékem úgy tetszik, hogy ez a' szó ezen Munkában nem a' Bübájt jelenti, a'

mint Bél vagy Szászki vélte, hanem annyit tesz,
mint Méreg tsinálás vagy Méregétetés.

Vosuarii V. Vasvári Szatmárban.

Vreund H. **Verecundus.*

Vrisii V. Örös Borsodban.

Vrsei V. Örösfalva, most Tifza Örös Hevesben.

Vruz V. Orofzi vagy Orozfalva. Fekszenek Szaboltsban és Szatmárban. Van két illy nevű Pufzta Biharban is.

Vylok, Vilog V. Újlak. Biharban még most is fen van három Újlak, úgymint Belényes-Hegyköz - és Pufzta - Újlak.

Ylye V. Illye Biharban Sályi mellett.

Yztharu V. Esztár Biharban az Érvize partján.

Zamptou V. és nem *Zumptou.* Számptó, most Szántó, közel Püspökihez Biharban.

Zarand V. Zaránd Biharban Váradtól nem meszfe.

Zemer, Zomere H. Szemer, Szemere **Svo-nimirus.*

Zigholm V. Szeghalom Békésben.

Ziloc V. Szillak, most Szilah, Szilaj, Zilah, Zilaj.

Zobozlou H. Szobozló, *Sobieslaus.*

Zobozlou V. Szobozló, most Hajdúváros Szaboltsban.

Zolnuc C. Szolnok vára, most pufzta Várhely Szaboltsban Bogdány mellett.

Zotmoz H. Szatymasz, talán *Saturninus*.

Zuat V. Szovát Szaboltsban Szobofzló mellett.

Zub V. Szob Hontban.

Zundureu V. és nem *Zudurou*. Szöndörö, most Szendrő Borsodban.

Zuord genus. Zuard vagyis Szóárd, Szárd nemzettség.

Zupur V. Szopor Szatmárban.

Ezen Váradi tüzes vas Itéletek Könyvéből kitétzik, hogy a' tüzes vas fogásért *) vagyis az által való Itélet vevésért sokan mezfze föld-ről is oda gyülekeztek, úgymint, Pozson, Nyitra, Bars, Hont, Nógrád, Győr, Szala, Somogy, és Baranya vármegyékből is. Szeretném tudni az okát, hogy miért fáradtak olly mezfze ezek a' felföldi 's Dunán túl lakó Hazánkfiak, holott az Igazságnak ezt a' gyönyörű Próbáját otthon is fellelhetnék volna, úgymint Pozsonban, Nyitrán, Vátzon, Györött, Pétsett, 's Veszprémben. Mert a' Kálmán alatt hozott Végezésekből nyilván kitétzik, hogy ez az Igazság Próbája minden Káptolomnál, az az: Püspökségnél 's nagyobb Prépostságnál (mint Pozsonban 's Nyitrán) gyakoroltatott. Talán Sz. László Koporsója tette az itt veendő Itéletet mások felett nevezetesebbé.

*) Hogy a' tüzes vasat sértés nélkül lehet illetni, azt már két ízben magam is szemléltem, és ugyan a' Pénzért mutogató Szemfényvesztőktől, Egyszer lát-

tam meztelen Kézzele fogni, mázfzor meztelen Láb-
bal tapodni. De miképpen történt hajdan, hogy a'
tüzes vas annyi Kezeket megkéméllett, azt mások
felfezgeffék.

Ez a' Könyv teli vagyón olly régi Kereffz-
nevekkel, mellyekről mostan bizonytalanok
vagyunk, mit jelentettek, 's melly Szentnek
nevéből kerekedtek. Illyenek például imezek:
Aba, Baca, Becea, Beque, Bethelem, Eodun,
Korokun, Botona, Buhus, Cegl, Choma, Fon-
chuka; 's a' t. A' mennyire lehetett még is va-
lamit vélekednem felölök, azt immár említet-
tem. Az így Kereffzeltt Embereknek neveikből
eredtek idővel sok Helységek neveik, mellyeket
azon nevű Emberek egykor vagy elsők száll-
lották meg az Alattokvalóikkal, vagy pedig
több ideig lakták, vagy legalább egy időben
birták. Hogy pedig ezek a' nevek merő Kereffz-
nevek valának, arról nem kételkedhetni, *)
mert a' hol a' nemzettség nevét említi, ott ele-
jébe teszi ezt a' szót: *genus* vagy *de genere*. Így
jön elő *genus de Borsa, de Katha, Kalatha,*
Zuord, Zachu, Aba, Opour, Ratha, Rusd,
Misca, Chenad, Hudus, Cupulon, Sentemacus,
Catapani. És ez ugyan vóltaképpen kimutatja,
hogy már ekkor is nálunk, legalább az előbb-
kelő Familiáknak, állhatatos és tulajdon Ne-
veik valának.

*) Ugyan is tsalatkoztak azok, kik ezen neveket régi
pogány és szittyai Magyar Neveknek nézték 's tar-

tolták, mert ezeket színt úgy nem volt szabad többé viselni, valamint az Élőfák, Kősziklák, és Folyók mellett Áldomásokat tartani, Ló húst enni, 's több egyebet. Mert a' Pap Urak mindenképpen érte valának, hogy a' régi Magyar Keresztiség telenségnek még az emlékezetét is tövestől kiirthassák.

Nékem úgy tetszik, hogy Pázmán Péter némely régi Apáturságokat 's Monostorokat emlegetvén, azokat tsupán ezen Könyvből esmérte. Ő hozta fel *Abbatim de Berucio, de Curru*, mert a' Könyvünkben így találta ezek helyett: *de Beruthyo, de Curu*. A' mit ezekről Szentiványi említ, azt mind Pázmánból vette.

Hogy a' Béla Levelessének 's ezen Váradi tüzes vas Itéleteknek Könyvét újra kezdettem felzegetni, azt részszerént a' Jóbarátim ösztönzésekre, részszerént a' Jénai *Recensens* kívánására tselekedtem. A' tüzes vas Itéletekben előhozott Helységeknek kitalálására nagyon segítettek az Erdemes 's Haza javára született Görög Úrtól kiadott Vármegyék Képei. A' melly Vármegyékről ezen nevezetes Hazánkfiának Mappái még eddig ki nem jöttek, ott kéntelen valék Vályi Könyvéhez folyamodni. Vettem is egynémely hasznát, de ha nem szedett e olykor reá, bizonytalan vagyok. Bár valaki ezt a' nem jól készített Munkát újra magára vállolná, 's Országunkról egy helyesebb Névkönyvet készítené.

Többsféle Szavainkról való Vélekedésem.

Többsféle Szavainkról 's azoknak eredetokről való Vélekedésemet újra előhozom. Az első Részét már a' VII Darabba béiktattam, most a' második Része imígy következik:

Mostan.

Hajdan.

Abajdótz, Kétszeres. — Keverék v. Kétféle búza.

Abrakolni. *Cibare equos.* — Lovakat étetni, evtetni.

Abrázat, Abrázolat. *Imago.* — Kép, Irott Kép, Him.

Abrázat, Artzúlat, Artza, Ortza. *Facies, Vultus.* — Orrszáj, Szín, Személy, Szemelő.

Abronts. *Circus, Circulus.* — Körék, Köröny, Kör.

Agg. *Vetustus, Vetulus.* — Avog, Ovog.

Aggani, Aggni, Aggúlni. *Senescere, Veterascere.* — Avogni, Avni.

Aggódni. *Angi.* — Angódni.

Aggatni. *Suspedere.* — Akasztgatni.

Agybéli, Életbéli, 'st. af. — Agybelöli, Életbelöli, Agybelöl való, Életbelöl való.

Agyék. *Femen.* — Lányék. A' Tzombnak lágy húsa, másként Árvahús.

Ahol. *Ubi.* — Azhol, Azholott.

Ahol, Ahon, Ahun. *Ecce ibi.* — Am hol.

Ajándék. *Donum.* — Ingyen adék, Ingyes adék.

Ajtó. *Janua.* — Ajító. Aj annyit tett mint *Hiatus*, *Pator*, Ajítani pedig mint *Hiatum facere*, *Patefacere*. Ajító, az az: Nyiladék, Nyilást adó.

Akképpen. *Sic*, *Ita.* — Azképpen, Azképpel, Azonképpel, Azonképpel.

Akna. *Salina.* — Só akna.

Alá. *Infra.* — Alvá.

Alattság. *Funis nauticus.* — Hajó Kötél, Hárs Kötél, mert hajdan Hársfa héjából-készítették.

Aldomás. *Mercipotus.* — Óldomás, *Ab obligatione sui liberatio*, Sz. Iván pohara, Jutalom fejben adatott étel, ital, vagy pénz. A' Tótok még most is Oldomásnak mondják. Tsalatkoznak azok, kik az Aldomást Oldomástól származtatják, mert az első *Benedictio*, *Laudatio*, *Gratiarum actio*, a' másik pedig *Solutio*, *Redemptio*, *Liberatio*, *Mercipotus*.

Alkalmaztatni. — Alkalmazni.

Alkonyodni. *Vesperascere.* — Alékonyodni. Alékony annyit tehetett mint *Occiduus*, *Evaneszens*, *Praeteriens*. Alékony nap. *Sol occiduus*.

Alladó vas. *Frenum.* — Ajazó vas, Ajvas, az az: Szájvas.

Allapot, Halot, Nyugot, 'st. af. — Allapat, Halat, Nyugat.

Allat, Élő állat. *Animal.* — Lelkes állat, Lelkes. Az Állat egykor tsak annyit tett mint *Res*, *Ens*, *Substantia*, ehez képest Élőállat lehet

szint úgy az élő Fa, Fű, 's egyéb Növény. Sőt a Víz is élni mondatik, ha vagy forrása vagy folyása vagyon. De Lelkes vagyis Léleke-
 vevő, Lélelző állat valóban csak az *Animal*,
Animans, *Animatum*. Pesti után még Apátzai
 Tsere is Lelkes állatnak nevezé, de a' legré-
 gobb magyar Könyv ama Kézzel írott Sz. Írás
 tsupán Lelkesnek írja.

Alló rajta, Ufzu rajta. *Age*, *v. Agite*. —
 Nofzfa, No hozzá, Ufzau nó, Ufzizu.

Allya v. Fellye valaminek. — Alja, Felje,
 Alva, Felve.

Allya valaminek. *Fundamentum*, *Basis*. —
 Fenekmény, Tő, Alap.

Allya valaminek. *Sedimentum*. *Bodensatz*. —
 Ülep. Abból eredett Ülepedni, az az: Leszállani.

Allya valaminek. *Retrimentum*, *Ejectamen-*
tum. — Gaz, Szar, Hulladék.

Almos. *Somnolentus*. — Almus.

Alom. *Somnus*. — Alm.

Alomba. *In Somnum*. — Almbele.

Alomban. *In Somno*. — Almben, Almbel.

Alomból. *Ex somno*. — Almbúl, Almbelől.

Alommal. *Cum somno*. — Almval, Almvel.

Altal. *Ob*, *Propter*. — Ért, Érett.

Altal. *Per*. — Szaka. Abból valók: Éjtsza-
 ka, Napotzaka, Teletzaka, 'st. af.

Altal ellenben. *Ex adverso*, *E regione*. —
 Ellenben, Eltúl, Eltovúl.

Altal esni valamin. — Túl esni, Eltúl esni.

Altal láthatatlan. *Imperspicuus, v. Qui prae-
videri non potest.* — Eltúl láthatatlan.

Altal látni, lépni, menni, 's a' t. — Eltúl
láttni, lépni, menni.

Altal látzó. *Trans lucens, Perspicuus.* — El-
túl látható.

Altiszt. *Unteroffizier.* Altiszt ember, Altiszt-
beli, Altiszttartó.

A' mim van. — Az miem vagyok.

A' mint. *Sicut, Velut, Prout.* — Amiként,
Azmiként, Azmiképpent Azmiképpen.

Amoda. *Illuc.* — Am oda. *Ecce illuc.*

Amollyan. *Ejusmodi.* — Am ollyan. *Ecce
talis.*

Amott. *Illic.* — Am ott. *Ecce ibi.*

András. *Andreas.* — Endre, Endrő, Andor,
Andorjás.

Anya. *Mater, Genitrix.* — Eme, Szülő.

Anya méh. *Mater Regina, Dux apum.* —
Eme méh.

Apadás. *Decrementum.* — Apály.

Apátur. *Abbas.* — Apát. De mivel a' Köz-
beszédben ezt a' más fél Apádnak is érthette,
így azután Apát-úrnak neveztetett.

Apolni, Apolgatni. *Amplexari.* — Ampolni,
Ampolgatni.

Apró. *Minutus.* — Pora, Por, a'. Ebből jö-
hetett Porányi, most Parányi.

Arany. *Aurum.* — Aram.

Arany. *Numus aureus.* — Arany forint.

Aureus numus florentinus. Arany pénz. *Pensa auri.*

Arbotz. *Malus navis.* — Örfa, az az : Hajót őriző fa, v. A' Hajónak öreg fája.

Arenda. *Locatio.* — Bérbe áron adás.

Arnyék. *Umbra.* — Arnyú szerzék. Arnyú, most Ernyő. *Tegmen, Velum.*

Arpa szilva. *Pruna praecocia.* — Árpával érő szilva.

Arva. *Orphanus, a, Orbus, Orbatus.* — Sirató.

Asítózni valamire. *Aspirare.* — Ahítózni.

Asnakolni, Asnagolni. *Verberare.* — Laskakolni, Azsagolni, Loholni, Huallani. Így van Pestinél.

Afzszony. *Femina, Mulier.* — Afzszonyi állapot, Nemberi, Nő ember, Nő, Eme. Az Afzszony, úgy tetszik, inkább *Domina, Hera.* Így Kisafzszony *Domicella, Herula.*

At, Alt, Altal. *Trans.* — Eltúl, Eltovúl.

Atska, Etske. *Formativa Diminutivi.* — Ats, Ets. Ka, Ke. Az Atska és Etske nem más, hanem a' megkétszerezett Kitsinyítő.

Atya. *Pater, Genitor.* — Apa, Nemző.

Avagy. *Vel, Sive.* — Avval egygy, Azval egygy.

Azonnal, Ezennel. — Azonval, Ezenvel.

Bába íre fű. *Pimpinella.* — Tsaba íre fű.

Bagja, Bogja. *Cumulus foeni.* — Széna baglya, bagolyja, Széna bagoly.

Bagjas, Bogjas, Baglyas fejü. *Impexus, Capillos dispersos habens.* — Baglyos, Bagoly képü, Valamint a' bagoly.

Bagzani. — Bakzani, Bakozni, Kanozni.

Bajlódni. — Bajmolódni, Vesződni.

Bak. *Mas, Masculus.* — Kan, Here, Ere, Er.

Bakter. *Vigil nocturnus. Wachter.* — Vir-
rafztó, Éjvelő Öreber.

Bálvány. *Idolum, Statua.* — Képállvány,
Allványkép, Allókép.

Bámázkodni. *Stupere, Admirari.* — Bam-
bázkodni.

Bámúlni. *Stupere.* — Bele ámúlni, Almúlni.

Ban, Ben. *In.* — Ben, Bel, Belt, Belett,
Belül, valamint Felett, Felül, Megett, Megül,
Alatt, Alúl.

Bár, Báran. *Esto.* — Bátor, Bátran, Bá-
toron.

Barát. *Amicus, Socius, Proximus.* — Fele-
barát, Feletárs, Felemás, Fele, Magunk fele.

Barátkozni, Társalkodni, Tzimborálni. *Ami-
cari, Conversari, Versari cum aliquo.* — Fele-
kezni, Nyájaskodni.

Barna pej. *Fuscus, Schwarzbraun.* — Fe-
kete szeg, Szeg, Szög.

Balzom. *Stupro.* — Bagzom, Bakozom, a'
nőstényt meghágom.

Bé dugni. *Intrudere.* — Bele dugni.

Bél. *Viscus, Intestinum.* — Húr. Abból va-
lók: Hurka, Hurok, Húros, az az: Tökös,

Megszakadt, kinek a' Húrja vagyis a' Béle le szokott járni a' Tökerfzénybe. Tyúkhúr, bizonyos fű, németül, *Hühnerdarm*.

Bele ártani magát. *Se immiscere*. — Bele mártani, - avatni, - keverni, - egyelíteni.

Bélek. *Viscera*. — Belső részek, Húrok.

Békötelődni. *Implicari*. — Bele kötetelődni.

Bélopni magát, Bélopódzni. — Béorozkodni.

Bél pokol. *Lepra*. — Bör pokol, Bör tüze.

Belső. *Intérmus*. — Belül eső.

Benlétem. — Ben való jelenlétem.

Benne. *In ipso*. — Benve, Beneve.

Bent. *Intus*. — Bennett. Abból jöhetett Bennettem, Bennetted, 's a' t. mert így ejtetett egykor a' mostani Bennem, Benned.

Bérlem, Bérteni. — Bérelem, Bérelni.

Berzenkedni. *Fremere, Murmurare, Indignari*, — Borzonkodni.

Berzenni, Felberzenni. *Ira corripere, Excandescere*. — Borzanni, Borzadni.

Berzenteni. *In iram concitare, Irritare*. — Borzantani.

Beszéd. *Sermo, Eloquium*. — Beszéllet.

Betegség, Nyavalya. *Morbus, Aegritudo*. — Kórság, Vajudás, Vaj.

Betsmélni. *Vituperare, Vilipendere*. — Betsmérelni, Betsét mérgelni.

Betsülni. *Aestimare*. — Betselni, Bötsölteni.

Bika. *Taurus*. — Ökör.

Bika tsék. *Nervus bovinus*. — Bika tsög, v, Bika tsík, az az: Bika vefzsző.

Billegetni a' sípot. — Illegetni, az az: Újjaival éregetni, tapogatni. Illetem, az az: Újjaimmal érem, tapintom, tapogatom. Il eggykor talán annyit tett mint most Új, *Digitus*.

Biró. *Judex, Praeses tribunalis*. — Szék biró, Szék birája, Törvényfzék birája. Biró tulajdonúl annyi mint *Possessor. Besitzer, Inhaber*, tótúl *Vladár*.

Birok, Birsz, Bír. — Vagyok, Vagyfz, Vagy.

Bírom. *Habeo, Teneo, Possideo*. — Vagyom, Vallom.

Birtok, Érték. *Opes, Facultates*. — Vagyomány, Vagy.

Bitsak, Bitska. — Bétsukható Kés.

Biz Isten, Bizony Isten. *Testor Deum*. — Bizoyságom az Isten.

Bizonnyal. *Certe*. — Bizonyval, Bizonyjában.

Bizonyság. *Testis*. — Tanú.

Bizonyság. *Testimonium*. — Tanúság.

Bódúlni. — Boldúlni, Bolondúlni.

Bodza. *Sambucus*. — Bozza, Bozfa, Boz.

Bogár. *Insectum*. — Bogon járó, Ágak bogain járó.

Bognár, Kollár. *Carpentarius, Rotarius*. —

Bakáts, Kerékáts, Kerekes, Kerékgyártó.

Bogyótska. *Baccula. Beerchen*. — Bogyats.

Bojtás. — Szőő bujtás, Homlítás.

Bojtorján. *Carduus*, *Tribulus*. — Bojtos tarján. Ez a' Tarján, a' mint látszik, a' tót *Tran* szóból eredett, melly annyit tesz mint Tüvis.

Boka. *Talus*. — Láb boka, Láb böge, *Nodus sive Tuber pedis*.

Bokréta. *Florum fasciculus*. — Bokor virág, Tsomó virág.

Bolond. *Stultus*, *Fatuus*, *Mentecaptus*. — Bolondos, Beléndes, Belénd füves. Többiközt a' Bolond Tsúfnak is mondatott. Így Tsúfot tenni v. üzni valakiből annyit tett, mint Bolondnak tartani valakit. Világ Tsúfja, az az: Mindnyájok Bolondja.

Bolondító fü. *Hyoscianus*. *Bilsenkraut*, *Tollkraut*. Tótül *Blen*. — Belénd fü.

Bolondjában. *Per ludum jocumque*. — Bolondságában, Bolondoskodásában, Bolond játékában.

Bolondoskodni. *Desipere v. Lascivire*. — Beléndeskedni.

Boly. *Formicetum*, v. *Cumulus*, *Acervus*. — Bagoly. Abból jöhetett Széna baglya.

Bontzolni. *Dissolvere*, *Diribere*. — Bontsolni, az az: Bontogatni, valamint Rontsolni, az az: Rontogatni.

Borföld. *Weinland*. — Bor termő föld.

Borítás. *Chorda sericea auro tecta*. — Borítás sinórja, Borított sinór.

Borjú, Borneyú. *Vitulus*. — Baromjú, Baromfajú.

Borona, Faragatlan gerenda. *Trabs*. — Szálfa, Szállottfa, Szállítottfa.

Borrá v. Vizzé váltt. — Borvá, Vizvé.

Borfsék. *Abacus*. — Bor mérő szek.

Borzadás. *Horripilatio*. — Haj borzadás.

Borzorkány. *Saga*. — Kanta-íres - Búbájos - Jós - aszfony.

Borfszú, Borfszúllás. *Ultio, Vindicta*. — Borfszúallás, Borfszú k. töltése.

Botsánat, Bútsú. *Indulgentia, Venia*. — Botsú, Bultsú.

Buár, Buvár. *Urinator*. — Buvó er, az az: Vízbe buvó férfi.

Buár, Buvár. *Anas mergus*. — Buvó madár, az az: Vízbe buvó madár.

Búg. *Aviarium*. — Buvok, Madár buvok, Tyúkbuvok, Buvhely, Buv. Ebből valók: Buvni, Buvdosni, Buvtani, Buvtatni, Buvár, Buvákfü, 'st. af.

Bugyka. — Bugyfa, Bugyogtatófa, az az: Vízverő és Zavarófa a' halálszatkor.

Bugykos. — Bugyogós Korsó.

Bugyogó. *Braccae turgidae, follicantes*. — Bugyogó berhe v. nadrág.

Buja. *Lascivus, Salax, Venereus*. — Bulya, Buly a', Beléndes, Fajtalan, Folyár. *Bull* a' németben annyi mint Bika, *Taurus gregis*.

Búj el. — Buvj el.

Bujni, Bujdosni, Bujtatni; Búni, Búdosni, Bútatni. — Buvni, Buvdosni, Buvtatni.

Bujtatni. *Abscondere v. Defodere.* — Bujtani, Búitani.

Bútsújárás. *Sacra peregrinatio.* — Boltsújárás, Boltsúért való járás.

Buzgó. *Fervidus, Zelosus.* — Buzogó.

Bögni. *Mugire.* — Bökögni.

Bögöly. *Oestrus. Bremse.* — Bögő bogár, Bögő ár. Azt Vogulok még most is Arnak mondják.

Bőség. *Copia, Abundantia. Fülle.* — Tel. Abból valók: Teli. *Plenus. Teles, Telies,* most Tellyes. *Plenus, Totus, Perfectus.* Telítem, most Töltöm. *Impleo.* Telni, Megtelni, Bételni. *Impleri, Expleri, Compleri.*

Bün. *Peccatum.* — Vétek.

Bün botsánat. *Remissio peccati v. poenae.* — Bün bútsú, Bün boltsú, Vétek elengedés.

Büntetés. *Poena.* — Bünhödtetés.

Büntetni. *Punire, Poenam infligere.* — Bünhödtetni, Bünhödni annyi mint *Poenam luere.*

Dajka. *Nutrix.* — Emtető, Emlő, Eme.

Dallani. *Canere, Modulari.* — Dalolni.

Dallos. *Cantor, Modulator.* — Dalos.

Darab, Kontz. *Frustum, Pars.* — Folt, Remek, Szakasz, Szak. Abból valók: Szakadni, Szakasztani, Szakítani, Szakogatni, most Szagatni.

Deák. *Juvenis scholasticus, Scholaris, v.*

Latinus. — Deák, Deják. *Doctus, Eruditus, Literatus, v. Scriba publicus, Notarius.* Ezt a' szót: Deák, az Eleink, úgy tetszik, az Oroszoktól vették, midőn szomszédságban laktak a' Don vize mellett, mert ő nálok is annyit tesz mint Iródeák, Irással szolgáló valamely Tisztánál vagy Tisztartónál.

Deberke, Bödön. *Vasculum.* — Döbönke, Döbön, Dob edény.

Déllő hely. *Locus meridiationis.* — Déli hely, Délzeg.

De még is. *Attamen, Nihilominus.* — De maga.

Désma, Dézma. *Decima.* — Tized.

Difznó orja. *Spina suilla.* — Difznó oromja.

Ditséret. *Laus.* — Dits, Düts.

Ditsérni. *Laudare.* — Ditselni, Dütsölni.

Ditsös. *Laudabilis, Gloriosus.* — Ditses, Dütsös, Ditsö, Dütsö. Ditsöből lett Ditsöség. *Gloria.* 's nem Ditsösség.

Dobni. *Jacere, Projicere.* — Lobni. Abból lett Lobbantani.

Dolgozni. *Operari, Laborare.* — Ügyekezni. Ez most annyi mint *Adlaborare, Conari, Adniti.*

Dolog. *Opus, Labor, Negotium.* — Munka, Mü, Ügy.

Dorgálni. *Castigare.* — Dorongolni.

Drót, Darót. *Aes ductile.* — Vonál. Valamint a' Tzérna: Fonál.

Duda. *Tibia utricularis*. — Bordó síp, Bögő síp, Tömlő síp.

Dugasz, Szakasz, 'st. af. — Dug-az, Szak-az, valamint Ig-az, Kop-az, Szár-az.

Dútz. *Tuber, Tumor, Protuberantia*. — Dúz. Abból jöhettek: Duzma, Duzzadni, Duzzasztani, Duzzantani.

Dögönyözni. *Fustigare*. — Dögöt nyögözni, ryöggetni, nyögtetni.

Dölfös. *Elatas*. — Dúlófúló. *Aestuusus, Fervidus*.

Dölni. *Ruere*. — Dülni, Düülni.

Dönteni, Dölteni. *Deturbare*. — Dűjteni, Dűíteni.

Döre, Bibasz, Ostoba. *Hebes, Truncus, Stipes*. — Értellen, Tudatlan, Oktalan.

Dötzkés út. — Dötzögös út.

É. *Formativum genitivi*. — Ő, Ev, Eve.

Ebéd. *Prandium*. — Ét it, *Esus et Potus*, v. Evet. *Esus, Esio*.

Eddegelni. *Esitare*. — Evdegelni.

Egész. *Integer*. — Ép.

Egészszéges. *Sanus*. — Egész. Abból lett Egészszég. *Sanitas, Valetudo prospera*.

Egybe. *Illico*. — Eggyvégbe, Eggyvégben.

Egybe. *Simul, Una, Junctim*. Például: Eggybe gyülni, - hívni, - foglalni. — Eggyben, Eggyüvé, Öszve.

Egyéb. *Alius, Alter, Secundus*. — Egyebb, Egyvebb. 'S ez Egyből lett *Comparativus*.

Egyedül való. *Unicus, Solitarius.* — Egyed.
Egyél, Égy. *Ede.* — Evjél, Évj.

Egyetemben. *Simul, Una, Junctim.* — Egy
vetemben, az az: Egy vezemően, valamint
Egy húzóban.

Egyféle, Kétféle, Többféle, Sokféle, 's a' t.
— Egyféli, Egyfélü.

Egy, Egygy. *Unum, v. Unus.* — Együ.

Egyarásó. *Similis.* — Egy arányon eső.

Egyes. *Simplex.* — Egyves, Együes.

Egyetlen. *Unicus.* — Egyetlen egy, Egy-
vetlen együ. Egyetlen inkább *Nallus, Nemo,*
Nec unus.

Egykor. *Olim, Aliquando.* — Egykoron,
Egykorban.

Egykorú. *Coaevus, Coaetaneus.* — Egy
koratsú.

Egyszer. *Semel, Una vice.* — Egy szer-
rel, Egy szervel.

Együtt. *Alicubi, Uno loco.* — Egy helyett.

Éhetetlen. — Élhetetlen.

Éjjel. *Noctu.* — Éjvel.

Éjjeli. *Nocturnus.* — Éjveli, Éji.

Éjjelnappal. — Éjvelnapval.

Ejnye! Ennye! *Exclam. admirantis.* — Ej no!

Ejtödöm, Vetödöm, 's a' t. — Ejtemedem,
Vetemedem.

Ekképpen. *Sic.* — Ezképpen, Ezképpel,
Ezenképpel.

Eladó. *Venalis, Venalitiis.* — Eladni való.
Mert Eladó az, a' ki árúlja.

Elé, Elő. — Elől, Elül.

Eledel. *Alimentum, Edulium.* — Életel,
Élet, valamint Jövetel, Jövet, 's Menetel, Menet.

Eléfant. *Elephas, Barrus.* — Bár. Abból
jöhetett Bartzogok. *Barrio.* Erdélyben Nagy és
Kis Bár, németül *Groß und Klein Elefant.*

Elég. *Satis, Abunde.* — Elig. *Ultra modum,*
Ultra necessitatem. El hajdan annyit tett mint
Trans, Ultra.

Elégséges, Elegendő. *Sufficiens, Idoneus.* —
Eleg. *Redundans, Exuberans, Ultra necessita-*
tem concessus. Überflüssig.

Elegyedni. *Commisceri.* — Egyeledni, Egy-
veledni.

Elegyes, Vegyes, Ögyes. *Mixtus.* — Egye-
les, Egyveles.

Eleink. *Majores nostri.* — Előink.

Életbéli. *Vitalis.* — Életböli, Életbelöli,
Életbelöl való.

Elhihed. — Elhiheted.

Ellenére. — Ellene.

Elő. *Vivus, Vivens.* — Élő, Él-ev, Él-eve,
'S ez azaz *Eleve* a' *Latiatuc* feleymben. *Eve*
nálunk ama legrégibb *Ö, Ille.*

Előbör. *Praeputium.* — Fityma, Petsi böre.

Elöl látni. *Praevidere.* — Eleve el látni.

Először. *Primo.* — Előszer, Előszerrel, Elő-
szerverel, *Ordine primo.*

Émbertelen. *Inhumanus*, *Inurbanus*. — Emberségtelen.

Emeltső, Emelő szerfzám. *Hebezeug*. — Emeltyű.

Énekek Éneke. *Canticum Canticorum*. — Énekeknek Énekök.

Ének. *Canticum*. — Dal.

Én. *Ego*. — Em, Eme.

Énekelni, Danolni. *Canere*. — Dalolni.

Énekes. *Cantor*. — Dallos, Dalos.

Engedni kezd az idő. — Enyhedni.

Enni. *Edere*. — Evni.

Enyém. *Meus*. — Enem, Eneme.

Enyéim, Enyémeik. *Mei*. — Eneim, Eneim, Enemim.

Ép. *Sanus*, *Incolumis*. — Ép. *Integer*.

Epedni. *Angi*, *Frangi*, v. *Marcescere*, *Tabescere*. — Tepedni, Tepni. Ezen Igének a' Töszava Tep, melly egykor annyit tehetett mint *Tabes*.

Épészteni. *Angere*, *Affligere*, v. *Macerare*, *Tabefacere* — Tepészteni.

Éppen. *Prorsus*, *Penitus*, *Plane*. — Szinte, Szintén, Szintve, Szintvén.

Éppen bizony. — Majd bizony, Igen bizony.

Éppen olyan. *Simillimus* — Szint olyan, Szintve v. Szintvén olyan, Szakasztott olyan.

Erdei. *Aper*. — Erdi disznó, Vad Kan.

Érni. *Mereri*, *Valere*, *Dignum esse*. — Érdemleni, Érdemelni.

Értt. *Maturus*. — Érett.

Érzékenység. *Sensus*. — Érzék, Érzelem.
Érzékenység inkább *Sensibilitas*, *Possessio sensuum*, *Sentiendi facilitas*, *potestas*.

Érzem, Érzeni. — Érezem, Érezni.

Esküdni, Eskünni. *Jurare*. — Eskülni, Eskelni.

Esküvés. *Juramentum*. — Estülés, Esk.

Est. *Vesper*, *Occasus*. — Eset, Nap esete.

Estellik. *Advesperascit*. — Esteledik, Alkonyodik.

Estvély. *Vesper*. — Est, Eset, Nap esete.

Estvére, Estére. — Estvelre, Estre.

Esthajnal. *Crepusculum*. — Est homály, Esti homály.

Estig. *Usque vesperum*. — Esetig, Nap esetig.

Ész. *Mens*, *Prudentia*, *Sapientia*. — Ok.
Abból valók: Okos, Okosság, Okoskodni, Okúlni, Oktatni, Oktalan, 'st. af. Ész, úgy tetszik, eredett a' deák *Menshöl*.

Eszem. *Edo*. — Evem, Eem. Evemből valók: Evés, Evő, azután Evet, Evetel, Evtetem, most Ét, Étel, Étetem.

Eszes. *Prudens*, *Sapiens*. — Okos, Bölts.

Eszméllem. *Reputo*, *Considero*. — Eszszel mérem.

Esztelen. *Insipiens*. — Oktalan.

Esztendei. *Annus*, *Annualis*. — Esztendői, Esztendőbeli.

Esztendő. *Annus*. — Ez töm idő, az az:

Ez sok idő. 'S ez olyan szavunk, mint Ezköz, Ez üst.

Esztergár. *Tornus, Dreheisen.* — Forgásvas, Forgattyú.

Esztergáros. *) *Tornator, Drechsler.* — Tsontmives, Forgásvas, Forgató ásvas, Forgattyúsvas.

*) Erdélyben: Kupás, Tsutorás; Debretzenben: Bolondságos.

Ét, Étél. *Cibus, Esus.* — Evet, Evetel.

Étel ital. *Victus.* — Evetel ivatal.

Étetem. *Cibo, Pabulo.* — Evtetem.

Étlen. *Jejunus.* — Evetlen, Evtelen.

Ett. *Comedit.* — Evett.

Ezüst edények. *Vasa argentea.* — Üst márhák, Üst mivek.

Fa. *Arbor.* — Élőfa.

Fájdalom. *Dolor.* — Vajudalom, Vaj.

Fájlalni. *Indolere, Condolere, v. Cum dolore conquaeri.* — Vajlalni, Vajlani,

Fájni. *Dolere.* — Vajunni, Vajni. Ezen Igének a' Tőszava Vaj! *Vae! v. Dolor.*

Fajzani, Nemzeni. — Fajozni, Nemezni.

Fakadni. *Aperiri, Hiare, v. Mancre, Effluere.* — Fokadni. A' Tőszava Fok, melly annyit is tesz mint *Effluvium.* Onnan neveztetett Siónak a' Balaton tavából való kifolyásánál épített Helység Siófoknak.

Falka. *Pars, Particula, Portio.* — Felke.

Falu. *Villa.* — Ordu, az az: Lakhely, Lakhelység.

Faluja. *Villa sua.* — Falva. Onnan mondattak: Királyfalva, Papfalva, 'st. af.

Fám. *Lignum meum.* — Faam, Faem, Faeme.

Fád. *Lignum tuum.* — Faad, Faed, Faete.

Fája. *Lignum suum.* — Faava, Faeve.

Fánk. *Lignum nostrum.* — Faunk, Faemk, Faemük.

Fátok. *Lignum vestrum.* — Faotok, Faetük.

Fájok. *Lignum ipsorum.* — Faovok, Faevük.

Fark. *Cauda.* — Farok, Far vég.

Farkas. *Lupus.* — Ordas, Fene.

Farkas szőrü. — Ordas.

Farkas szőrü bor. — Farkas színü bor, Töröttbor, Törött színü bor.

Fartsik, Fartsok. *Uropygium, Radix postici.* — Fartsukó, Fartö, Far töve.

Fátyol. *Peplum, Velum. Schleyer.* — Föbörék, Föburok, Bugyolat.

Fartö. *Offa penita, caudata.* — Fark tő, Farok töve.

Fedni. *Castigare. Züchtigen.* — Fegyeni, Fegyíteni.

Fej. *Caput.* — Fő, Fev, Feü tag, Agy.

Fejedelem afzszony. *Princeps femina regnans.* — Nőfejedelem.

Fejedelemné. *Conjux Principis.* — Fejedelem neje.

Fejér személy. *Femina.* — Afzszonyi állat, Afzszony, Nemberi, Nöemberi, Nő, Eme.

Fekszem, Elégszem, Tselekszem. — Fekü-

szöm, Elégstem, Tselekestem, Feküdöm, Elé-
gedem, Tselekedem.

Felekezetünk. *Nostras.* — Felekezetünkbeli.

Felajác. *Oblitus est.* — Feledé, Feledev,
Feledeve.

Felényi. *Magnitudine mediae partis.* — Fe-
léni, Fele részni.

Felényig, Felényire. — Félig, Féliglen.

Félés, Kérés, Mérés, 'st af. — Félemés,
Kéremés, Méremés.

Felhagyni. *Intermittere, Supersedere.* — Fél-
be hagyni.

Fellyebbezés. *Ambitio.* — Fellyebb igye-
kezés, iparkodás, vágyás, kívánczóság.

Felső. *Supernus, Superior.* — Fel eső, Fe-
lül eső.

Félszeg. *Mancus.* — Félzegett, Félbe szegett.

Félteni. — Félíteni.

Feltűrni. *Complicare, Revolvere.* — Fel-
gyűrni.

Feltűrni a' Karjait. *Manicas inducii plica-
re, revolvere.* — Felgyűrni az ing újjait.

Felvár. *Arx urbi imminens. Citadelle.* —
Fellegvár.

Felvetni. *Computare, Summam facere.* —
Számát felvetni, Számot vetni.

Felülés. *Insurrectio hungarica.* — Lóra fel-
ülés, Nemesség támadása, felkelése.

Fen. *Superne.* — Fel.

Fen lenni. *Superesse.* — Fel lenni.

Fenekfészek. Fészkeből kinem repülhető nyomorútt Madárfi v. Utolsó nyomorék Gyermek. — Fészekfenő, az az: Fészket ganéjával mázó.

Fen szóval. *Voce alta, clara.* Fel szóval.

Fent. *Supra, Superius.* — Felt, Felett. Ebből valók: Felettem, Feletted, 's a' t. Felett olyan mint Alatt, Megett.

Fen tartani emlékezetét. — Fel tartani.

Fenyíték. *Disciplina. Zucht.* — Fegyíték, Fegyelem.

Fenyíteni. *Carpere, Corripere.* — Fegyíteni, Fegyni.

Fenyves. *Pinetum.* — Fenyveshely, Fenyűfáshely.

Ferdő. *Balneum.* — Ferdőbánya, Ferdőhely, Feredés helye, Fer.

Fesleni, Feselni. *Dissolvi.* — Foszlani, Foszúlni.

Feslett. *Improbus, Malemoratus.* — Feslett erkölcsű.

Festeni. *Pingere.* — Himezni.

Festett. *Pictus, Coloratus, Fucatus.* — Himezett, Himes.

Felzegetni. *Diffindere, v. Disquirere.* — Felzítgetni, Fejtegetni, Hasogatni.

Fészek. *Nidus.* — Fajszeg, *Locus sobolis.* v. Fekszeg. *Cubile, Lustrum.* Fekvéshelye.

Fetske, Lotska, *Blatero.* Fetsegő, Lotsogó.

Fetske farkú. *Cuneiformis.* — Tsákos.

Fetskendeni. *Siphone aquam ejaculari.* — Fetskenteni, Fetstsenteni.

Fetskendő. *Sipho, Sprütze.* — Fetskentő, Fetstsentő.

Fetskenni, Fetskedni. *Erumpero.* — Fets-tsenni.

Fia, Fija. *Filius suus.* — Fiúja, Fajúja, Fajúva, Fajú eve.

Fiak. *Filii.* — Fiúk, Fajúk, Er fajúk.

Fiazni, Fiadzani. *Parere, Generare, Foe-tificare.* — Fajzani, Fajúzni.

Fing. *Crepitus ventris.* — Pfi dong.

Fingás. — Pfi dongás.

Finnya, az az: Válogatás az étkekben. *Pa-lati morosum fastidium.* — Iny nyám. Abból eredett Nyámmogni, az az: Finnyáson enni.

Finnyás, az az: Válogató. *Delicatulus.* — Iny nyámos, Kényes.

Fiók. *Forulus.* — Fiú tok. *Theca minor.*

Fitatni. *Quaerere, Perquirere.* — Firtatni. Mert Fitatni annyi mint Mutatni.

Fitogatás. *Jactatio, Gloriatio.* — Maga fitogatás, az az: Maga mutogatás, Mert Fitogatás csak annyi mint Mutogatás. *Ostentatio.*

Fitos. *Animal naso resimo.* — Fitos orrú, Felfitúlt orrú, az az: Felnyílt vagyis Kinyílt orrú. Temesvári Pélbárt, Mátyás Király idétt a' Sz. Ferentz Szerzetéből Budai híres magyar Prédikátor, azért neveztetett Fitos Pélbártnak.

Foganni, Fogantani. *Concipere.* — Méhé-ben fogadni.

Fogantatni, Foganodni. *Concipi.* — Méhben fogadtatni.

Foganték, Fogantó, Fogató. *Ansa.* — Fogantyú, Fogattyú.

Fogódzni, Fogószkodni. *Adhaerere.* — Fogódozni, Fogódni.

Fogvást. *A, Ab.* — Fogva, Fogván.

Fojtani. *Suffocare.* — Fajtani, Fuítani. Ezen Igének a' Tőszava Fu, 's abból lett Fúlni, melyet a' Régiek így ejtették: Fuúlni, és nem Fólni.

Főndamentom. *Fundamentum, Basis.* — Főnék, Talp, Tőalap, Alap, Tő.

Forgáts. *Ramentum ligni.* — Forgáts hulladék. Nékem úgy tetszik, hogy Forgáts nálunk egykor annyit tett mint Esztergáros vagyis Tsonmives, Szarumives. *Tornator. Drechsler.*

Forgódni. — Forgolódni.

Forgok, Forgani. — Forogok, Forogni.

Fofzlani. *Dissolvi, Lacerari.* — Fofzúlni.

Fofztani. *Spoliare.* — Fofzítani.

Fót. *Frustum, Portio.* — Folt, Falat.

Fris. *Alacer, Agilis.* — Fürös, Fürge, Für.

Fris. *Recens, Novus.* — Ivas. Valamint Ovas, *Rancidus, Vetustus.*

Fúrtt. *Perforatus.* — Fúrott.

Futás. *Fuga, Cursus.* — Futamat, Futam,

Szal. Ebből jöhettek Szaladni, Szalasztani.

Futni. *Fugere, Currere.* — Folyni.

Futosni. *Fugitare, Cursitare.* — Folyosni.

Fuvó. *Follis*. — Fuvó szerfzám.

Fő, Fej. *Caput*. Fev, Feü, Feü tag, Agy.

Fő. *Supremus, Summus*. — Felső, Fel eső, Felül eső.

Főbb. *Superior, Praecellentior*. — Főbb, Fövebb, Fevebb.

Földim. *Meus conterraneus*. — Földiem, Földemi.

Föld indulás. *Terrae motus*. — Föld indogás, az az: Föld ingás, Föld rengés, Föld rezkedés.

Függni. *Pendere*. — Fityegni, Füttyögni.

Fülem, Füled, Füle. — Fülem, Füled, Fülve; Füleme, Fülete, Füleve.

Fülünk, Fületek, Fülök. — Fülmük, Fültök, Fülvük; Fülejük, Fületük, Fülejük.

Füleim, Füleid, Fülei. — Füleim, Füleid, Füleiv.

Füleink, Füleitek, Füleik. — Füleimük, Füleitük, Füleivük.

Für, Fürj. *Coturnix*. — Füre, az az: Fűben elrejtett Madár. Re annyit tehetett egykor mint *Abditum, Absconditum, Occultatum, sive Id, quod latet*. Abból jöhetett Reíteni, most Rejteni. *Abscondere*.

Fürész. *Lima*. — Fa rész, az az: Fa reszelő. Rész egykor annyit tett mint *Lima*. Abból jöhetett Reszelni *Limare*. Nem különben Ruha rész, az az: Ruha nyövő, Ruha szaggató gyer-

mek. Fűrész Farészból úgy lett a' Hang eggyezetés által, valamint Scholból Sohól.

Füteni, Föteni. *Calefacere*. — Föjteni, Föíteni. Valamint Fövni, Fözni, és nem Füvni, Füzni.

Fütő, Fötő. *Calefactor*. — Föjtő, Föítő.

Füves. *Stultus, Demens, Fatuus*. — Belénd füves.

Füzér. *Pensile, Pendulum*. — Füzél, a' mi fel van füzve, valamint Fedél, Kötél, Levél, 'st. af.

Füzes. *Salicetum*. — Füzes hely.

Gajdosodni, Gajdólni. *Inebriari*. — Gagyosodni, Gagyólni.

Gánts. *Mendum, Naevus, Vitium*. — Hiba, Fogatkozás, Vetek, Hij, Hi.

Garmada. *Acervus, Cumulus*. — Boly, Bagoly.

Garmada. *Aervus, Congeries*. — Tor. Aból jöhetett, Torlani. *Coacervare, Congerere*. De ez a' Tor hajdan nem tsak egyéb Szereknek, hanem az Embereknek gyűlését is jelentette. Így a' Temetéskori gyülekezet Gyásztornak neveztetett, mellyből az akkori Lakozást még most is Tornak mondjuk.

Garmadálni. *Coacervare, Congerere*. — Öfvehordani, Rakásolni, Gyűjteni, Torlani, Torolni.

Gát. *Agger, Cinctura, Arx, sive Id, quod arcet*. — Garád. Oroszúl *Gorod*. Vár, Sántz, Kerítés, Kerített Város.

Gatsos lábú, Katsiba. *Curvipes*. — Kajtsos lábú.

Gazdag. *Dives*. — Kazdag.

Gazdálkodni, Gazdáskodni. — *Oeconomisare*. — Tavaroskodni, Tavart üzni.

Gazza valaminek. — Gazja, Gazva, Gazeve.

Giber, Gimber. *Contractus*, *Membris captus*, v. *Prae frigore contractus*. — Gömbör, Gömbörü.

Giberedni, Gimberedni. *Contrahi*, *Convolvi*. — Gömbörödni, az az: Öszvezsugorodni, Öszvehúzódni.

Golyóbis, Golyóbits. *Globus*. — Gömb, Gomb.

Gomba. *Fungus*. — Gomb a', az az, Gomb szabású, Ollyan mint a' Gomb.

Goromba. *Moribus agrestis*. — Tsinatlan erköltsü, Éktelen szokású.

Gránitzok, Határok. *Limites*, *Confinia*. *Gräntzen*. — Szélek, Végek.

Gyak, Szúromgyak. *Sica*, *Pugio*. — Gyalk, Gyalok, Ebből eredett Gyalkos, most Gyilkos. *Sica*, v. *Homicida*.

Gyakorta való. *Frequens*. — Gyakor.

Gyalog. *Pedestris*, v. *Terrestris*. — Gyarog. Gyar egykor annyit tett talán mint *Terra*, *Ager*. Innen mondják talán Gyalog-bodza, -fenyő, -szeder, 'st. af. a' földi helyett.

Gyapott. *Gossipium*. *Baumwolle*. — Gyapadt, Gyapadott fű, az az: Gyapvá lett fű.

Gyermek. *Proles, Soboles.* — Fajzat, Fajú, Faj. Gyermek a' deák *Germenből* jöhetett, ez pedig *Generamenből*.

Gyertya. *Candela.* — Gyurtya, Gyújtyú.

Gyertyamártó. *Lychnopoeus.* — Gyurtyagyártó.

Gyertyatartó. *Candelabrum.* — Gyurtyaláb, Gyurtya szék.

Gyógyítani. *Sanare, Curare.* — Gyovítani, Jovítani, az az: Helyre állítani, Helyre hozni.

Györré v. Kolosvárrá megyek. — Györbe, Kolosvárba.

Gyötreni. *Torquere.* — Gyötörm, Gyömötölni, Gyömörni, Gyürni.

Győzni. *Vincere, Praevalere, Triumphare.* — Dijazni, Dijni, Divni. Abból valók: Dijadalom, Dijó fa vagyis Divófa. *Arbor valida, firma, robusta.*

Gyülés. *Conventus, Congressus, Concursus.* — Tor. Abból jöhetett Gyásztor, Halottitor, *Conventus lugentium.*

Görbe. *Curvus.* — Lötsös, Horgas, Konya, Kanyarú, Kajla, Kaj.

Götsmölni. *Carpere, Vituperare.* — Bötsmélni, Bötsmérelni, Bötsét mérgelni.

Gözü. *Spiraculum.* — Göz üre, az az: Gözlyuka.

Hadászni, Hadarászni. — Hadarni. Abból jöhetett Hadaró, mi is a' Tsépnek ütője.

Hágsz, Jársz, Látsz, Érsz, Kérsz, Mérsz. —
Hágasz, Járász, Látasz, Éresz, Kéresz, Méresz.

Hagyás. *Commissio*. — Meghagyás.

Hagyás. *Omissio*, *Intermissio*. — Elhagyás.

Hagyás. *Permissio*, *Concessio*. — Megengedés, Engedelem.

Hagyítani, Hajítani, Hajtani. *Jaecere*, *Projicere*. — Hányítani.

Hagyma. — Hagymány, Magu hagymánya.

Haj. *Capillus*, *Capitis pilus*. — Agy haj. *Capitis velamen*, *togumen*, *tectum*, *cortex*, *crusta*.

Hajlék. *Cubite*, *Tabernaculum*. — Hajlok, Hajlak, Hálólak.

Hajnalodni. *Diescere*. — Villámodni, Holvalodni, valamint Nappalodni, hajdan Nappalodni.

Hajtsár. *Actor pecorum*. — Barom hajtó.

Háláadás. *Gratiarum actio*, *Laudatio*, *Glorificatio*, *Benedictio*. — Aldomás. Halá a' tót *Chválából* eredett.

Háláadó. *Gratus*, *Memor beneficii*. — Háláadó, Hálát adó, Aldó.

Hálá Istennek. *Laus Deo*. — Hálá legyen az Istennek, Aldassék az Isten.

Hálálni. *Gratias agere*. — Aldani szóval v. tettel.

Halomdomb. *Tumulus*. *Grabhügel*. — Halotti domb, Halott dombja, Sírhalom.

Haloványság. *Pallor*. — Haloványszine,

Color moribundi, Szintelenség, Sárgoszín, Sárgóság.

Hamis. *Subdolos, Versutus*. — Hemos, Homos, Alnok. Ez a' Homos tulajdonképpen annyi lehetett mint *Tectus, Palliatus*; Hom pedig annyit tehetett mint *Tegmen, Velum, Pallium, Operimentum*.

Hamis. *Falsus, Fictus, Spurius, Adulteratus*. — Költött, Valótlan, Valótalan, Al. Ebből valók: Al-kults, Allevél, Alnév, Alortza, Alpénz, Alpetsét, 'st. af.

Hamis bizonyosság. *Testis falsus, corruptus*. — Al tanú.

Hamisság. *Dolus, Astus, Fallacia*. — Hamosság, Homosság, Alnokság.

Hangzani, Hangozni, Hangolni. *Sonare, Tonare*. — Hangani, valamint Bongani, Kongani, Pengeni, Tsengeni. Abból eredett Hangó, az az: Muzsika, 's Hangós, az az: Muzsikás, mellyek a' Székelyeknél még most is fen vannak.

Hangzatni, Hangoztatni. *Facere, ut sonet*. — Hangatni, valamint Kongatni, Pengetni.

Hanyattá, *Supine*. — Hányatva, az az: Hátra levetve.

Harag. *Ira*. — Boszszú. Abból valók Boszszonkodni, az az: Haragudni; Boszszontani, az az: Haragítani; Boszszúállás, az az: Haragnak kitöltése.

Harang. *Campana*. — Hírhang, Hírhangó, Hírhangú, Hírt adó hangszerszám, Zengő.

Harangotska. *Campanula*. — Tsengetyü, Tsengö.

Három. *Tres, Tria*. — Hárum, Hárm. Ebből eredett Hárm tíz, azután Harmiz, Harmitz, Harmintz.

Harsány. *Sonorus*. — Harsogvány, Harsogó, Hasáb. *Assula, Fissum*. — Hasított darab, Has darab. Has egykor mit tett, bizonytalan. Abból valók Hasadni, Hasítani, Hasogatni.

Hasábfa. *Idem*. — Hasított darabfa, Has darabfa.

Hasítani. *Findere*. — Hasasztani, 'S ez akkor annyit is tett mint Feszégetni.

Hasonlani. *Disconvenire*. — Elhasonlani. Mert Hasonlani annyi mint *Esse similem, Gleichen, Gleich seyn*.

Hasonlít hozzá. — Hasonló hozzá, Közé-
lít hozzá valamiben.

Hasonlítani. *Esse similem*. — Hasonlani. Ab-
ból eredett Hasonló. *Similis, Aequalis*. Hason-
lítani inkább *Assimilare, Aequiparare, Vergleichen*.

Hasonló. *Similis, Aequalis*. — Hason. Ab-
ból valók: Hasonfél, Hasonrész, 'st. af.

Hasonlóképpen. *Similiter*. — Hasonlókép-
pel, Hasonlólag, Hasonló laggal. Ez a' Lag an-
nyi lehetett egykor mint *Modus, Ratio, Art, Weise*.

Határ. *Limes, Terminus*. — Szél, Vég, Fok.
Határ. *Territorium*. — Megye, Megy.

Hatni. *Penetrare*. — Hatni. *Posse*, *Potentem esse*. Abból valók Hatalom. *Potentia*; Hatalmas. *Potens*; Ható, *Potis*, *Potens*; Mindenható. *Omnipotens*.

Hatodfélkor. — Hatodfél órakor, Hatodfél órakorban v. koron.

Hátráltatni, Akadályoztatni. *Impedire*, *Præpedire*. — Hátsálni, Akadályozni, Gátolni.

Hátra maradni. *Remanere*. — Megmaradni, Megett maradni.

Hátra v. Hátúl maradni. *Retromanere*. — Megmaradni, Megül maradni.

Hattyú. *Cignus*. — Habtyúk, Habityúk.

Havas. *Nivosus*. — Hovos.

Havasok. *Alpes*. — Hovosok, Hovos hegyek. *Schneeberge*.

Ház. *Domus*, *Habitaculum*. — Lak, Hon.

Házás. *Conjugatus*, *a*. — Házás ember, Házás v. Hites társ, Házi társ.

Házasodás, Afzszony v. Feleség vevés. — Őszvekelés, Nőszés, Növel őszés, az az: Afzszonnyal vagyis Fejér személlyel való párosodás.

Házasodni, *Uxorem ducere*, v. *Nubere*. — Őszve v. Egybekelni, Nőszni, Növel őszni, Menyekezni, az az: Szerentsélkedni, Szerentsét kísértetni. Meny egykor, úgy tetszik, annyit tett mint Szerentse.

Házasság. *Conjugium*, *Societas conjugalis*. — Házi társaság, Nősség.

Ház népe. *Domestici*. — Honbeliek, Ott-honiak.

Hazug. *Mendax*. — Hazog.

Hazugság. *Mendacium*. — Haz. Ebbőljöhetett Hazunni 's Hazudni, valamint Vajból Vajunni 's Vajudni.

Hazuttolni. *Mendacii arguere*. — Hazugolni, Hazugnak mondani, tartani.

Hé! *Heus!* — Hallod e?

Hébehóba. *Nonnunquam*. — Hevbehovba, az az: Ottanottan, Heves és Hovos időben.

Hegedű. — Hang adó.

Hegy allya. *Plaga submontana*. — Hegyek allya, Hegyeknek allyok.

Héj. *Cortex, Crusta*. — Haj. Ez okból a' *Corticeus* nem Héjes, hanem Héjas, v. inkább Hajas.

Heréltt. *Eunuchus*. — Kiheréltt ember, Monyatlan vagyis Töketlen ember.

Heréltt ló. *Equus castratus*. — Kiheréltt ló, Monyatlan ló.

Hervadás. *Marcor*. — Hirvadás, Hirvadag, Hiru.

Hét. *Septem*. — Hetü.

Hét. *Septimana*. — Hetü nap.

Hetedik. *Septimus*. — Heted, Hetüd.

Hetfő, Hétfő. *Dies lunae*. — Hetü nap főve. *Caput seu Initium Septimanae*.

Hét Kapitányok. *Septem Belli Duces Hungarorum*. — Hét Főemberek, Hét Magyar. *Se-*

ptem principales Personae, vulgo Hetu Moger,
az az : Hetü Mogyer.

Hétlzer. *Septies.* — Hétlzerrel, Hetü szervel.

Hetven. *Septuaginta.* — Hetü von, az az :
Hét-von vagyis Hét tíz.

Hév, Hö. *Calidus, Fervidus.* — Heü. Abból
valók Heves, Heve kedem, Hevíttem, Hevülök.

Hévség, Höség. *Fervor, Aestus.* — Heüség.

Hézag. *Caverna, Antrum, Specus.* — Hiú-
zag, Hiúzlak, Hiúhely.

Hézagos. *Cavus, Cavernosus.* — Hiúzagos, Hiu.

Hiba. *Defectus, Mendum, Naevus.* — Vé-
tek, Fogyatkozás, Fogy, Hij, Hi.

Hidd elő. — Hivd elől.

Hideg. *Frigus.* — Hiveg, Hiv ég, Hiv-ég.

Hideg. *Frigidus.* — Hives, Hüves, Hiv, Hiv.

Higság, Nedvesség. *Liquor.* — Olvadék, Olu.
Ebből valók Olvadni. *Liquescere, Liquefieri.* Ol-
vasztani. *Liquefacere.*

Him. *Acupictum.* — Tühim, Tüzötthim, Tü-
vel varrott him. Him egykor tsak annyit tett,
mint *Pictum, Pictura, Imago.* Ez okból még
most is Himes. *Pictus, Coloratus.* Himezni. *Pin-
gere, Colorare.*

Hinta. *Oscillum. Schaukel.* — Hintóka.

Hintázni. *Oscillare, Oscillo jactare, Agi-
tare.* — Hintókázni, Hintani. Ebből lett Hintó
szekér. *Carpentum.* Hinta. *Oscillum.*

Hinteni. *Spargere.* — Hünteni.

Hirtelen. *Subito, Repente.* — Hirtelenül.

Híszem, Hüszöm. *Credo*. — Hivem, Hüvöm,
Hiem, Hüöm.

Hit, Hüt. *Fides*. — Hivet, Hüvöt, Hiet,
Hüöt.

Hitság. *Vanitas, Vilitas*. — Hiúlttság.

Hit szakadás. *Schisma*. — Hitől elszakadás.

Hitvány. *Vilis, Inanis, Defectuosus*. — Hi-
jítvány, Hivítvány. Hijítani, Hivítani. *Vilefa-
cere, Evacuare, Exinanire*.

Hitvesem. *Uxor mea*. — Hitves társom, Fe-
leségem, Nejem.

Hó. *Nix*. — Hov, Hou. Ezekből valók Ho-
vos, Hovi, Hovozni, most Havas, Havi, Ha-
vazni.

Hó, Hónap, Hólnap. *Mensis. Mond, Mo-
nath*. — Holdnap, Hold, Ha. Holdból valók:
Holdszámú, Holdpénz, most Hószám, Hópénz.

Hodszá. *Cedo*. — Hozdsza, Hozzadsza.

Hogy? *Qualiter, Quomodo?* — Ha úgy?

Hóhér, Hengér. *Carnifex, Lictor*. — Bakó,
Bitó.

Hóka. *Animal in fronte macula notatum*. —
Holdka, Holdoska, Holdos.

Hóköz. *Interlunium*. — Hold köze.

Holló. *Corvus*. — Hóltt faló, Halott test
faló, az az; Dögfaló.

Holmi. *Vasa, Utensilia domestica*. — Hon-
mi, Honmivek, Honmű, Honművek. Hon an-
nyi mint Ház v. Haza, Lakhely v. Lakföld,
Domus v. Patria.

Hóltom, Hóltod, 's a' t. *Mors mea, tua.* — Halatom, Halatod.

Hóltt test, *Cadaver.* — Halott test.

Homály, Homáj. *Caligo.* — Hom allya, az az: Boríték, Fedél, v. Lepel allya.

Homlítani. *Palmitem infoveando propagare.* —

Homályítani, az az: Szőlővelszőt verembe hajtani 's földdel borítani, takarni, fedni, föld alá bujtatni, bujtással szaporítani.

Hordás, Hozás, Húzás, 'st. af. — Hordomás, Hozomás, Húzomás.

Hofszá valaminek. *Longitudo.* — Hofz.

Hozzája. *Ad ipsum.* — Hozzá, Hozjá, Hozvá, Hozeve. Ezekben Hozzája 's Ó hozzá a' Névmássa szükség nélkül megvan kettőztetve.

Húgyfulladás. — Húgy felakadás.

Hugyozni, Huddozni, Huddani. *Mingere.* —

Hugyni. Abból való: Ágyba hugyó. *Submejulus.*

Hurtzolni. — Horfzolni, Hordfzolni. Valamint Vonfzolni, most Vontzolni.

Husáng. *Vitilis virga.* — Suháng, Suhág, Suhogó ág. *Virga susurrans.*

Husángolni. *Caedere.* — Suhángolni, az az: Suhítani, most Sujtani.

Húsz, *Viginti.* — Hüz, a' húzástól így nevezetvén.

Húszszor. *Vigesies.* — Húszszer, Húszszerrel, Húszszervel.

Iddogálni, — Ivdogálni.

Ide. *Huc*, *Isthuc*. — Ittvé, v. Itt ne, az az, Ihol itt.

Idébb. *Huclius*, *Propius*. — Ide közelebb.

Idegen. *Extraneus*. — Külföldi, Jövevény, Nem ide való.

Idei. *Hornus*, *Hornotinus*. — Ez idei, Ez évi. Idei tsak annyi mint *Temporalis*, *Temporarius*, *Temporaneus*, v. *Tempestivus*.

Idején való. *Tempestivus*. — Jókori, Hamarú.

Idézni. *Citare*. — Igézni. *Vocare in jus*, *Citare ad forum*, *tribunal*, *judicium*.

Idvezíteni. *Salvare*. — Üdvezíteni, Üdvesíteni. Mert egykor ezek így lehettek: Üdü v. Üdv. *Salus*, Üdves. *Saluber*, *Salutaris*. Üdvesség. *Salubritas*.

Idvezülni. *Salvari*. — Üdvezülni, Üdvesülni.

Idő vártatva. *Progressu temporis*. — Idő jártatva, Idő múlva, Idővel.

Ifjontz, Ujontz, Suhontz, Fitzkó, Vitzkó. *Juvenculus*. — Fiúk, Fiúka, Fiats.

Ifjú, Iffiú. *Juvenis*. — Ivfiú, Ivfajú, az az: Újfiú, Újfajú.

Ifjúdni, Ifjadni. *Juvenescere*. — Ivfiúdni, Ivfajúdni.

Igaz, Igazi. *Verus*, *Genuinus*, *Legitimus*. — Valóságos, Való. Igaz annyi mint *Justus*, *Aequus*.

Igazság. *Veritas*. — Valóság. Mert Igazság. *Justitia*, *Aequitas*.

Igazság, Törvény. *Jus*, *Recht*. — Ig.

Igazítani, Megigazítani. *Emendare*, *Corri-*

gere. — Egyengetni, Megegyengetni, Jovítani, Igazítani annyi mint *Justificare, Dirigere*.

Igy. *Causa, Res, v. Negotium, Labor, v. Opes*. — Ügy.

Igy. *Sic, Ita*. — Igyen, Illyenképpen, Illyenképpel, Illyenképvel.

Igyál. *Bibe*. — Ivjál, Ivj.

Igyelni. *Attendere, Observare*. — Ügyelni, Szem ügyre venni.

Ijesztő. *Spectrum, Larva*. — Váz, Vaj az!

Iktatni. *Illocare, Introdúcere, Statuere, in Jure. Ung*. — Igtatni, Igbe avatni, Igbe vagyis Igazságába bévezetni. *In jus suum inducere, inferre, imponere*.

Illantani. *Profugere*. — Illanni, Elinalni, Eliramni.

Illatozni. *Fragrare, Svaviter olere*. — Illani. Ebből eredett Illat, *Fragrantia, Svaveolentia, Odor svavis*.

Illetni. *Tangere*. — Értetni valamivel, úgy-mint újjal, kézzel, szájjal.

Illetődni. *Tangi, Moveri*. — Értetődni, Értetni valami által.

Illogatni. *Potitare*. — Ivogatni, Ivdogálni.

Imádkozni. *Orare, Precari*. — Imádni. Így vétetett ez az Ige a' *Latiatucban*, 's egyéb régi Kéziratokban. Nem különbben az Angyali Üdvözletben is.

Imádni. *Adorare*. — Imálni, az az: Isten-

leni. Ima vagyis Juma, a' mint már említém, az Eleinknél egykor Istent jelentett.

Imént. *Paulo ante*. — Ime nem régent.

Imitt. *Isthic*. — Ime itten.

Immár. *Jam*. — Itt már.

Imre. *Emericus*. — Emre, Emreh. Így nevezik Imrét a' régi Könyveink. Emreh szint úgy eredett a' német *Heinrich*ből, valamint *Emericus* és *Hemericus* a' deák *Henricus*ből.

Inas. *Pedisequus puer, v. Tyro, Novitius*. — Apród, Ivas. Iv egykor annyit tett mint Új.

Indúlóban. *In motu*. — Induló félben.

Ing, Üng. *Indusium*. — Imeg, Ümög. *Amictus linteus*.

Ingatni. *Movere, Agitare*. — Indogatni. Ind egykor annyi lehetett mint *Stimulus, Incitamen, Irritamen, Momentum*. Abból valók: Indítani, Indúlni, Indúlat, Indelleni, Indogni, most Ingerelni, Inogni.

Inger, Ösztön. *Stimulus, Incitamen*. — Ind.

Ingerleni, Ingelleni, Ösztönözni. *Stimulare, Incitare*. — Indelleni, Indegelni.

Ingerelhető. *Irritabilis*. — Indelhető, Indegelhető.

Ingovány. *Palus, Uligo*. — Inogvány, Indogvány.

Ingyen majd. *Mox, Illico*. — Ittegyen mindjárt, Ittegyen ma itt.

Inkább. *Potius*. — Ingyen hamarább, Ittegyen hamarább.

Innekső, Innetső. *Citerior*. — Innenső, Innen eső.

Innét, Innett. *Hinc*. — Innent, Innen.

Inni. *Bibere*. — Ivni.

Inogni, Ingani. *Moveri, Agitari*. — Indogni.

Inteni. *Monere*. — Indinteni.

Ip, Ipa. *Socer*. — Iv apa, az az: Új apa.

Irás. *Scriptum*. — Irat.

Irgalmazni. *Misereri, Commisereri*. — Irgani. Abból eredett Irgalom.

Irni. *Scribere*. — Irni. *Ungere, Linere*. Keni, Fenni. v. *Fucare*. Kendözni, Mázolni. A² Tőszáva Ir. *Unguentum*.

Író. *Lac ebutyratum*. — Író tej. Író annyit tehetett egykor mint most Írós vaj. Abból eredett Írós tészta, az az: Írós vajás tészta.

Írós vaj. *Butyrum recens, non liquatum*. — Író, Irvaj, Iresvaj, az az: Kenésre avagy Kenetnek való vaj.

Ismét, Esmét. *Iterum*. — Ismég, Esmég, Mégis, Meges.

Isten. *Deus*. — Elő, Eleve. *Primus, Principium, Alpha*. Ez az Eleve még 1200-dik körül az Istennek neve mellett is divatban vala, mert a² *Latiatucban* a² Teremtő annak neveztetett. Mind Eleve, mind Isten nevénel az Eleinknél jóval régibb lehetett Ima (Tseremeseknél, Tsuvasoknál, és Vottyákoknál még most is *Juma*), mellyből eredhetett nálunk az Imádni igénk, hajdan Imálni, az az: Istenleni.

István. *Stephanus*. — Estván, Tsépán.

Izom. *Bibo*. — Ivom, Iom. Ivomból való: Ivás, Ivó, azután, Ivát, Ivatal, Ivatom, most It, Ital, Itatom.

It, Ital. *Potus*. — Ivat, Ivatal.

Itatom. *Adaquo*. — Ivatom.

Itélet. *Judicium*. — Igélet, Igelet.

Item. *Formativum Verborum*. Bővitem, Hevitem, Készítem, Szépítem, 'st. af. — Vé tetem, Bővé tetem, az az: tesztem, Hévvé tetem, Készvé tetem, Szépvé tetem, most Készszé és Széppé tesztem.

Itt. *Bibit*, *Bibebat*. — Ivtt, Ivott.

Ittas. *Ebrius*. — Ivttas, Ivottas.

Iv, Kéz iv. *Arcus*. — Ij, Kéz ij. Abból eredt Ijász, most Jász, *Sagittarius*, *Pharetrarius*. Iv annyit tett egykor mint Új vagy pedig Ikra. Ezt az utólsót jelentvén, imezeket szülte: Ivás, Ivni, Ivadék. Ikrát az Eleink vagy a' Tótoktól, vagy még az Oroszoktól vették.

Izetske. *Articulus*, — Izke, Iztsé, Izets.

Izlelni, Kóstolni. *Gustare*. — Izelni, Üzölni, Izelniből lett Izelíteni 's Izelinteni. *Libare*, *Primoribus labris degustare*.

Izmos, Izmos. *Immanis*, *Ingens*, *Monstrousus*. — Izonyos, Izonyú. Iz egykor annyit tehetett mint *Monstrum*, 's abból lett Izonyú. *Horrendus*, *Horridus*, *Teter*.

Iztagos. *Habens membra ingentia, monstrosa*. — Iztagos, Iztagú.

Jaj! *Ah! O! Eheu! Vae!* — Vaj! Haj!
 Az Eleink Budát elvesztvén, 's azt a' Török ke-
 zében hagyni kéntelenek lévén, így szóllottak
 hajdan: Haj régi jó Buda! Ezt így találtam Bu-
 da név alatt a' X nyelvű *Calepinusnak* 1586-diki
 Lióban történt Kiadásában, midőn ez a' Szó-
 könyv először jött ki a' mi Nyelvünkkel meg-
 bővítve.

Jajgatni. *Lamentari.* — Vajgatni, Hajgatni.
 Vaj és Haj egykor annyit tettek mint most Jaj.

Járni. *Ire, Ambulare.* — Gyárni.

Jártom, Jártod, 's a' t. — Járatom, Járatod.

Járvány, Járovány. *Morbus epidemicus, con-
 tagiosus.* — Járvaj, Járó vaj. Ez a' Vaj egy-
 kor annyit is tett mint Betegség, Kórság, Nya-
 valya, 's abból származott Vajudni, az az: Be-
 tegeskedni.

Jász. *Luctus.* — Gyász.

Jászok. *Jassones, perperam Jaziges et Philis-
 staei.* — Ijászok. *Sagittarii, Pharetrarii.*

Játszani. *Ludere.* — Játtani, Játni. Ebből
 eredett Játék. *Lusus.*

Játszódni, Játszódtatni. *Ludificari.* — Ját-
 tatni.

Jávor, Vadbika. *Urus, Auerochs.* — Örvad.

Jegyés, Mátka. *Sponsa.* — Menyaszszony,
 Menő aszszony, Férhez menő aszszony. Mátka
 ezekből jöhetett: *Amata, Mädchen.*

Jel. *Signum.* — Gyel. Vratsits az 1595-diki
 Szókönyvében így hozza elő.

Jelenni. *Apparere, Comparere.* — Jelen lenni, Láttatni, Tetszeni, Tünni.

Jelenteni. *Significare, Indicare, Nuntiare, Notificare.* — Jeleníteni, Jelennek említeni. *Praesentem v. existentem dicere, scribere, nuntiare.*

Jelen való. *Praesens.* — Jelenlévő, Jeles. Ezzel az utólsóval éltt Bátori László a' Sz. Írásnak ama legrégebb Fordításában.

Jértze. *Pullastra.* — Eme tsirke, Eme tsür, Eme tyúkfaj.

Jobbíthatatlan. *Incorrigibilis.* — Jovíthatatlan. Mert Jobbíthatatlan. *Omnibus numeris absolutus, Adeo perfectus, ut nulla accessio fieri possit.*

Jobb kéz. *Dextera.* — Jóg, eleinten talán Jovog, *) valamint Balog, Gyalog, v. Jógy, mellyből jöhetett Jógyúlni, most Gyógyúlni. *Sanare, Curare.* Elég az hozzá, hogy a' régi Könyvekben így iratott: *Jog.*

*) Jó, Bonus, a, um. hajdan így ejtetett, Jov, Jou.

Jókor. *Tempestive.* — Jókort, Jókoron, Jókorbán.

Jó ízerentse. *Fortuna secunda.* — Meny. Így nevezik azt Lappok még most is. Abból jöhetett Menyország. *Regnum sive Patria felicitatis, Sedes beatorum, felicium, fortunatorum.*

Juh, Ih. *Ovis.* — Ju, Gyapju barom, Os. Így nevezik mái napig azt a' Vogulok 's Osztyákok. Abból eredett Kan os, *Aries,* most Kos,

Juhászodni. *Mitescere, Mansvescere.* — Juhasodni, az az: Szelíddé válni mint a' Juh.

Jutott rész. *Pars rata sorte adepta.* — Nyilas.

Jöjj, Jöjjel, Jövel. *Veni.* — Jövj, Gyövj, Gyövj el.

Jöszte. — Gyöszte, Gyövesz te, Gyövsze te.

Jösztide. *Huc ades.* — Gyösz te ide, Gyövesz te ide, Gyövsze te ide.

Jöttében. *In adventu suo.* — Jövetében.

Jövendő mondó. *Vates, Augur, Propheta.* — Leendőmondó, Jós, Taltos.

Jövök, Jönni. — Gyövök, Gyövni.

Kajtár. *Damnificus.* — Kaj takaró, Kaj tavaró. *Oeconomus obliquus.*

Kajtár, Kajtató. *Catillo.* — Kutató, Nyalánk.

Kajtatni. *Perquirere, Inquirere.* — Kutatni, Kikeresni.

Kakas. *Gallus.* — Kokos, Kan tyúk, Ere tyúk.

Kakas tsirke. *Pullaster.* — Kan tsirke, Kan tsür, Kan tyúk faj, Ere tyúkfaj.

Kalamáz, Szekérkenő. *Axungia,* — Fenyű. Ebből eredett Fenyűfa. *Pinus.*

Kalapáts, Pöröly. *Malleus.* — Ütü. Ebből eredett Ütves. *Faber,* most *Aurifaber.*

Kaláfsz. *Spica.* — Búzafo.

Kalaúz. *Dux viae.* — Kalavez, Kala vezér. Kala annyit tett mint Út.

Kalmár, Tözsér. *Mercator.* — Kereskedő, Árús, Adóvevő.

Kalmárkodni, Tözsérkedni. *Mercari, Ne.*

gotiari, Quaestum facere. — Kereskedni, Árúskodni, Adni venni.

Kalmárság, Tözsérség. *Mercatura.* — Kereskedés, Adás vevés. Ugyan ezt jelenté egykor Marha váltás is. *Commutatio mercium, Commmercium.*

Kammogni. *Lente procedere.* — Kamaszként ballagni, az az: Olyan lassan járni, mint az öreg Kutya.

Kamó, Kampó. *Uncus, Hamus.* — Kajmó.

Kámpúlni. *Stupere, v. Vertigine corripiti.* — Kábúlni.

Kan. *Verres, Porcus integer.* — Kan disznó, Artány, Artvány.

Kandalló. *Focus cubilis.* — Kandalló tűz. *Ignis candens, visibilis, spectabilis.* v. Kandi-káló tűz. *Ignis convivas adspectans.*

Kandarítani, Kavarítani. *Flectere, Obliquare.* — Kanyarítani.

Kandarodni, Kavarodni. *Flecti, Curvari.* — Kanyarodni.

Kandur. *Mas catus.* — Kan mi, Ere mi.

Kankalék. *Tolleno, Ciconia.* — Kankaré. Kankarodni annyi mint Forogni Hempelyegni.

Kantsuk. *Taurea.* — Kantsík, Bika tsík, az az: Bika veszsző.

Kantza, Kabala, Katzola. — *Equa.* Anya ló, Eme ló.

Kanördög. *Magus.* — Kan ördög, *Buhlteufel,* a' Boszorkánynak Szerető legényje, Tzinkosa.

Kapálódzni. — Kapálódozni, Kapálódni, Rugdalni, Rugdosni, Rúgni.

Kaptár, Kelentze. *Alvear.* — Méhkas, Méhköpü.

Kard. *Ensis, Gladius.* — Tör.

Kardé, Kordé. *Nugae.* — Kordély.

Karika. *Circulus, Circellus, Rotula.* — Kerék a', Körke.

Káromlom, Káromlani. — Káromolom, Káromolni.

Kása. *Pulmentum.* — Iz. Abból jöhetett Tsiriz, *Puls farinacea, Pappa,* az az: Pép, a' Tsirék, Tsirkék, az az: Kisedek Kásájok. Azután Bodza íz, Szilva íz. Izre, az az: Kására törni valamit.

Kaszálió. *Pratum.* — Kasza alá való.

Katona. *Miles, Bellator.* — Bajnok, Vitéz. Hadi ember.

Katona béka. *Calamita, Rana arborea.* — Zöld béka, Sz. Katalin afszony békája. Így van az 1586 diki *Calepinusban.*

Kátsa, Rétze, Rutza, Gótza. *Anas* — Katsa, a' Katskats szavától így neveztetvén. Abból lett Katsogni, az az: Katsául szóllani.

Káva. *Circulus, Circellus, Rotula.* — Kanva, Kamva.

Kavarni, Keverni. *Miscere.* — Egyelíteni, Egyvelíteni.

Kebel, *Sinus.* — Köböl, Öböl, Köbőlből

létt talán a' deák *Cubulus*, mellyel nem tsak búzát, hanem bort is mértek.

Kedd. *Dies martis, FERIA secunda.* — Ket-töd, Ketved, az az: a' Hétnék második napja.

Kegyelmezni. *Condonare, Ignoscere.* — Ke-gyedni. Ez az ige így jön elő a' *Latiatucban.*

Keleptze. *Laqueus, Decipula.* — Tseklye, Hurok, Tör.

Kelőnap, Kelet, Támadat. *Oriens, Ortus.* — Napkelet, Naptámadat.

Kelyfel, Erdélyiekül: Kejfel, Kejsze, Kesz-sze. *Surge.* — Keljse.

Kenderitze. *Fringilla cannabina.* — Kende-rike, valamint Füzike, Rendike, Zöldike.

Kenet. *Unguentum.* — Fenyű, Ir.

Kenni. *Ungere.* — Fenni, Irni.

Kép. *Imago, Icon.* — Him.

Képirás. *Pictura.* — Himirás, Himezés.

Képiró. *Pictor.* — Himiró, Himező.

Képpen ezekben: Miképpen, Illyenképpen, Semmiképpen, 's a' t. — Képpel, úgymint Mi-képpel, *Qualiter, Quomodo*; Illyenképpel, *Ta-liter, Tali modo*; Semmiképpel, *Nullatenus, Nullomodo.*

Kérdheted. — Kérdhetsze, Kérdhetsz te.

Kerekes, Kerekdéd. *Rotundus, Globosus.* — Kerékdéd, Gömbölyű, Gömbörű, az az: Ollyan mint a' Gömb, *Globus.*

Kerekség, Kerékdedség. *Rotunditas, Glo-bositas.* — Gömbölyűség, Gömöly.

Keressem, sed, se. — Keresjem, jed, je.
 ▼alaminL Lövjem, jed, je; Verjem, jed, je;
 Kérjem, jed, je.

Keresve. *Quaerendo*. — Keresvén.

Kereszt atya. *Patrinus, Pater spiritualis*. —
 Tata.

Kereszt név. *Nomen baptismale*. — Kereszt-
 ségbeli név, Keresztiségből való név.

Kerítő. *Leno, Lena*. — Kerekítő, Kézbe
 kerekítő.

Kérkedni. *Gloriari*. — Kérelkedni.

Kert. *Hortus*. — Kerítet, Kerítés köze.

Kérő, Mérő, 's a' t. — Kér-ő, Mér-ő, va-
 lamint németben *Bitt-er, Mefs-er*. De régiebbek
 azoknál lehetnek imezek: Kéreve, Méreve, 'st.
 af. Ezekhez hasonlók a' *Latiatucban*: Eleve,
 Terumteve, most Elő, *) Teremtő.

*) Vagy talán Elő. *Primus, Principium, Alpha*.

Kerülés. *Vitatio*. — Elkerülés. Mert Kerü-
 lés tsak annyit tett mint *Circuitio*.

Késlelem, Késleltetem. *Retardo*. — Késtem,

Későre. *Sero*. — Késő időre, Késő hára.

Két, Kettő. *Duo*. — Ketü.

Ketté. *In duas partes*. — Ketvé, Ketüvé,
 az az: Kétfelé.

Kettedik. *Secundus*. — Kettőd, Ketved.

Ketten. *Bini*. — Ketven, Ketüen.

Kettős. *Duplex, Gemellus*. — Ketves, Ke-
 tües.

Kezdeni. *Incipere, Inchoare.* — Fogni valamihez.

Keze, Kezi. *Manus sua.* — Kez ö, Kez-ev, Kez-ve, Kez-eve.

Kié? *Cujus?* — Kiö, Kivé, Kiev, Kieve?

Kiemészteti. *Excernere.* — Kiszarni.

Kin. *Foris.* — Kün, Külön.

Kint. *Foris.* — Künt, Kültt, Külött.

Kisafszony napja. *Nativitas B. V.* — Kis B. Afszony napja. A' Nagy B. Afszony napja. *Assumptio B. V.*

Kita. *Fasciculus, Manipulus.* — Kötet, Kötü, Köt a', Köt.

Kitakarni. *Evolvere, Explicare.* — Kitekerni.

Kitsapó. *Dissolutus, Excessivus.* — Kikapó.

Kiverdödni, Kivergödni, Kiverhödni. *Eluctari.* — Kiverödni, Kiverekedni

Kivül. — Kүvül, Kүül, Kүlül.

Kóborló. *Praedo, Insessor viarum, Straf-rauber.* — Oroz, Or-az, Or. Abból jöhetett Orozni. *Furari.* Orozkodni. *Insidiari, Vias insidere.* Kóborló tulajdonképpen annyi mint *Erro, Grassator, Vagabundus.*

Köldü. *Stips, Collecta.* — Koleda. Eredett a' deák *Collectaból.*

Köldülni. *Stipem colligere.* — Koledálni.

Köldús. *Mendicus.* — Koledás.

Kolomp. *Lamina.* — Bádóg, Levegü.

Kolomp. *Campana laminea, malesonans.* — Tehénharang, Tsangó.

Kolompár. *Faber laminarius*. — Töltséres, Töltsérgyártó, Levegüs, Levegümives.

Kongó, Kongok, Kongani. — Konogó, Konogok, Konogni.

Konyha. *Culina, Coquina*. — Kohnya, Főzhely.

Kopasz. *Calvus*. — Kop-az, Kopott az, Szár, Tar.

Kopasz hegy. *Mons calvus, vulgo Calvaria*. — Koppasztó hegy, Szár hegy.

Kopás. *Putamen nucis, Culeolus*. — Kópánts, Koppants. Koppantani annyi mint *Purgare, Mundare, Nudare*.

Koporsó. *Sepulchrum, Grab*. — Sír. Ebből lett Sírhalom. *Tumulus, Grabhügel*.

Kopótó. — Kopoltyú, Kopogtyú.

Kor. *Aetas*. — Korats. Komjáti a' Sz. Pál Leveleiben így nevezi. Korats a' Korból lett Kitsinyítő. Kor egykor tsak annyit tett mint Idő, *Tempus*. Abból valók: Mikor, Akkor, Ollykor, hajdan Mikoron, Azkoron, Ollykora.

Kofzperd, Kotzperd. *Pugio, Degen*. — Német tör. Gyak, Gyalk, Gyalok.

Kotló tyúk. *Gallina glocitans*. — Kotyogó tyúk. Mert Kotló tyúk. *Gallina mater, ovipara*.

Kótogni, Kotzogni. *Pulsare, Strepere*. — Koltagni.

Kóts, Kúts. *Clavis*. — Kults.

Kótsolni kezeit. *Manus complicare*. — Koltolni, Kultsolni.

Kotsi. *Rheda hungarica*. — Kotsi szekér, az az: Kotson Komárom vármegyében tsináltt szekér, mert ott készítették hajdan.

Kotsis. *Auriga*. — Kotsi, Kotsi ember, az az: Kots faluból való ember. Ezek az Emberek egykor nem tsak Kotsigyártók, hanem hires Bérkotsisok is, *Landkutscher*, valának, midőn még az Udvarunk Budán lakott.

Kotynyeles. *Garrulus, Loquax*. — Kotyogó, Nyelves.

Kotza. *Scrofa*. — Eme disznó.

Kotza játék. *Lusus scruporum*. — Kövesdi.

Kova. *Silex*. — Keve.

Kovályogni. — Keveregni.

Kovász. *Fermentum*. — Élesztő, Élesztőszer.

Kováts. *Faber ferrarius*. — Vasmives, Vasütves. Ütves annyit tett mint *Faber, Cusor*; Ütü pedig mint *Malleus*.

Kukkanni. *Mussitare*. — Mukkanni.

Kukorodni, Kutzorodni, Gugyorodni, Zsugorodni. *Contrahi, Convolvi, Concurrere*. — Konkorodni, Gömbörödni.

Kukorogni, Gugyorogni. — Guggni, Guggani.

Kulats, Tsutora, Tsobolyó, Légely, Fapalatzk, Veresgyurkó. *Obba, Culigna*. — Vataléj, Kártos, Kárt.

Kunyhó. *Tugurium, Casa pastoralis, Hirtenhaus, Hirtenhütte*. — Kún hon. *Domus chunisa, hunnica, cumanica*.

Kurafi. *Spurius, Nothus*. — Kurva fia.

Kurafi. *Scortator*. — Kurvás fiú.

Kurér. *Cursor, Nuncius, Curier*. — Folyókövet.

Kurva. *Meretrix* — Lotyó, Testáros, Testáruló.

Kő. *Lapis*. — Kev, Keü.

Köllő közepe. *Centrum*. — Kellő közebb helye valaminek.

Költsön pénz. *Mutuum*. — Költsön vett v. adott pénz.

Költöm. *Exscito, Suscito, v. Fingo*. — Keletem. *Facio, ut surgat v. existat*.

Kölök, Kölyök, Köjök. *Hinnulus, Catulus, Pullus animalium quadrupedum*. — Kelék. *Surculus, Germen*.

Köonyen élő. — Kényjén élő.

Könyv. *Lachrima, v. Liber*. — Könyü.

Könyves. *Lachrimosus, v. Librarius, v. Libris refertus*. — Könyües.

Körtvélyfa. *Pirus*. — Kertvélyfa, Kertbélifa, Kerti élőfa.

Körülbelől. *Undique*. — Külül belül.

Körülte. — Körülötte.

Köső. *Sal fossilis*. — Kövi só, Kevi sov.

Köszikla. *Rupes, Petra, Saxum*. — Köszál, Öreg kö.

Köszvény. *Arthritis, Gliederweh, Gicht*. —

Köszvény, Köszvány, Köszvaj, Izek v. Inak között gyötrő Vány vagyis Vaj, az az: Kórság vagyis Fajdalom.

Kötödni. *Rixari, Jurgari*. — Kötekedni, Felešelni.

Köves táj, környék, v. hely. — Kölszeg.

Követem az Urat. *Deprecor*. — Kéretem az Urat. Követem csak annyi mint *Sequor, Imitor*.

Közép pont. *Centrum, Umbilicus*. — Köldök.

Közibek, Közikbe, Közijek. — Közökbe.

Közinkbe, Közünkbe. — Közmünkbe, Közmünk bele.

Közlöm, Közleni. — Közölöm, Közölni. Onnan mondjuk közöltetem. *Facio v. Sino communicari*.

Köztt. *Inter*. — Között.

Köztte, *Inter ipsum*. — Közötte, Közöttö, Közöttev, Között eve.

Köztem. *Inter me*. — Közöttem.

Közzé. *Inter*. Közvé.

Külső. *Externus*. — Külül eső.

Küzdeni. *Luctari*. — Küzködni.

Láb. *Pes*. — Gyal. Ebből jöhetett Gyalog, *Pedestris*. Láb a' Lappoknál *Juolke*, melly a' Gyalhoz igen közelít. *Juolke lapa. Planta pedis*. Lábnak a' talpa.

Labantz, Lafantz. *Miles germanus pedestris, a Malecontentis Hungaris sic nominatus*. — Lántz, Lántzkénet, németül hajdan *Landsknecht*. Vagy talán ezen német szóból *Laufhans* mondatott annak, az az: Féltében hamar elfutónak, Futékonynak, Szaladótzinak, Fuss Jantsinak.

Lábbeli. *Femoralia*. — Lábra való.

Lábvíz. — Lábferezftő víz.

Lakni, *Habitare*. — Orni. Ebből jöhetett

Ország, most Ország (hogy ettől: Orság, *Furtum*, megkülönböztessék) *Regnum*, Lakföld.

Lakóhely. *Domus*, *Habitaculum*, *Residentia*. — Lakhely, Lak, Hon.

Lakzi, Lagzi. *Nuptiae*. — Lakozó, Lakozás, Lakodalom, *Convivium*. Lakozó úgy lett, valamint Keresztelő, Menyekező, 'st. af.

Lám, Nám. *En*, *Ecce*. — La ám, Ne ám, az az: Lásd ihol, Nézd ihol, vagy pedig Ihol bizony. La és Ne a' Látni és Nézni Igéknek Tőszavok.

Láng. *Flamma*. — Lob. Abból valók: Lobogni, Lobogó, Lobbanni, Lobbantani, Sebbel lobbal.

Lánna, Pléh, Kolomp. *Lamina*. — Bádóg, Levegű.

Lapány, Lapátz. *Planities*. — Laposság, Lapályság, Lapály.

Lappangni. *Latere*. — Lappanni, Lopponni.

Lapta, Lapda. *Pila*. *Ball*. — Lobda, Lobtyú, Lobbantyú. Lobni, most Dobni, 's Lobbantani annyi mint *Jacere*, *Jactare*, *Jaculari*, *Projicere*.

Lassan. *Lente*. — Lassúan.

Látzani, Tetzzeni. *Videri*, *Apparere*. — Láttatni, Tetni, Tünni.

Láttam, Láttad, 's a' t. — Látottam, Látottad.

Le. *De*, *Deorsum*. — Alá.

Leány. *Filia*, *Puella*. — Leányfiú, Leányfajú.

Leg. *Formativum Superlativi ex Comparativo.* — Elig. Ez az Elig egykor annyit tehetett mint Felettébb, *Ultra modum.* Mert El hajdan annyit tett mint *Ultra, Trans.*

Legelő. *Pascuum.* — Legelés földje, Legelésre való, Barom élőföld, Barom földje.

Legjobb. *Optimus.* — Elig joubb.

Legszébb. *Pulcherrimus.* — Elig szépebb.

Leg több. *Plurimus.* — Elig tömbb, Elig tömöbb.

Legyek. *Sim.* — Levjek.

Legyél, Légy. *Sis.* — Levjél, Levetj, Leetj, Lecte.

Legyen. *Sit.* — Levjen, Levjön.

Legyező. *Flabellum.* — Légy üző.

Lehetség. *Possibilitas.* — Lehetőség.

Lehetséges. — *Possibilis.* — Lehető.

Léjő, Léjú, Töltsér. *Infundibulum. Trichter.* — Lejtő, Le ejtő, Bornak le ejtője.

Lelni. *Invenire, Reperire.* — Leelni, az az: Feltalálni, Reá akadni.

Lemenni. *Descendere.* — Alá menni.

Lén, Lön. — Leön, Levön, Leve ön, Leve, A' mostani ő-nek szülőji ön és eve Névmások ezekben még most is kitesznek.

Lének, Lönek. — Leönek, Levének.

Lengeteg, a' mi füg, tsüg, inog. *Pendulus.* — Lengedeg. Lengedni és Lengedezni annyi mint *Agitari, Moveri.*

Lenni. *Esse.* — Levni.

Lepel. *Tegmen lecti, Stragulum.* — Agy lepel, Algy lepel. Mert Lepel tsak annyi mint *Velum, Velamen, Tegmen, Tegumen.* A' Töszava Lep. Abból eredett Lepem. *Velo, Tego, Operio.*

Lépni. *Gradiri.* — Lábni, Lábolni.

Lesütni a' szemeit. *Oculos dejicere, decutere.* — Lesujtani, Lesujtani.

Lélsz. *Eris.* — Lélsesz, Leendesz.

Lét, Létel. *Existencia.* — Levet, Levetel.

Levél. *Folium arboris.* — Level. Valamint Lepel, Eledel, Jövetel, Menetel. Level, az az: Levegősz. *Id, quod agitur, movetur.*

Lófejű Székely. *Siculus principalis.* — Lófő Székeiy, az az: Lovas Székely, vagyis Székely Lovas.

Lopni. *Furari.* — Orozni.

Lövöldék. *Papilio.* — Lövöllék.

Lövöm. *Jaculo.* — Lövöm. *Dejicio, Decutio.* Levetem.

Magas, Szálas, Tágas, 'st. af. — Magos, Szálos, Tágos, de ezeknél még régiebbek: *Magus, Szálus, Tágus.*

Magva váló. — Magvától elváló.

Magyar. *Ungarus.* — Mogyer, Megyer.

Magyarrá v. Németté lett. — Magyarvá, Németvé.

Magyartalan. — Magyarságtalan, Nem Magyar.

Majd, Majdan. *Mox, Statim.* — Ma itt, Ma itten.

Makatskodni. *Esse obstinatum, pervicacem, cervicosum.* — Nyakaskodni, Fejeskedni.

Maradtt, Szakadtt, Támadtt, 'st. af. — Maradott, Szakadott, Támadott.

Marha hús. *Caro bubula.* — Szarvas marha hús, Tehén hús. A' mostani Ökör hajdan Tehénnek mondatott. Bátori László a' Sz. Irásnak Fordításában mindenütt az Ökröt Tehénnek nevezte.

Marha tzimer. *Armus.* — Mar, Szügy, Szühegy. Ezekből valók: Ló marja, Ló szügye, Már most helyén vagyok. — Helyemen vagyok.

Martalék. *Manipulus militum.* — Markolék, Marok had.

Mártani. *Intingere.* — Meríteni.

Máslás. *Alteratio.* — Másolás.

Máslásbor. *Vinum secundarium.* — Másolási bor, Másolásból való bor.

Másod fű barom. *Pecus bienne.* — Másodfüvi, Másod fűre járó.

Matska. *Felis, Catus.* — Miatska, Miats, Miú, Mi. Ebből jöhettek Miogni 's Miogatni.

Matska tüvis, Ördög szekér, Kerengő. *Eringium.* — Százfő tüvis, Száz fejű tüves fű.

Medgy. *Merasum.* — Megyü.

Medgyes. *Merasis consitus, v. Ex merasis confectus.* — Megyves.

Medve. *Ursus.* — Torz, Abból jöhetett Tor-

zadni, Torzonkodai, Torzas, Torzomborz,
az az: Torz és Borz szabású.

Megbabonázni. *Incantare, Fascinare*. — Megbájosni, Megigézni. Mert Babona, *Superstitio, Aberglaube*, és nem *Incantamen, Magia, Bazauberung, Zauberey*.

Megé. *Apost, A tergo*. — Megvé. Eredett Megből, valamint imezek is: Megett, Megül.

Mégis. *Tamen, Attamen*. — Maga.

Megjönni. *Advenire*. — Eljönni. Mert Megjönni annyit tett mint Vízfsza jönni. *Revenire, Reverti, Redire*.

Megkell tennem, vagy akarom, vagy sem. — Megkell tennem, avagy akarom, avagy nem.

Meglopni valakit. *Ab improviso deprehendere*. — Meglepní.

Megtorolni. *Vindicare, Ulcisci*. — Megtorkolni, Vízfsza torkolni.

Megyek, Biharban Mengyek. *Eo*. — Menek. Abból valók: Menet, Menetel, Menedék, Menedegelni, 'st. af.

Méh apraja, kisdede. *Foetus apium*. — Ménive, ivadéka, az az: újsága.

Mehetek, Mehetsz, Mehet. — Menhettek, Menhetsz, Menhet.

Melegíteni, Rövidíteni, 'st. af. — Meleggétenni, Rövidgétenni, hajdan Melegvé, Rövidvé.

Méltóztatni. *Dignari*. — Méltolni, Méltani, az az: Méltónak tartani.

Melyvas. *Thorax ferreus*. — Mely védő vas.

Menedék hely. *Asylum*. — Folyam hely.

Mennyegző, Lakodalom. *Nuptiae, Solemnia nuptiarum*. — Menyekező, Menyekezői lakodalom, Nász lakodalom, az az: Menyekezéskori lakozás.

Menyetske. *Mulier juvenula*. — Menyetke. Valamint Hölgyetske, az az: Szép fiatal Fejérfzemély, Kedves Leányka.

Merettyü. — Merítő háló, Rúdra kötött zsákháló.

Merni. *Audere, Viriliter aggredi*. — Megerni, Erni. Er annyit tett egykor mint Férfi, Him, Kan.

Mértékletlen. *Intemperatus, Immoderatus*. — Mértéketlen, Valamint Értéketlen, Érzéketlen.

Mért? *Cur?* — Miért? Mi érett?

Mért völek magamhó. — Miért vettelek magamhoz.

Merő. *Rigidus, v. Merus, Purus*. — Merev, Mereve. Mer egykor annyi lehetett mint *Rigor*, 's abból jöhetett Meredni, Merezteni, Merő.

Mesgye. *Limes inter agros*. — Köz gyep.

Mester ember. *Opifex, Mechanicus*. — Műves v. Gyártó. Ezekből valók: Arany, Réz, v. Kőmives, 'st. af. azután Kerék, Nyereg, v. Szijgyártó, 'st. af. Műves v. Mives annyi mint *Cultor, Elaborator*; Gyártó pedig mint *Factor, ConfeCTOR, Parator*.

Mészsz. *Pergis*. — Mész, Menesz.

Mefzſze, *Procul*. — Mefzve, Tova, Tolva, Tovúl, Eltovúl.

Mefzſzebb. — Mefzvebb, Tovább.

Mefzſziről. *A procul, A longe*. — Mefzſze földről, Mefzve fekvő földről.

Mefzſzek vele. — Mit teſzek vele.

Mefzſzeni. *Scindere, Secare, Metere*. — Metteni.

Méz. *Mel*. — Mü ez, Méhi mü ez.

Mező város. *Oppidum. Markſleck*. — Váſárhely.

Miávogni, Nyávogni, az az: Matskáúl ſzóllani. — Miogni. Matskának a' legrégibb ne ne nálunk Mi v, Miú vala.

Mienk. *Noster*. — Müenk, Müemk, Müemük.

Miértünk, Miérettünk. — Érettünk, Érettmük, Érettemük.

Miféle. *Qualis, Cujusmodi*. — Mi félü.

Mihóka, Mogyoró ſaláta. *Cicutaria odorata*. — Mihályka, Mihályka monya.

Miképpen. *Qualiter, Quomodo, Qualinodo*. — Miképpel, Mi képpel. Kép egykor annyit is tett mint *Modus, Ratio, Via. Art, Weise*.

Mind a' kettő, Mind a' ketten. *Ambo, Uterque*. — Monno, Monnon. Így jön elő ez a' ſzó a' Sz. Irásnak ama legrégibb Fordításában.

Mindenbe akadó. — Mindenkibe bele akadó.

Mindenestől. — Minden tövestül.

Mindenható. *Omnipotens*. — Mindennel ható, az az: bíró.

Minket, Bennünket. *Nos.* — Münköt, Mü-
müköt, Müköt.

Minnen magunk. *Nos ipsi.* — Münnön
magunk.

Mint. *Qualiter, Quomodo, v. Sicut, Velut,*
v. Tanquam, Quemadmodum. — Miként.

Minthogy. *Quia.* — Mivelhogy, Hogymivel.

Mint vagy? *Qualiter valet?* — Miként
vagyfz?

Mitsoda hiten van? — Miféle hitben vagyon?

Mókus. *Sciurus.* — Evet, Leány. Az Evet
az orosz *Djevetből* eredett, melly egykor an-
nyit tett nálok mint Mókus. Lásd *Nestort* az
orosz Nyelvben. Az Osztyákok Mókus-
nak mondják, kihez képest az Eleink is annak
nevezhették, minekelőtte a' Szüzet annak kez-
dették nevezni.

Mondám, Szóllám, 'st. af. — Mondottam,
Szóllottam.

Monyas. *Equus integer.* — Monyas ló, Mén-
ló, Mén, Tsödör.

Morzsa, Lábitska, Sziporka. *Mica, Mor-*
sus, Frustillum. — Tsipet, Töret, Törék,
Töredék.

Moslék. — Mosalék.

Mosódni. — Mosakodni.

Mosófü. *Equisetum.* — Tálmosófü, Ónmo-
sófü.

Mosolyogni. *Subridere, Arridere.* — Somo-

lyogni. Eredett ezen német Igéből *Schmullen*, most *Schmuntzeln*, *Schmutzen*.

Mozsár. *Mortarium*. *Mörsel*. — Külü.

Mozsár ágyú. *Mortarium pyrobolum*. — Felvető.

Muzsika. *Musica*. — Hangó. Ez a' szó fen van még most is a' Székelyeknél. Hangani most Hangzani, Hangozni, Hangolni.

Muzsikás. *Musicus*. — Hangós.

Műhely. *Officina*, *Opificina*. — Művelés helye.

Nádas. *Arundinetum*. — Nádas hely, Nádság.

Nagy. *Magnus*, *Grandis*, *Nimius*. — Nagy, Öreg, Ig. Ebből jöhetett Igen, az az: Nagyon.

Nagy akaró. *Superbus*. — Nagy lenni v. Nagyot tenni akaró.

Napestig. *Tota die*. — Nap esetig.

Napnyugat. *Solis occasus*. — Nap eset, Alkonyodat.

Napozni. *Procrastinare*. — Holnapozni.

Nappallik. *Diescit*. — Nappalodik, Holvalodik.

Napszám. *Opera diurna*, *Pensum*. — Napszabmány, Napszabomány,

Nebelegni. *Inanibus rebus occupari*. — Lebelegni.

Negyed. *Quadrans*, v. *Quarta puellaris*. — Negyed rész.

Negyedik. *Quartus*. — Negyed.

Negyedszer. *Quarto*. — Negyed szerrel, Ne-

gyed szervel. Ez a' *rel* és *vel* szint úgy hagyatott el rövidség kedvéért, valamint az *on*, *ül*, és *ül* ezekben: akkor, úntalan, szüntelen.

Negyven, Ötvön, Hatvan. — Négy von, Öt von, Hat von. Ez a' Von, az az: Tíz, a' Vonástól annak neveztetett.

Nehezen venni. *Aegre ferre*. — Nehéz neven venni.

Neheztelni. *Gravari*, *Molesté ferre*. — Nehezeltetni, Nehezen viselni.

Néhol. *Alicubi*, *Nonnusquam*. — Néholt, Néholott, Némelly helyett.

Nem érek reá. — Nem érkezek rejá.

Nem való. *Ineptus*, *Non conveniens*. — Nem arra való. Mert a' Nem való és Valótlan mind egy, 's annyi mint *Fictus*, *Non verus*, *Qui non existit*.

Nemzetség. *Gens*, *Natio*, *v. Stirps*, *Prosapia*, *Familia*. — Nemzettség. Ez a' szó úgy került elő, valamint Feslettség, Romlottság, Vátsottság.

Név. *Nomen*. — Neü. Még Telegdi is mind így vette.

Neveltetett. *Alumnus*, *a.* — Nevelék.

Nevendék ifjú. *Adolescens*. — Növedék fiú, Növedék fajú.

Nints betse. *Pretio caret*. — Betstelen, Betsetlen, Betsnélkül való.

Nyalka. *Elegantulus*. — Nyalóka, Magát szüntelenül ékesgető, tzifrázgató, nyalogató.

Nyalni. *Lingere, Lambere.* — Nyelvelni.

Nyargalózni, Nyargalódzni. *Equitare.* —

Nyargalódozni, Nyargalódni, Nyargalni.

Nyávogni, az az: Matskáúl szóllani. —

Miávogni, Miogni.

Nyeggetni. — Nyöggetni, Nyögtetni, *Facere, ut gemat.*

Nyegni. *Gemere.* — Nyögni, Nyökögni.

Nyelni. *Glutire.* — Elnyelni, Elnyelvelni.

Nyers. *Vegetus, Alacer.* — Nyerés. Nyer egykor annyit tett talán mint Ló, Tsödör, vagy Tsikó, 's abból jöhetett Nyeríteni, Nyerez, 'st. af. Tsikó Vogulúl még most is *Nyaur.*

Nyesni. *Fronzare, Truncare.* — Nyövdösni, *Vellicare.* Nyövní annyi mint *Vellere, Evellere, Exstirpare, Lacerare.*

Nyitódni. *Aperiri.* — Nyilni.

Nyomódni. — Nyomakodni.

Nyugot. *Occasus, v. Quies.* — Nyugat, Nyugodat.

Nyugtatom. *Quiescere facio.* — Nyugodtatom.

Nyugtom. *Quies mea.* — Nyugatom.

Nyugvás. *Requies.* — Nyugodás.

Nyújtani. *Prolongare, Extendere.* — Nyuítani, Nyuítani. Így mondják a' Vottyákok most is.

Nyujtódzni. *Pandiculari.* — Nyujtódozni,

Nyujtódni, Nyujtózkodni, Nyujtózni, Nyuítózni.

Nyúzni. *Excoriare.* — Nyövezni.

Nyögni. *Gemere.* — Nyökögni,

Nöstén. *Femina, Animul femineum.* — Nő, Eme.

Nösténke. *Femella.* — Emétske, Eméts, Emétsé.

Nöstén matska, *Femina catus*. — Eme mi.

Nőszni, *Uxorem ducere*, v. *Coire*, *Concumbere*, *Conjungere*. — Növel őszni. *Feminae jungere, sociari*. Ebből az Őszni géből jöhetett Őszve. *Junctim, Conjunctim, Simul*.

Nöttön nőni, *Incessanter crescere v. augeri*. — Növtön növni.

Növevény. *Planta*. — Növevény állat, Gyökeres állat. Így nevezi azt Apátzai Tsere a' M. *Encyclopediájában*.

Ó. *Vetus, Vetustus*. — Ov, Ou.

Ó! *Ah! Heu! Eheu!* — Oh! Vaj! Haj!

Oda. *Illuc, Eo*. — Ottvá, Tova.

Odább. *Ulterius*. — Ottvább, Tovább.

Oda vetődni. *Devenire*. — Oda vetemedni.

Odó, Udó. *Cavum, Caverna*. — Odu, Udu.

Odója, Udója. — Odva, Udva.

Odós, Udós. *Cavus*. — Odvas, Udvas.

Ó ha! *Utinam! O si!* — Vaj ha!

Ohatatlan, Ojhatatlan, Óvhatatlan, Ógyhatatlan. *Inevitabilis, v. Qui protegi non poterit*. —

Olthatatlan. Oltani annyit tett mint Oltalmazni, Védelmezni. Abból lett Oltalom, az az: Védelem.

Ój, Ovj, Ógy, Olgy. *Custodi, Defende, Protege*. — Oltj. Oltani annyit tett mint Védni, Védni.

Okólni. *Sapere*. — Okosólni.

Olasz. *Italus*. — Olvász, az az: A' ki Olut vagyis Olajt készit, hord, és árúl; A' ki Oluval vagyis Olajjal bánik's kereskedik. Az Eleink

Olaszt Tallyánnak is mondták az olasz *Italia-nóból*.

Oldalt. *Lateraliter*. — Oldalast, Oldalfélt, Oldalaslág.

Oltalmazni. *Tueri*, *Defendere*. — Oltani. Ebből lett Oltalom. *Tutamen*, *Tutamentum*, *Tutela*.

Oltom. *Exstinguo*, v. *Coagulo*. — Alutom. Ez most tsak annyi mint *Sopio*, *Dormire facio*.

Oltvar, Olvar. — Aluttvar, az az: Száraz és tserepes vár, Foltvar.

Olvadott v. Olvasztott valami. *Liquor*, *Liquantum*. *Schmalz*. — Olvadék, Olu. Abból valók Olvadni. *Liquescere*, *Liquefieri*, 's Olvasztani. *Liquare*, *Liquefacere*. *Schmelzen*.

Omlani. *Ruere*, *Prolabi*, *Procumbere*. — Omladni, Omúlni.

On. *Plumbum*. — Ólom,

Oriás, Hús torony. *Gigas*. — Éktelen nagy. Bátori László Nagy állatúnak nevezte.

Ország. *Regnum*, *Regio habitata*. — Ország, az az: Lakság, Lakföld, Lakottföld. Orni hajdan annyit tett mint Lakni; Ság pedig, úgy tetszik, Földet jelentett. Ország az Országból úgy lett, valamint Sárból Szar, 's a' Németeknél *Schmelzből Schmalz*.

Ország határa. *Confinium*, *Limes regni*. — Ország széle, vége, foka.

Ortza. *Facies*, *Vultus*. — Orr száj, Szín, Személy, Szemelö, Szem allya.

Orvos. *Medicus*. — Urvus. Oru v. Uru annyit tehetek egykor mint *Medicina*.

Orvosság. *Medicina*. — Oru, Uru. Ezekből eredtek Orvos, Urvus. *Medicus*. Orvosság inkább *Ars medica*.

Ofzlani. — Ofzolni, Ofzúlni.

Ofztani. — Ofzítani. Ofz annyit tehetett mint Rész. *Pars*.

Ótsárlani, Ótsárolni. — Ótsálni, Ótsállani, Ovtsálni, Ovtsónak tartani, mondani. Ovtsó annyit tett mint Ótska, Régitske, *Vetulus*.

Ótsó, Oltsó. *Vilis pretii*. — Ovtsó, az az: Ótska. *Vetulus*.

Paizs. *Clypeus, Scutum*. — Vért, Védő vas, Pálfi, Péterfi, 's a' t. — Pál fia, Pál fiúja, Pál faja, Pál fajúja,

Pallérozatlan. *Inpolitus, Incultus, Barbarus*. — Tsinatlan.

Pallérozni. *Polire*. — Simítani, Tsinosítani.

Pallérozott. *Politus*. — Tsinos.

Pállyafutás. — Pállyáért, az az: Pálmáért való futás.

Panaszkodni. *Conquaeri*. — Panaszolkodni.

Pántlika, Laplika, Galand, Kanaf, Szatyng, Perém. *Limbus, Taenia*. — Köték, Lengeteg, Szél.

Pántzél. *Lorica*. — Vért, Melly vas, Derékvas.

Pár, *Par*. — Bokor, Ősz. Ebből jöhetett Őszni. *Jangi, Conjungi, Sociari*.

Parányi, Pirinyó. *Minutus*. — Porányi, Pornyi.

Paraszt, Pór. *Homo plebejus, vulgaris, rusticus*. — Közember, Jobb ágyú, az az: A' Rabnál jobb sorsú, Jobb ágybéli, Jobb ágyból való.

Parasztos. *Moribus agrestis, inurbanus*. — Parasztos erköltsű, Tsinatlan, Gyalulatlan.

Parázna, Buja, Katzér, Szilaj, Déltzeg. *Lascivus, Salax*. — Beléndes, Fajtalan.

Páriálni, Kopérozni. *Transumere, Pariare, Copiare*. — Másolni, Lemásolni.

Páriáltt levél. *Transumtum, Apographum*. — Másolat, Levél mássa.

Párna. *Pulvinar*. — Derekalý, Derék allya, Ágybéli.

Párosodni, Pározni. *Jungi, Conjungi, Sociari*. — Öfzni. Abból jöhetett Öfzve. *Junctim, Conjunctim, Simul, Una*.

Pázstor. *Pastor, v. Custos*. — Legeltető, v. Öremler.

Patak. *Rivus*. — Folyadék, Folyomány, Tsorogvány, Tsergeteg, Tsermely, Ér, Föld ere. Pederíteni. — Sodorítani, Sodorni.

Pedig, Pediglen. *Autem, Vero*. — Kedig, Kediglen, Kegyig, Kegyiglen.

Pej. *Glis myoxus, Bilch*. — Pely, Pelye, Pölye.

Pej. *Badius, Spadicus*. — Pely, Pelyszinü.

Pej ló. *Equus badius*. — Pely ló, Pelyszinü ló, Szeg ló, Szög ló.

Példálózni. *Alludere*. — Példálódzni, Példálódozni, Példálódni, Példázni.

Penész, Penyész. *Mucor*. — Penyvész, Penyüvész, Penyü. Ebből valók Penyhedni, Penyvedni.

PéNZ. *Pecunia*. — Peng ez, Pengő, Kongó.

Pép. *Puls farinacea*, *Pappa*. — Tsir íz, az az: Kisdedek Kásájok.

Pesten, Gyöngyösön, Szombathelyen. — Pestben, Gyöngyösben, Szombathelyben.

Pestif. *Patria Pestiensis*. — Pesti fiú, Pesti fajú, Pesti faj.

Petsenye. *Assum*. — Sültt, Sület, Sülemény.

Petymet, Pegymet, Petymeg. *Genetho*, *Panthera minor*. *Genet Katze*. — Petty menyet, Pettyes menyet.

Pillangó, Pille. *Papilio*. — Lövöldék, Lependék, Lepke, Lep, melly a' Virágot ellepi.

Pillangó, Pillantyú, *Bracteola*. *Flinkerl*. — Villangó, Villantyú.

Pillangok, Pillongok. *Ratilo*. — Tsillogek, Villogok. Mert Pillangok inkább *Nicto*. Pilla annyi mint Szemhéj, Szemhártya.

Pintér, Bodnár, Kádár. *Victor*, *Doliarius*. — Kádas, Kádgyártó. Kádár annyit tett egykor mint Biró, *Judex*.

Pipis, Pipiske. *Alauda*, *Cassita*, *Galerita*. — Pupos, Puposka, Bupos, Buposka.

P rongatni, Korpázni. *Corripere*, *Carpere*. — Porongatni, Porítani.

Pislogni, *Nictare*, v. *Micare*. — Pillogni.

Plánta, Növevény. *Planta*, *Vegetabile*, *Natum e terra*, *Erdgewächs*. — Földi növevény, Növevény állat.

Plánta, *Planta*, *Pflanze*. — Ültemény, v. Otomány.

Pléh, Badog, Lána. *Lamina*, *Bractea*. — Levegű. Talán hogy a' Házfedélen levegni szokott a' belőle készült Kakas. *Peniculum*. *Wetterhahn*. Házvitorla, Szélaanya, vagy inkább Szél lána.

Pofa. *Mala*, *Gena*, *Bucca*. — Pufa.

Pofozni, *Depalmare*. — Pofázni, Pufázni.

Póka. *Meleagris*, *Gallus africanus*, *numidicus*. — Pulyka. *Pullus indicus*.

Polyva, Pelyva. *Palea*. — Törek, Élet törek.

Posogni. — Buzogni, Bugyogni.

Possadni. — Poshadni, Posvadni.

Posztó métő. *Pannicida*. — Posztó meltő. Metteni hajdan annyit tett mint Metszeni.

Pót. *Supplementum*. — Polt, Poltolat.

Próba. *Tentamen*, *Specimen*, *Experimentum*, — Kísértet.

Próbálni. *Probare*, *Tentare*, *Experiri*. — Kísértetni, Tapasztalni.

Próbált v. Forgott Vitéz. *Miles veteranus*. — Hős. Így nevezik Pesti, Tinódi, Pázmán.

Pufzta. *Desertus*. — Kijetlen, Laktalan.

Pufzta. *Desertum*. — Kijetlenség, Laktalanság.

Pöffeteg. — Pöffedék, Puffadék.

Pölyögös. *Laxus, Turgidus.* — Bugyogós.
Rá. *Super ipsum.* — Reá, Rejá.

Rab. *Captivus.* — Fogoly. Rab a' deák *Raptus*ból eredett, mi is annyit tett mint *Mancipium*, az az: Háborúban az ellenség földjéről elragadtatott Ember.

Rablani, Rablás. — Rabolni, Rabolás.

Ragadni. *Adhaerere.* — Reá akadni.

Ragasztani. *Affigere.* — Reá akasztani.

Raggatni. *Appendere, Affigere.* — Reá aggatni, Reá akasztgatni.

Rágódni. — Rágolódni, Rágomodni.

Rák. *Gangruena.* — Rágó seb, most Fene v. Farkas seb.

Rák fene. *Idem.* — Rágó fene.

Rántani. *Rapere, Corripere, Abripere.* — Magához rándítani.

Rántotta. *Ova frixa, in butyro agitata.* —

Rántott a', Vajban rándított Tyúkmonyak.

Ravasz. *Versutus, Dolosus, Astutus.* —

Rau-az, Rau. Rauka, most Róka, *Vulpes.*

Ravó, Rovó. *Dicator, Censor.* — Adót rovó, Adó pénzt rovó, az az: Adni szokott pénzt fabotokra rovással feljegyző.

Rázódni. *Concuti.* — Rázattatni.

Redzenni. *Tremere, Trepidare.* — Rezzenni, Rezzedni. Rez egykor annyit tehetett mint *Tremor, Trepidatio.* Abból jöhetett Rezkedni, Rezkedeg, most Reszketni, Reszketeg.

Redzenteni. — Rezzenteni, Rezzelzteni.

Régi. *Vetus, Vetustus, Vetulus, Veteranus.* — Regi, Reg, Öreg, Ör. Ebből jöhetnek Örhal, az az: Öreg hal, Nagy hal. Örig, most Örök, *Jus avitum, Haereditas.*

Regzem *Inveteror, v. Senesco.* — Öregszem.

Rejtek, Rejték. *Latibulum* — Reíték. *Re. Id, quod latet, Abditum, Absconditum.*

Rejtek hely. *Latebra, Locus occultus.* — Reíték helye.

Rejteni. *Abcondere.* — Reíteni. *Re* annyit tehetett egykor mint *Abditum, Absconditum, Occultatum.*

Remény, Reménység. *Spes.* — Reméllét, Remélség, Remély, Reme.

Reményleni. *Sperare.* — Remélni, Remélleneni.

Rend. *Ordo.* — Szer.

Rendelés, Végezés, Szabás. *Decretum, Statutum, Institutum, Constitutum.* — Szerzet, Szerzet, Szer. Ebből eredtek imezek is: Szertartás, Szerzőrés, 'st. af.

Rendelni. *Ordinare, Instituire.* — Szerezni.

Rend k. vül való. *Extraordinarius, Singularis, Insolitus.* — Renden külől való, Szeren külül való, Szertelen.

Rész. *Pars.* — Szakasz. Szak, Osz. Ebből jöhetnek Oszítani, Oszólni, most Osztani, Oszolni, Oszlani.

Reszelő. *Lima.* — Rész. Ebből jöhetnek Reszelni. *Limare.* Farész, most Fürész, *Serra.* Ru-

harész, az az: Ruha nyövä, szaggató, rongyoló gyermek.

Reszketeg, Reszketés. *Tremor*. — Rezkedeg, Rezkedés, Rez. Ebből eredtek Rezkedni, Rezzeni, Rezzenteni, Rezzesztetni, Rezet szarni, Rezegni, most Rettegni.

Reszketni. *Tremere*. — Rezkedni.

Revesség. *Putredo, Caries*. — Redvesség, Rodvasság, Rodhadag, Redü, Rodu.

Rézedény. *Vas aeneum*. — Rézmü.

Rézmives. *Faber aerarius*. — Rézmüves, Rézütves, Üstgyártó. Ettől különbb a' Rézöntő. *Fusor aerarius*.

Rikkatni. *Facere, ut flect*. — Rivogtatni.

Ritkán. *Raro*. — Vélte, Vélve, Elvétve, Szükön.

Róka torok. *Guttur vulpium*. — Róka lélek, az az: a' Róka bőrének legbetsesebb része. A' Róka lélekből lett a' tót *Lalek*.

Rokon. *Consanguineus*. — Vérrokon, VÉRszerént való Rokon. Ez a' Rokon egykor tsak annyit tett mint Közel, Rokon való pedig mint Közel való. *Proximus, Propinguis*.

Rombolni. *Dissecare, Diffringere*. — Rombar. Romnak darabolni.

Rongy. *Lacinia, Panniculus, Fragmentum panni*. — Ronty, Rontyú, Rontott ruha.

Rontani. *Destruere, Pessumdare, Perdere*. — Romtani, Romítani, Törni, Abból jöhetett Tö-

röttbor, Töröttvér, azután Hajó, Házasság, és Szentségtörés.

Rofsz. *Malus*. — Rofzu.

Rofszá valaminek. — Rofzva.

Rofszabb. *Pejor*. — Rofzvabb, Rofzuabb.

Rothadság. *Putredo*. — Rothadtság, Rothadag, Rodu,

Rovás. *Talea, Dica*. — Rovásfa, Rovásnak a' fája. Rovás annyit tett eggykor mint Metzés által való Jegyzés, *Notatio per incisionem*. A' régi Kún-Magyar Irásról is azt mondják némelly Irók, *) hogy az nem Irás, hanem Rovás vala. Kár (ha még is igaz, a' mit mondanak) hogy ezen Rovásokból semmit se birunk.

*) Az 1358-diki Krónikás, Oláh Miklós, és Vrantsits Antal.

Ruha, Köntös, Gúnya. *Vestis, Vestitus*. — Öltözet, Öltet, Mez, Mező. Ezekből jöhettek Meztelen, Mezötelen, most Meztelen, az az: Ruhátlan, Fedetlen.

Rút. *Turpis, Deformis*. — Tsúnya, Ektelen.

Röhögni, Rőfögni. *Grunnere*. — Görögni.

Sajka. *Celox*. — Sajóka, Sajó, Sebes-hajó.

Sántítani, Sántúlni. *Claudicare*. — Sántálni.

Sántz. *Vallum, Agger, Terrea munitio*. Schanz. — Külvár, Földvár, Arkolat, Vár külje.

Sanyargani. *Angi, Affligi*. — Sanyarogni.

Sanyargatni. *Vexare, Affligere*. — Sanyarogtatni.

Sapka, Sipka. *Pileolus*, *Mitra*. — Sapóka, Sapó, frantzúl *Chapeau*.

Sáppadni. *Exarescere*, *Contabescere*. — Sár-
gúlni 's apadni.

Sárga. *Flavus*. — Sárog, Sár. Bátori a' Há-
loványfzint Sárog színnek nevezi. Baróti Szabó
Úr a' Sárog helyett Sáriggal éltt, de a' Régiek
tsak Sároggal éltek, mert nem az *ig*, hanem az
eg és *og* tett hajdan *Substantivumot Adjecti-
vummá*.

Sárgaság. *Icterus*, *Aurigo*. — Sárkórság,
Sárvíznek a' testben elterjedése.

Sáritök. *Colocynthis*. — Sártök, az az: Sár-
ga tök, Sarga kis tök.

Sarjadzani. *Recrescere*. — Sarjadni, Sarjazni.
Sarju, Sarnyu. *Cordum foenum*. — Sarjufű,
Sarjadtt fű.

Sark. *Calx*. — Sarok, Sar vég. Sarból jö-
hetett Saru. *Calceus*, *Ocrea*.

Sármány, Sármáló, Sármálinkó, Aranymá-
linkó. *Emberiza citrinella*. *Goldammer*. — Sár-
málú, Aranymálú, az az: Sárga vagyis Arany-
hasú.

Sebbel lobbal. *Raptim*, *Velociter*, *Praeci-
pitanter*. — Sebvél lobval.

Segéd, Segedelem, Segítség. *Auxilium*. —
Segéllet, Segéltség, Segély, Sege.

Segíteni. *Juvaro*. — Segélni, Segélleni.

Sejteni. *Olfacere*, *Subolere*, *Subodorari*. —
Sajdítani, Szagítani.

Sendely, Zsendely. *Scandula*. — Faszelet, Szelmény, Szelfa.

Sennyedék. *Scabies*. — Viszkedeg, Rü. Mert Sennyedék vagy inkább Senyvedék, Senyvedeg, Senyv, Senyü. *Tabes*.

Serpenyő. *Sartago*. — Serpenő v. Serpegő fazék, lábos. Serpegni annyit tehetett talán mint Tseregni. *Streper*.

Sérteni. *Laedere*. — Séríteni.

Sértés. *Laesio*, v. *Vulnus*. — Sérelem, Sér, Sérv, Sérü.

Sérthetetlen. — Sérödhetetlen, Sérülhetetlen.

Sértődni. *Laedi*, *Offendi*, *Sauciari*. — Sérődni, Sérülni.

Setétszín. *Color ferrugineus*. — Szegszín, Szegfűszín.

Sietős. *Moram non ferens, non admittens*. — Siettetős.

Siklani. *In lubrico ferri*, v. *Prolabi*. — Sikamlani, Sikamodni.

Siklófű. *Equisetum*. — Sikárlófű.

Sikoltani. *Ejulare*. — Sirva rikoltani.

Sikúlni. *Laevigari*, *Poliri*, *Planari*. — Sikamúlni.

Sima. *Laevis*, *Politus*, *Lubricus*. Glatt. — Sikamú.

Simítani. *Laevigare*, *Polire*, *Lubricare*. — Sikamítani.

Sinkózni. *In lubrico ferri*. — Sikánkozni.

Sinlődni. — Sinleni.

Sipegni, Sipogni. *Pipire*. — Tsipegni, Zsibogni. Sipolgatni. — Sippal füttyölgetni, Sipon dalolgatni.

Sivítani. *Clamare, Vociferari, Ejulare*. — Süvölteni, Sivalkodni, Sivni.

Só. *Sal*. — Sov, Sou.

Sohonnai. *Vagus, Erro*. — Soholnai, Seholnai, Sohoni, Semmi honi, az az: A' kinek nints sehol honja, lakja, maradása.

Sok. *Multus*. — Töm. Abból jöh. Tömbb, most Több, *Plus*; Tömni, Tömleni, Tömlő, Tömény ezer, az az: Sok ezer.

Sokasodni, Szaporodni. *Augeri, Multiplicari*. — Tömészni. Ezt most helytelenül mondjuk Tenyészninek.

Sokadalmas hely. *Emporium*. — Vásárhely, Árúhely, Marhaváltság hely, Adóvevő hely, Fok hely. De ez az utolsó inkább Véghely, *Locus limitaneus, in confinio. Grenzort*.

Sokadalom. *Nundinae, Mercatus*. — Vásár, Árúsnap, Adóvevőnap.

Sokáig. *Diu*. Sok háig, az az: Sok ideig.

Sokára. *Post multum tempus*. — Sok hára, az az: Sok időre. Így Későhára annyi mint Késő időre; Valahára mint Valamelly időre.

Som. *Cornum*. — Som mogy, Sov mogy, Sovanyú mogy. *Bacca acerba*.

Sors. *Sors. Loos*. — Nyil. Abból valók Nyilat vetni v. vonni. *Sortiri*. Nyilas. *Pars sortis adquisita*.

Sors. *Sors*, *Status*, *Conditio*, *Habitus*. — Allapat.

Sorsolás. *Sortitio*. — Nyilvetés, Nyilvonás. Sós. *Salsus*. — Sovos.

Sóskafa, Leánysom. *Berberis*. — Somkafa.

Sótalan, Sajtalan. *Insulsus*. — Sovtalan.

Spárga. *Asparagus*. — Tsirág, Nyulánkfű, Nyúl árnyékfű, Kalárisfű, Sz. Györgylova farka. Suhogás. *Susurrus*. — Suh. Abból jöhetett

Suhág, most Suháng; Suhítani, most Sujtani.

Sujtani. *Ferire*, *Caedere*. — Suhítani.

Sujtás. *Ictus*, *Percussio*. — Suhítás.

Sujtás sinór. *Chorda sericea tenuis*. — Suhítás sinórja.

Sükér, Sikér. — Sok erő, v. Szükséges erő.

Sülni. — Süülni.

Süly. *Haemorrhoidis*. — Folyó süly, Üiöfel folyó sülye.

Sürgetni. *Sollicitare*, *Urgere*. — Sürün, emlegetni, kéregetni.

Sütni. *Assare*, *Pinsere*. — Süíteni.

Szabadni. *Sinere*, *Permittere*, *Indulgere*. — Szabaddá hagyni, Engedni.

Szágódni. *Velociter currere v. equitare*. — Száguldani.

Száj. *Os*. — Szem ally, Szín aj, Személy aj. *Hiatus faciei*.

Szakál. *Barba*. — Szak allya. Szak v. Szaka annyi mint Toka, Al húsa, Al kövére.

Szakasz. *Frustum*, v. *Partis*. — Szak. Abból

valók Szakadni, Szakasztani, Szakítani. Éjfszak.
Pars mundi septentrionalis, *Septentrio*.

Szalánka, Szalonka. *Scolopax rusticola*.
Waldschnepf. — Szálongó, az az: Eggyenként
 repülő madár.

Szalma. *Stramen*. — Szál maga, az az:
 Magvatlan szál.

Szalonna. *Lardum*. — Avas, Ovos, Savas,
 Sovos, az az: Sós.

Szalonna pertz. *Cremium lardi*. — Tsörge,
 Tsörgő, Tepertyü.

Számadó. — Számot adó.

Számadolni. — Számot adni.

Szántó föld. *Ager*. — Szántani való föld,
 Szántott föld, Búza föld, Élet föld, Élő föld, Ma-
 gu föld.

Szaporán, Frissen. *Cito, Festinanter*. — Sza-
 porúan, Gyorsan, Gyarosan, Hamar, Hama-
 rúan, Sietve, Sietvén, Sietséggel.

Szaporítani, Tenyészteni. *Multiplicare, Foe-
 tificare, Propagare*. — Tenyészíteni, Tömészíteni.

Szappanlúg. *Lixivium, Spuma caustica*. —
 Szapu. Abból jöhetett Szapulni, Szapulló kád.

Szarka. *Pica*. — Tsergő, Tsatsogó, Tsats,
 Abból jöhetett Tsatsogni.

Szárnyasegér, Böregér, Denevér. *Vesperti-
 lio*. — Tünde vény.

Szártsont, *Crus, Tibia. Schienbein*. — Szár-
 tetem, Szár.

Szarvas, Köz Szarvas. *Cervus elaphus*. — Gím,

Szarvas. *Acervus fimi*, *Stercoris*. — Szar-
rakás.

Száztság. *Natio Saxonum Transs.* — Szász-
ság. *Regio Saxonum Transsilvaniae.*

Száz. *Centum*. — Szu az. Százat Szúnak
mondják a' Vottyákok most is.

Szegdelni. — Szegdegelni.

Szekérkenő, Kalamáz. *Axungia*. — Fenyű.
Abból lett Fenyűfa. *Pinus*, *Larix*, *Abies*. Fe-
nyű eredett ebből: Fenni. *Ungere*, *Linere*; vagy
pedig ebből: Faenyű. *Resina*. Harz.

Széksó. *Soda*. *Zicksalz*. — Szédsó, Szedő
só, Szedett só.

Szél. *Extremitas*, *Margo*. — Fok. Abból
valók: Fok hegy v. Hegyfok. *Promontorium*,
Fokhely. *Locus limitaneus*, *Locus confinii*. Fok
istrázsa. *Excubiae extremae*. Várfok. *Arcis pin-
naculum*, *Lorica*. Kés foka, Balta foka.

Szél. *Ventus*. — Szől. Abból jöh. Szőlvi.
Inflari, *Tumescere*. Felfuvalkodni, Feldagadni,
Felpuffadni; Szőlő bogyó, Szőlő mogy. *Uva*,
Bacca tumida, *tumescens*.

Szélannya. *Ventilogium*, *Lamina versati-
lis*. — Szél lánna.

Szellet. *Flatus*, *Spiritus*. — Szelelet.

Széllyel. *Sparsim*. — Széllel, Szélvel.

Szélütés. *Paralysis*. — Tägelesés, Infzakadás.

Szembe. *Coram*, *Ad faciem*. — Szemtől
fzembe.

Szemlátomást. *Palam*, *Evidenter*. — Szem-

látomost, az az: Szemmel láthatóképpen, Szemmel látva. Illyen *Adverbiümök* gyakran fordulnak elő a' régi Iróknál. Így Bátorinál Hálálost annyi mint Hálát adva; Tinódinál pedig Nyugalmast annyi mint Nyugodalmot bírva, Nyugodalmoson.

Szemöldök. *Supercilium*. — Szem üledék, Szem felett ülő szőr.

Szenny. *Macula*. — Szén nyom, Szén nyoma.

Szent. *Sanctus*. — Szemt, Szempt, Sempt, Sempte, Sömpte. 'S mivel ez a' név Keresztnévnek is szolgáltt egykor, a' deák Levelekben ollykor *Sumptának* iratott.

Szentek Szente. *Sanctus Sanctorum*. — Szenteknek Szentök.

Szent Mihály lova. *Feretrum, Sandapila*. — Mihálynak lova, A' mi hal, annak lova, Halott lova.

Szerentse. *Fortuna, Sors*. — Szerents a', Szerents, melly is a' deák *Sorsból* eredet'.

Szeretés. *Amatio*. — Szerkedés. *Conjunctio*.

Szeretet. *Amor*. — Szerkedet.

Szerkesztetni. *Jungere, Conjungere, Copulare*. — Szerkesztteni. Mert Szerkedni. *Jungi, Conjungí, Copulari*, hajdan pedig *Amare*.

Szerkivül. *Ultra modum*. — Szeren külül.

Szerte. *Sparsim, Passim*. — Szertve. Szeretni egykor annyit tehetett mint Szórni, Széllezteni. *Spargere*. Ezek is: Ötszörte, Tízszerte,

hajdan így ejtettek: Ötszertve, Tízszertve, vagy pedig Ötöt szertve, Tizet szertve.

Szertefzéllyel. *Sparsim*. — Szertveszéllel, az az: Mint egygy széllel szórva.

Szerzem, Szerzeni. — Szerzem, Szerezni. Szerű. *Area*. — Szűrőhely, az az: Szóróhely.

Szikár. *Macer*. — Szikkadt er, *Vir exsiccatus*, *exsuccus*.

Szilva. *Prunum*. — Kotyó, Gügy.

Szilvás palinka, Szilvóriom. *Spiritus prunorum per ignem destillatus*. — Kotyogó, Gügyi,

Szipka. *Sugibulum*. — Szipóka, Szivóka.

Szitok. *Convicium*, v. *Maledictum*. — Szidó átok, Szó átok.

Szivárvány. *Iris*. — Kegyelet, Ég ijja.

Szivható. *Cor penetrans*. — Szivie ható, Szivet megható.

Szó. *Vox*, v. *Sonus*. — Szov, Szou.

Szolga. *Famulus*, *Servitor*, *Serviens*. — Zulga, az az: Szulga. Eredett az Orosz, Bolgár, és Horvát *Szluga* szóból.

Szolgáló. *Famula*, *Ancilla*. — Szolgáló leány, Szólítani. *Alloqui*. — Szovítani.

Szólni, Szóllani, Szóllalni, Szóllamni, Szóllamlani. *Loqui*, v. *Sonare*, *Resonare*, *Sonum dare*. — Szovólni. Így lett Jovból Jovólni.

Szomj. *Sitis*. — Szom ih, Szom eh, Ifzom eh.

Szomjas. *Sitiens*. Szom ihas, Ifzom ehes, Ifzomos.

Szomogy, Fojtósság, Fanyarúság. *Acerbitas*, *Austeritas*. *Herbigkeit*, *Herber geschmack*. — Som mogy íz. Som mogy, most Som. *Cornum*, *Bacca corni*.

Szomogyos. *Acerbus*, *Insiptidus*. — Som mogyos, az az: Izetlen mint a' Som, Som izü.

Szomszéd. *Vicinus*, *Proximus*. — Mellékes, Melső, Mellül eső, Közelső, Közel eső, Rokon lakó.

Szomszédság. *Vicinia*. — Mellék, Közeliség, Rokonság, Rok. Ebből jöhetett Bátorinál: Rokon ő házához, az az: Háza mellett. Rokon ő nála Komjátinál annyi mint Közel.

Szopni. *Sugere*. — Szipni, Szivni.

Szopni. *Lactere*, *Lac sugere*. — Tejet szipni, szivni, Enni. Ebből eredett Tsetsemő, az az: Tsetset emő, Tsetset szopó.

Szoptatni. *Lactare*. — Emtetni, Emleni.

Szorgalmatos. *Diligens*, *Sollicitus*. — Szorgalmas. Ennek a' Töszava Szorgalom. *Cura*, *Diligentia*, *Sollicitudo*.

Szórni. *Spargere*. — Szerteni, Himteni. Ez most Hinteni.

Szórni. *Ventilare*. — Szürni.

Szúlák. *Aculeus*, *Spina*, *Spiculum*. — Szúrák, Szúránk.

Szőlő. *Uva*. — Szőlő bogyó, Szőlő mogy. Szólni annyit tehetett mint Feldagadni, Felpuffadni, Hólyagzani. *Inflari*, *Tumescere*.

Szőlőmives. *Vinitor*. — Szőlőföldmives, Szőlőföld mivelője.

Szösz, Szösz. Fonni való szér. — Szö ez. Szö és Szöv egykor annyit tehettek mint Vá-
fzon, *Tela lineae, lintea*. Azokból eredett az
ige: Szöni, Szövni, *Texere*; azután Szöke, az
az: Szö színü, Szö hajú, *Subalbus. Blond*.

Szüz. *Virgo, Puella immaculata*. — Szü
ez. *Corculum. Herzchen*.

Tágas. *Laxus*. — Tágos, Tágus, Tág.

Tajtéksom, Tajtékszani. — Tajtékozom,
Tajtékozni.

Takarék, Takarmány. *Collectum, Reposi-
tum, Reconditum*. — Tavarék, Tavarmány.
Takarék inkább annyi mint Boríték. *Velum, Ve-
lamen*.

Takarékos. *Frugalis, Parcus*. — Tavarékos.

Takarítani. *Colligere, Recondere*. — Tava-
rítani. Ezek mind Tavartól származtak, melly
annyit tett mint *Supellex, sive Res collectae, re-
positae, reconditae*.

Takaró. *Velamen, Tegumen*. — Takaró
ruha v. lepel, Takarék, Borék, Burok.

Találkozni valakivel. *Obviare alicui*. — Ösz-
vetalálkozni, Szembe találkozni.

Találni. *Invenire, Reperire*. — Tanálni,
Lelni, Leelni. Le annyit tett mint Vagyon.
Est, Ist.

Talán. *Forte*. — Találván, Találgatván,
v. Találva mondom.

Taliga, Talyiga. *Carruca, Curriculum trusatile. Karre.* — Tolóka, Tolyóka.

Talitska. *Unirotum.* — Taligátska, Tolótska.

Talp. *Fundamentum, Basis.* — Tő alap, Tő, Alap.

Táméntalan, Teméntelen. *Innumerus.* — Töménytelen.

Tanáts. *Consilium.* — *Tanalch,* az az: Tanálts, Tanálás.

Tanátsbéli. *Senator.* — Tanátsbéli Úr v. ember, Tanáts belől való.

Tanátskodni, Tanátskozni. *Consultare.* — Tanakodni, Tanálkodni.

Tanátsos. *Consiliarius.* — Tanálts ember, Tanálós ember.

Tántz. *Saltus.* — Tomb. Abból jöhetett Tombolni. *Exultare, Tripudiare.*

Tántzolni, Szökdétselni. *Saltare.* — Tombolni.

Tányér. *Orbis, Orbiculus.* — Tángyér, Tálgyér, Tálgyermek, az az: Tálnak a' fia, gyermeke.

Tapasztalni. *Tangere, Attrectare.* — Tapasztani, Tapni. Ebből eredtek Tapogni's Tapogatni. Tapasztalni inkább *Experiri, Tentare, Periclitari.*

Tapodni. *Calcere.* — Talpodni.

Tapogatni. *Tangere, Contrectare.* — Tapogni, Tapni.

Taréj, Taré, Taraj. *Crista galli. Kamm.* — Tarék. *Ornatus verticis.* Tar egykor annyit tehetett mint Fő tető vagy is Fejtetej. *Vertex capitis.* Abból jöhetett Tarkó. *Occiput, Occipitium.*

Tarka, Bonta, Sok színű. *Varius, Discolor.* — Kese, Kesely, Keselyű, Tömszínű.

Társ. *Socius.* — Táros, Tavaros, az az: Egy Tárból vagyis Tavarból élő, vagy pedig Táboros, az az: Tábori pajtás.

Társalkodni. *Sociari, Versari cum aliquo, Uti alicujus consuetudine.* — Felekezni, Nyájaskodni.

Társolódni, Kapszolódni. *Jungi, Sociari.* — Szerkedni, Öszni.

Tatárka. *Fagopyrum.* — Tót árpa.

Tátos. *Magus. Zauberer.* — Taltos. *Magus, Sapiens Doctus, Eruditus.* Tanúltt okos.

Távolag. *Eminus, A procul.* — Távozólag.

Távúl. *Procul.* — Tovúl.

Te. *Tu.* — Ete. Ebből vehette eredetét ama megrövidített *ed* Ragaszék effélékben: Néked, Töled, Veled, Szereted, Tiszteled, 's a' t.

Tébelödni. *Cura rei alicujus angí, frangi.* — Tépelödni, Törödni valamiért.

Tébolygó, Tévelygő. *Errans, Aberrans.* — Tévbolygó, Tévből bolygó.

Tébolyogni, Tévelyegni. *Errare, In errore versari.* — Tévbolyogni, Tévből bolyogni. Tév

annyi lehetett mint *Error*. Abból valók: Tévedni, Tévesztetni.

Tegyem, Tegye. *Quatenus faciam, faciat.* — Tevjem, Tevje.

Tehén. *Vacca*. — Ünő, eleinten talán Ökörnő, *Bos, Femina, Conjux tauri*. — Tehén Bátorinál mindenkor *Bos*, Ünő pedig *Vacca*.

Teher. *Onus*. — Nyüg.

Tehetem. *Possum, Potis sum, Possum facere*. — Hatom. Ebből valók: Birhatom, Ivhatom, Láthatom, Tarthatom, 'st. af. Azután Mindenható, az az: Minden tehető.

Tej. *Lac*. — Tő, Tev, Teü.

Tele. *Plenus*. — Teli, Telő. Ennek a' Tőszava Tel. *Copia, Abundantia, Fülle*. Abból valók: Teli, Telies, Teletem, most Tele, Tellyes, Töltöm. Azután Telni, Telleni, *Impleri, Repleri, Compleri*.

Tele tölteni. *Refercire*. — Színig tölteni, Színteni, Színíteni. Onnan jöhetett: Színtvén olyan, Színtve jól, most Szintén olyan, Szintte jól.

Téli lakás, Téli szállás. *Hibernaculum*. — Téli lak, Téli épület, Telep.

Tellyes. *Plenus*. — Telies, Teles.

Te magadért, Te érted. *Propter te ipsum*. — Tennen miattad, Tennen éretted.

Tén, Tön. — Teön, Tevön, Teve ön, Teve. A' mostani ő-nek szülőji ön és eve Névmások

ezekben igen jól meglátfszanak. Teve ön már ket-
tőztetett Névmású.

Tengeren hajózó. *Seefahrer*. — Tengerjáró,
Tengeren járó.

Tengeri hajózás. *Navigatio marina*. —
Tenger járás, Tengeren való járás, Tengeri
bujdosás.

Tengetni magát. *Se sustentare*. — Támogat-
ni, Táplálni.

Tenni. *Facere, Ponere*. — Tevni, Tetni. Ez
még hátra van ezekben; Helyheztenni, *Ad lo-
cum ponere, Locare, Collocare*, Esmértetni, Bé-
kélteni, Ültetni, Emlékeztetni, Különböztetni,
'st. af.

Tenyészedni. *Multiplicari*. — Tömészedni.

Tenyészni. *Multiplicare, Foecundare*. — Tö-
mészni.

Tenyészteni. *Idem*. — Tömészíteni.

Tépdelni. *Vellicare*. — Tépdegelni.

Térdellő. *Scabellum genuale*. — Térd allya
szék.

Térdelpelni. *Geniculare*. — Térdegelni.

Teregetni. *Tendere, Pandere, v. Sternere*. —
Terítgetni.

Teremtő. *Creator*. — Teremt-ő, Teremt-
eve, *) *Stift-er, Conditor, Auctor, Structor*.

*) Ez ama szó, melly a' Latiatueban így van:
Terumteve. Ez az eve, azután ev és ve, most
ő-nek ejtetik.

Terepély. *Laxus, Spatiosus, Extensus*. —

Terepbeli. Terep annyit tehetet mint *Spatium*, *Capacitas*.

Terepélyes, Terebélyes. *Idem*. — Terepes.

Térni. *Reverti*. — Vissza térni. Térni, úgy tetfzik, egykor csak annyit tett, mint *Spatium capere*, *occupare*.

Terpeszkedni. *Pandi*, *Extendi*, v. *Pandiculari*. — Terepeskedni, Terjeszkedni.

Testi gyönyörűség. *Voluptas carnis*. *Fleischlust*. — Kény, Testi Kény.

Tetzem. *Facio*, v. *Pona*. — Tetem, Tevem, Teem. A' Tetem fen van még ezen Igékben: Fektetem, Szüntetem, Tettetem, Kerestetem, 2st. af.

Tetézve, Teliden teli, Tsordúltig. *Usque ad summum*. — Színig, Színjártig, Színültig.

Tétovázni, *Titubare*, *Vacillare*. — Tétova kapdozni.

Tetstem. *Videor*, *Appareo*. — Tettem, Tü-
nöm, Tetevem, Tetüvöm.

Tette, Tetje. *Factum suum*. — Tette, Teteve.

Tettéből, Tetjéből. *Ex facto suo*. — Tette belől.

Tettel. *Facto*, *In praxi*. — Tetvel.

Tettetni. *Simulare*. — Tettetni magát, Képet mutatni, Kétszinkedni.

Tettető. *Simulator*. — Magát tettető, Képet mutató.

Tévelyedni. — Tévbe elegyedni, Tévedni.
Tévelyegni. — Tévbolyogni, Tévben bo-
lyogni.

Tévelyíteni. — Téveszteni.

Tifélétek, Tiféléktek. *Vestras*. — Tü fe-
lektük.

Timagatok. *Vos ipsi*. — Tinnen v. Tünnön
magatok.

Timár. *Cerdo, Coriarius. Gerber, Rothger-
ber, Lohgerber*. — Timár. *Alutarius. Weifs-
gerber*,

Timsó. *Alumen*. — Timár só. Mert azzal
élnek az Irhagyártók. *Weifsgerber. Alutarii*.

Tíz. *Decem*. — Von, a' vonástól nyervén
illy nevet.

Tizen egy. *Undecim*. — Tizen felül egy,
Von együ.

Tizen öt. *Quindecim*. — Tizen felül öt,
Von öt.

Tó, *Lacus*. — Tov, Tou. Ezekből ered-
tek: Tova, Tovas, Tovi, most Tava, Tavas,
Tavi.

Toborzó, Toborzok. *Tripudium, Saltatio*. —
Tomborozás, Tombolás. Tomb egykor, úgy
tetszik, annyit tett mint Tántz.

Tódúlni. *Congeri, Contrudi, v. Concurrere,
Confluere, Convolare*. — Toldúlni, Tolyúlni,
Torúlni.

Tolmáts. *Interpres*. — Szóváltó, Magya-
rázó.

Tolvaj. *Fur.* — Ör. Abból valók: Orozni, Orozkodni, Oralkodni, Orság, Orgazda.

Tolyódni. *Se multitudini intrudere.* — Tolyakodni.

Tolyúlni. *Congeri, Coacervari, Confluere.* — Torúlni, Torlani. Tor egykor annyit tehetett mint *Congeries, Confluxus, Concursus.*

Tor. *Epulum funebre.* — Gyásztor, Halotti tor. Tor tulajdonúl *Congeries v. Concursus, Confluxus.* Abból jöhettek Torlani. *Congeri, Coacervari.* Gyász tor. *Concursus lugentium.*

Torony. *Turris.* — Torom.

Torony teteje. *Turris pinna, pinnaculum.* — Torom oromja, Orom.

Torzsalkodni, Törzsönködni. *Altercari.* — Torzonkodni.

Tót. *Slavus, Slavinus.* — Tout, Tohut.

Tréfa. *Jocus, Nugae, Stropha.* — Trufa, Tsél, Tsúf.

Tréfás költő, Enyelgő. *Poëta popularis.* — Játszi dalos. *Joculator, Trufator,* frantzúl *Troubadour.*

Tréfa szerző. *Joculator, Nugator, Scurra, Histrion, Morio, Possenspieler.* — Nevettető, Tséltsapó, Tsúf.

Tromfolni. *Ferire, Icere.* — Megütni.

Tromfolni. *Ulcisci, Retaliare.* — Tromffal megütni, Viszszautni, Boszszút állani.

Tsalódni, Tsalatódni. *Decipi, Deludi.* — Tsalatni, Tsalattatni, Tsalatkozni.

Tsata. *Pugna*. — Tsat a', az az: Fegyver tsattogás.

Tsatska, Fetske. — Tsatsogó, Fetségő, Tsats, Fets.

Tsék. *Cropundia. Spielsachen der Kinder*. — Tsetsék. Tsetse frantzúl *Joujou*.

Tsekély. *Minutus, Parvus*. — Tsek.

Tselekezem, Tselekezem. *Facio*. — Tselekedem.

Tsemete, Tsimota. *Germen, Surculus, Pulvis, Cyma*. — Tsirág, Tsira, Tsir, Tsür.

Tsemete, Bokor, Kóró, Fatsing. *Frutex, Staude, Strauch*. — Fátsika, Fátska, Favatska, Favats.

Tser, Tsáva. *Lixivium cerdonum*. — Tservíz, Tserhajvíz, Börgyártó víz.

Tserbe hagyni. — Tservízben hagyni, vagy pedig Tserében vagyis Erdőben elhagyni, az az: Valamire reá beszélni, azután tőle elállani, magán hagyni, Reá szedni.

Tsets. *Uber, Mamma*. — Tölgy, Tö algy, Emlő tag.

Tsiga. *Limax, Cochlea*. — Tsög a'. Tsög annyi mint *Nodus, Tuber*. Göts, Görts, Bög, Bog, Bötök, Bötök.

Tsíkász. — Tsík halász, Tsíkokat halászó.

Tsikoltyú. — Sikoltyú Mert sikolt vagy inkább tsereg.

Tsík szemü. *Lucinus. Kleinaugig*. — Tsek szemü. Tsek hajdan annyit tett mint Kis, Kis-

ded, Kitsin, Apró. Abból valók: Tsekély, Tsekenni, most Tsükkenni.

Tsillagász. *Astronomus*. — Tsillag néző, Tsillag esmérő.

Tsillagászat. *Astronomia*. — Tsillag nézés, Tsillag esmérés.

Tsillag lövöldés. *Trajectio stellae*. — Tsillag lövöllés, Tsillag szökés.

Tsipás. *Lippus*. — Tsepés, Tsepegő szemű.

Tsipke rózsza. *Cynosbatus*, *Cynosbaton*. — Szarka tüvis, Varju tüvis. Így jön elő a' X nyelvű *Calcpinusnak* 1586-dik Nyomtatásában.

Tsiriz. *Colla farinacea*, *Gluten farinaceum*. *Pappe*. — Tsir íz. *Puls farinacea*, *Pappa*, mostani nyelvünkön Pép, a' Tsirállatok, az az: Kisdedek Kásájok. Iz egykor annyit tett mint Kása.

Tsifzolni. *Polire*, v. *Terere*, *Atterere*, *Affricare*. — Tsúfzolni, Tsúfztatni.

Tsókolódni. *Dissvaviari*. — Tsókolkodni, Tsókolkozni.

Tsombók, Tsimbók. — Tsombolyék, Tsomólék.

Tsorba. *Lacuna*, *Defectus*. — Hij.

Tsorba. *Defectuosus* v. *Edentulus*. — Hijas v. Foghijas.

Tsorbítani. — Hijítani.

Tsorogni. — Tsurogni.

Tsuda, Tsoda, Szörnyeteg. *Monstrum*. — Rettenet, Ifz. Ezekből valók Rettenetes, Ifzonyú. *Terribilis, Horribilis, Terrificus, Horrificus, Horridus, Horrendus*. Nem különbben Ifzos, Ifzonyos, most Izmos, *Immanis, Ingens, Monstrosus*.

Tsuda, Tsoda. *Miraculum, Portentum*. — Tsuda látat.

Tsudálatos. *Mirabilis*. — Tsuda látatos, az az: Tsudalátású.

Tsúfondáros. *Scurra, Sannio*. — Tsúfmonda áros, az az: Tréfa szóllást áruló, Tréfás beszéddel mulató.

Tsúnya. *Turpis*. — Tsúny a'. Tsúny egykor annyi lehetett mint *Squallor, Spurcitia, Stercus, Coenum*. Abból jöhettek Tsúnyítani. *Polluere, Inquinare, Maculare*.

Tsúr víz vagyok. — Tsurgó vizes.

Tsúfzkálni. — Tsúfzdogálni.

Tsúfzós, Sima. *Lubricus, Laevis*. — Sikamló, Sikamú, Sikos, Sik.

Tsutstsát, Tsetstsét, 'st. af. — Tsutsját, Tsetsjét, Tsutsvát, Tsetsvét.

Tső. *Tubus, Fistula*. — Tsev, Tseü.

Tsötselék. *Convenae*. — Tsödülék, Gyülelevész nép.

Tsüggedni, például: erőben, értékben, reményben. — Tsökkenni, Tsekkenni.

Tudós, Tanúltt. *Doctus, Eruditus, Literatus*. — Deák. Ez a' Deák, úgy tetízik, az em-

lített *Doctus*ból eredett, mire nézve a' Római Nyelv is Deák Nyelvnek neveztetett, *Lingua docta v. doctorum*.

Túl. *Trans.* — Tovúl, Továúl, Tova, Elvöl, Elvé, El.

Túlsó. *Ulterior.* — Túleső, Tovúleső, Elvő. Turkálni. — Túrdogálni.

Tyúk. *Gallina.* — Eme tyúk.

Tyúkfű, Tsirke. *Pullus gallinaceus.* — Tyúkfű, Tyúkfajú, Tyúkfaj, Tyúkszir, Tyúksür.

Tzédula, Tzédulátska. *Scheda, Scheda.* — Levélke.

Tzéh. *Corpus opificum. Zunft des Handwerks.* — Gyártó társság, Mives társság.

Tzél, Tárgy. *Scopus, Meta.* — Arány.

Tzérna. *Filum.* — Fonál.

Tzifra, Tzifraság, Tzikornya, Tsitsoma, Píp, Pipere, Fitsere, Tsetse. *Decus, Ornamentum.* — Ékesség, Ék, Dísz.

Tzifra, Tzikornyás, Tsitsomás, Pípes, Píperés. *Decoratus, Ornatus.* — Ékes, Díszes.

Tzuppanni. *Cadere, Labi, Delabi.* — Suppanni, Hullani, Esni.

Többé. *Dehinc, Posthac.* — Továbbá, Továbbvá, Innen tovúl.

Többire. *Ut plurimum.* — Többnyire.

Többször. *Pluries.* — Többszer, Többszerrel, Többszervel, Tömbb v. Tömöbbszervel.

Töke. *Truncus.* — Tö, Fa töve.

Tökétske. *Trunculus.* — Töke, Fa töke.

Tök golyó. *Testiculus*, *Coleus*. — Mony, Tökmony, Töknek a' Monya.

Tök zsatskó, Tök erszény. *Scrotum*. — Tök, Monytök, Monynak a' töke.

Tökös. *Herniosus*, *Enterocelicus*. — Húros, Sérültt, Megszakadtt, a' kinek húrja az az: béle a' tökzsatskóba lejár. Tökös igazán annyi mint Monyas, Ki nem heréltt.

Tökösség. *Hernia*, *Enterocoele*. — Húrosság, Sérülés, Tök sér.

Tölem. — Töleme.

Töled. — Tölete.

Töle, Tölle. — Tölö, Tölev, Tölve, Töleve.

Tölünk. — Tölünk, Tölümük, Tölemük.

Töletek. — Töltük, Tölütük, Töletük.

Tölek, Töllek. — Tölök, Tölevk, Tölvük, Tölevük.

Töltöm. *Fundo*. — Öntöm, Öttöm.

Töltöm. *Impleo*. — Telítem, Tömlöm, Töménylem.

Töltözöm. *Fio plenus*. — Telek.

Tömlő. *Uter*, *Saccus coriaceus*. — Tömni való, Töm nyelő, az az: Sok nyelő.

Tömlő. *Rumis*, *Sumen*. — Tö tömlő, az az: Tézszak, Téjtartó bőrzsák, Téjtök.

Tör. *Subula*. — Tü ár. Ar vogulúl annyit tesz mint Bögöly. *Oestrus*, *Bremse*.

Törekstem. *Conor*, *Nitor*, *Adlabero*. — Törekezem, Törekeдем.

Törlem, Törleni. — Törölöm, Törölni.

Törpe. *Nanus, Pumilio*. — Éktelen kis.

Történetek. *Annales, Chronica, Historia*. — Irott Történetek, Krónika, Istória.

Tövis, Tüvis. *Spina, Lignum aculeatum*. — Tüves, Tüvös, Tües, az az: Tü szabású, Tühöz hasonló, Mint a' Tü olly szúró.

Töviske, Tüske. *Spinula*. — Tüveske, Tüvöske, Tüeske.

Tözök. *Bolbitum, Misttorf*. — Tüzek, Tüzelék, *Alimentum ignis*.

Tükör. *Speculum*. — Tünkör, Tüntető Kör. *Circulus vitreus praebens apparitionem*.

Tündér. *Magus, Praestigiator, Vertumnus, Protheus*, — Tündő er, *Vir pro suo libitu transformabilis*. Tündeni annyi mint Altalváltozni. *Transformari, Transfigurari*.

Türelem, Türedelem, Türihetőség, Türihetés. *Tolerantia*. — Türiőség.

Türelmes, Türedelmes. *Tolerans*. — Türiő. Türelmetlen. *Intolerans*. — Türetlen.

Türelmetlenség. *Intolerantia*. — Türetlenség.

Türiés. *Patientia*. — Türiés. *Toleratio*. Mert *Patientia*. Szenvedés.

Türi. *Plicare, Convolvere*. — Gyüri. Abból eredett Gyüri. *Annulus*. Gyüriközni. *Manicas complicare, convolvere*.

Türiök. *Cornu cuspidatum*. — Türiök, az az: Türi gyanánt szolgáló Ök. Ez az Ök annyit tehetett eggyör mint Szarv, 's abból jöhetett

Ökölni, most Öklelni, *Cornupetere*; Ökör, most *Bos*, hajdan *Taurus*, *Urus*.

Tüz. *Ignis*. — Tüüz, Tül ez, Tül. Így nevezik még most is azt a' Vottyákok 's Tsere-mesek, két Oroszországi Fin nemzet.

Ugy. *Sic*, *Ita*. — Ugyan, Ugyanképpen, Ollyanképpen.

Ugyan. *Certe*, *Sane*, *Profecto*. — Ugy van, Ugy nagyon.

Ugyan, az az: Bezzeg. — Úgy ám.

Ugymint, *Sicut*, *Velut*, *Prout*. — Ugy az mint, Ugyan az miként.

Új. *Novus*, *Recens*. — Iv, Iu. Abból jöhetnek Iv apa, lv fiú, most Ipa, Iffiú. Azután Ivni, Ivás, az az: Ujúlni, Ujulás. Hal ive, az az: Hal újsága, Hal apraja, Hal ikrája.

Újhajtás. *Pullulatio*, v. *Pullus vegetabilium*. — Sarjadás, Sarjadék, Sarju. Abból jöhetett Sarjúfü. *Herba noviter germinans, denuo succrescens*.

Újítani, Ifjítani. *Novare*, *Innovare*, *Instaurare*. — Ivítani.

Újúlni, Ifjúlni. *Novari*, *Renovari*, *Innovari*. — Ivúlni.

Unás. *Taedium* — Unalom, Unadalom, Unat.

Undok. *Foedus*, *Spurcus*, *Nauseosus*. — Unat oka.

Úntában. — Unatjában.

Úntig. *Usque taedium*. — Unatig.

Ur. *Dominus, olim Senior*. *) — Ör. *Senex, Vetus* v. *Magnus*. Abból jöhettek Örfa, Örhal, az az:

Öregfa, Öreghal; Örig, most Örök, *Jus avitum*, *aviticum*; Örös, most Ős, *Avus*.

*) Ez okból még most is Úr frantzúl *Seigneur*, olaszúl pedig *Signore*.

Uraim. *Domini mei*. — Uroim.

Uraink. *Domini nostri*. — Uroimk, Uroimük.

Urak. *Domini*. — Urok.

Uram. *Dominus meus*. — Urom.

Urfi. *Herulus*. — Úr fia, Úri fiú, Úri fajú, Úri faj.

Urunk. *Dominus noster*. — Uromk, Uromuk.

Út. *Iter*, *Via*. — Kala. Abból jöhettek: Kalaúz, Kalóz, Kalamolni, Kalandozni, Kalandos társ.

Utáalom. *Odi*. — Gyülölöm. Mert Utáalom (hajdan Utánalom, vagy inkább Utóllom) *Posterigo*, *Sperno*, *Temno*, *Fastidio*.

Útza. *Platea*. — Ultza. Eredett a' tót *Ulitzából*. A' Kintstartónak 1495-diki Regyistromában így vagyon: *Bona Dni Praepositi Albensis in Inghwan wltza*, az az: Ingovány Utzában Székes Fejérváratt.

Utól étek. *Mensa secunda*, *Bellaria*. — Utóljáró étek, Utólsó étek.

Vad bika. *Urus*. *Aurochs*. — Őr. Abból lett Ökör, hajdan *Taurus*, most *Bos*, az az: Ökös ör, Öklelő ör. Ők egykor Szarvat tehetett.

Vad kert. *Vivarium*. — Vadas kert. Mert Vadkert inkább *Hortus incultus*, *derelictus*.

Vagdalódní. *Digladiari, Ferro certare.* — Vagdalódozni, Vagdalódni, Vagdalkozni.

Vagy. *Vel, Sive.* — Avagy, Avval egygy, Azval egygy.

Vagy. *Es. Bist.* — Vagyysz, Vagyasz. Valamint Fagyysz, Fagyasz, Birsz, Birasz. Vagyok, Vagyisz, Vagy, egygykor annyit tettek mint Birok, Birsz, Bír.

Vagyok, Vagy, Vagyon, 's a' t. *Sum, Es, Est, etc.* — Vagyok, Vagyisz, Vagy, Vagymuk, Vagytuk, Vagyvuk. De ezek régenten így irattattak; *Vogoc, Vogz, Vog, Vogmuc, Vogtuc, Vogvuc.*

Vágyódní. — Vágyakodni, Vágyolkodni, Vágyni.

Vagyon, Vagyonság, Érték, Birtok. *Possessio, Substantia, Opes, Facultates.* — Vagyomány, Vagy. Ugyan így nevezte az Értéket még Bátori László is a' Sz. Irásnak Fordításában. 'S ebből a' Vagyból eredtek Vagyok és Vagyom, mellyek egygykor annyit tettek mint Birok és Birom. *Habeo, Teneo, Possideo.*

Vagyonos. *Possessionatus, Potens.* — Vagyos, Hatalmas, Ható.

Vaj, Irós vaj. *Butyrum.* — Iró, Ires vaj. Abból jöhetett Iróstélzta, *Scriblita*; Iró tej, *Lac ebutyratum.* Irónak talán onnan mondatott, mivel azzal szoktak vólt az Aggnök irni, az az: a' Be-tegeket kenni 's fenni. Vajnak egygykor nálunk,

valamint a' Lappoknál is, minden hig Kövérség neveztetett.

Vaj, Vajas, Vajazni. — Voj, Vojos, Vojozni.

Vak süly. — Száraz süly, Ülöfel száraz sülye.

Vállat vonni, Vállal felelni. — Vállat vonítva felelni.

Valyon? *Anne? De eo, utrum?* — Vallást adjon (értsd hozzá: a' Tanu) *Fateatur Testis.*

Való. *Aptus, Accomodus, Habilis.* — Arra való. Mert Való annyi mint *Ens, Existens, Verus, Realis.*

Valótlan. *Non existens.* — Valótalan, Valóságatlan.

Váltoslag. *Alternatim.* — Változólag, Változó laggal, az az: Változó móddal.

Válú. *Alveus.* — Vájú.

Vanyiga. *Aeger, Miser.* — Ványog, Ványogó. *Aegrotus, Morbo correptus.* Vány egykor, úgy tetszik, annyit tett mint Kórság, Betegség, Nyavalya, Egézségtelenség. Abból jöhettek talán Járó-vány, Gyújtó-vány, 'st. af. Ugyan a' Lappok is azt Vánknak mondják.

Vár. *Arx, Castrum.* — Várlak, Várhon. Vár egykor tsak annyit tett talán, mint Hegy. 'S ugyan annyit tesz ez a' szó még most is a' Lappoknál.

Varju. — Varnyu, Vargyu.

Város. *Urbs, Civitas.* — Városhely, az az: Várral biró 's kerített hely.

Varzsa, Vörzse. *Nassa.* — Vész, Halvész.

Vasas katona. *Miles cataphractus*. — Nehézszerű Vitéz.

Vásni. *Atteri*. — Vásolni.

Váz. — *Formido avium, Vogelscheuhe*. Madár váz.

Váz. *Forma terrens, Spectrum, Schreckbild*. —

Vaj az! Vaj egykor annyit tett mint Jaj, 's nem tsak a' Fájlalónak, hanem az Ijedőnek is szava vala.

Vedd. *Cape, Recipe, Accipe*. — Vegyed, Végy, Veetj, Veete.

Végítélet. *Dies ultimi judicii*. — Birság napja. Így neveztetik a' *Latiatucoban*.

Végső. *Ultimus, Finalis*. — Végén eső, Végre eső.

Végzem, Végzeni. — Végezem, Végezni.

Végződni. — Végeztetni, Végezedni.

Vegyeledni, Vegyödni, Vegyülni. *Misceri, Se immiscere*. — Elegyedni, Elegyülni, Egyveledni, Egyveledni. Ezen Igéknek a' Töszavok Együ, melly mostan Eggynek mondatik.

Vegyes. *Mixtus*. — Elegyes, Egyveles.

Vegyíteni. *Miscere*. — Elegyíteni, Egyviténi, Eggyvé tenni.

Vele, Véle, Vélle. *Cum ipso, Cum illo*. — Velő, Vele, Velve, Veleve.

Velözni. *Medulla spoliare*. — Kivelözni.

Vén, Vön. — Veön, Vevön, Veve ön, Veve.

Vén aszszony. *Vetula*. — Aggnő, Avog nő, Orvog nő.

Vendégség. *Convivium*. — Lakodalom.

Véres. *Blutwurst.* — Véreshurka, Véres hár.
 Versengeni. *Contendere, Disceptare, Jur-*
gari. — Versenkedni, Verselkedni, az az: Sor-
 ral egymásnak felelgetni.

Vér szemet venni. *Animum sumere viri for-*
tis. — Er szemet vagyis Er szivet venni. Er-
 szem és Ersziv annyit tehetett mint Bátor's Fér-
 fi sziv; Szemere pedig mint Bátor és Szemes
 férfi. Er egykor Férfiút tett.

Vértárj. *Ulcus, Pustula, Vomica.* — Vértor,
 az az: a' Vérnek ölzvegyülése, torlódása.

Vésem. *Coelo, Sculpo.* — Vassal ásom.

Veszedelem. *Periculum, Perditio.* — Veszély,
 Vész. Ebből jöhettek: Szélvész, Tűzvész, 's ta-
 lán Özön vész is, *Diluvium, Oceani perditio.*

Veszteni. *Perdere, Corrumperere, Pessumda-*
re. — Veszíteni.

Vét, Vétel. *Sumtio.* — Vevet, Vevétel.

Vetkezödni. — Vetkezni.

Vetni. *Seminare.* — Földet bévetni, Mag-
 vat földbe vetni.

Vétség, Vétek. *Crimen, Delictum, Legis in-*
fractio, violatio. — Törevény, Szer törevény.

Vetödni. *Projici v. Devenire.* — Vetemedni.

Vezér. *Dux.* — Vező er, az az: Népet v.
 Hadat Vezető férfi.

Viadal. *Pugna.* — Viatal, Viat, Vit.

Vigasztalödni. — Vigasztaltatni.

Világ bolondja. *Ludibrium universorum.* —
 Világ tsúfja.

Világítani. *Lucere*. — Világolni.

Világítani. *Lucificare*, *Luminare*, *Illuminare*. — Világosítani.

Virítani. *Virere*, *Vigere*, *Florere*. — Virúlni, az az: Nyilni, Fakadni, Kikelni, Feltetkezni, Divatba jönni.

Virits. *Virus sive Succus betulae*. — Nyír virits, Nyírok.

Virradni. *Diescere*, *Lucescere*. — Villadni.

Virradtig. *Usque auroram*. — Virradtáig, Virradatig.

Visgáldni. *Vestigare*, *Investigare*. — Visgálni, Nyomozni.

Viszem. *Porto*. — Vitem, Vivem, Viem.

Viszhang, Ekkó. *Echo*. — Viszszajött hang, Viszszazengő hang, Viszszáló hang.

Viszketni. *Prurire*. — Viszkedni.

Viszontag, Viszontan, Viszont. *Vicissim*, *Invicem*. — Viszólag.

Viszsa. *Re*, *Retro*. — Viszva, Meg.

Viszsa. *Praepostere*, *Per abusum*. — Viszsaélve, Viszvaélvén.

Viszszajönni. *Redire*, *Revenire*. — Viszszajönni, Viszsvagyönni, Meggyönni.

Viszszatérni. *Reverti*. — Megtérni, Térni.

Vita. *Pugna*, *Certamen*, *Contentio*. — Vit a', Vit. Ebből jöhetett Vitész. *Pugnator*, *Bellator*, *Miles*.

Vitatom. *Propugna*. — Vijtatom, Vjvtatom. Vivok annyi mint *Pugno*, *Certo*, *Dimico*.

Vitéz. *Miles*. — Vitész.

Víz. *Aqua.* — Vüz, Vü-ez, Vü. *Schlözer* szerént Vu, vagy inkább Vü a' Vottyákoknál Vízet jelent.

Víz eredése, fakadása. *Ortus aquarum.* — Vízkelet.

Vonaglani. — Vég vonokban lenni, *In den letzten Zügen liegen.*

Vontsolni. — Voncsolni, Vontsolni.

Zászló. *Vexillum.* — Zászló jel, régi irással: *Zaazlou iel.* Század vagyis Százallya jel. Hajdan a' Vitézeket nálunk Lovak szerént számlálták, mert Gyalogjaink, az Ijász Kúnokat kivéven, nem valának. Hunyadi Mátyás Gyalogsága pedig Tsehekből 's Morvaiakból állott.

Zászló allya. *Turma. Schwadron.* — Százló, régi irással: *Zaazlou.*

Zengek, Zengeni, Zengő. — Zenegek, Zengeni, Zenegő, Zönögök, Zönögni, Zönögő.

Zsák. *Saccus.* — Tömlő. Ez egykor az Eleinknél hörből vólt, mellyet a' ló hátára felszokták vólt kötni a' Nyereg megé, 's a' melly-be hol a' zsákmányt (ez utóbb onnan neveztetett annak) eldugták, hol pedig felfujván azt, azzal a' legnagyobb folyókat is által úszták.

Zsibáros, Zsibvásáros, Ószeres. *Scrutarius.* — Tarattyús, Ovfzeres, Ovfzerfzámos.

Zsibárú, Zsibvásárfi, Ószer. *Veteramentum.* — Tarattyú, Ovfzer, Ovfzerfzám, Ov mü.

Zsidó. *Judaeus.* — Istent szidó.

Zsinár. *Avarus.* — Zsinárd.

Zúgni, — Zuhogni.

Ö. *Ille*. — Ev, Eve.

Ö kivüle. *Extra v. Praeter ipsum*. — Kül-
üle, Külüle, Külüle.

Öklelni. *Cornupetere*. — Ökölni, Ökelni. Ez az ige Ökből eredett, melly annyit tett mint Szarv. Öklelni inkább annyi mint Öklözni. *Pugno percutere*.

Ökör. *Bos*. — Tehén. Így nevezi az Ökröt mindenkor Bátori László a' Sz. Írásnak ama legrégebbs magyar Fordításában.

Öl. *Sinus, Gremium*. — Öböl.

Ölgyíteni, Vegyíteni. *Misceri*. — Elegyíteni, El-egyvíteni, Egyvíteni, Egyvé tenni.

Öltözödni. — Öltözködni, Öltözni.

Ördögös, Garabontzás deák, Tátos. *Magus*. — Bűvös, Bájos, Jós, Taltos. De ez az utólsó egyköt szintűgy, valamint a' *Magus*, jobb értelemben vétetett, 's annyit tett mint Bölts, Tudós, Tanúltt okos. Taltos a' pogány Eleinknél az vólt, a' mi Kazuloknál *Magus*, Görögöknél *Philosophus*, Rómaiaknál *Sapiens*, Indoknál *Gymnosophista*, Gallusoknál *Druida*, Egyiptomiaknál *Propheta*, Assiriusoknál *Chaldaeus*. *Magia* Kazulúl annyit tett, mint a' Természetieknek tökéletes esméretök.

Ördögös aszszony, Boszorkány. *Saga*. — Bűvös. Bájos. v. Jós. aszszony.

Ördögösség, Garabontza, Boszorkányság.

Magia, Necromantia. — Bűvölés, Bájolás, Bűbáj, Bű, Báj, Jósság, Jó.

Öregedni. *Senescere.* — Aggúlni, Aggani, Aggni, Avogni. Öregedni hajdan tsak annyit tett mint Nagyúlni, Nagyobbodni. *Grandescere.*

Örök. *Praedium, v. Haereditas. Erbgut, Erb-recht.* — Ör ig, Örös ig. *Jus haereditarium, aviticum.* Örös, most Ös. *Avus.*

Örökös. *Haeres, v. Haereditarius.* — Ör-iges.

Örülni. *Delirare, Desipere.* — Észből ürülni.

Ös. *Avus.* — Örös. Ör egykor annyit tehetett mint Nagy v. Vén. Abból valók: Örfa, az az: Nagyfa; Örhal, az az: Szokatlan nagyságú hal; Ördög, az az: Nagy dög, Öreg dög. *Enormis Bestia, Immanis Bellua;* Öreg, az az: Nagy, v. Vén, Idős, Koros, Élemedett; Öregség; Öregszem, hajdan Öregedem.

Öz ember. *Canus.* — Öfzi ember, Öfzültt ember. *Homo propectae aetatis, sive qui agit vitae suae autumnum.*

Öfzike. *Colchicum.* — Öfzi Kükörts, Meztelen virág.

Öfzize vízszá. *Confuse.* — Öfzve vízva.

Öfzvekalátsolni. *Connectere, Complicare.* — Öfzvekalátsolni.

Öfzveledni. — Öfzveegyeledni.

Öfzveleg. *Junctim, Conjunctim.* — Öfzöleg. Öfzni annyit tett egykor mint *Jungi, Conjungi.*

Öfzvelíteni. *Commiscere.* — Öfzveegyelíteni,

Ölzveszzerkeztetni. *Jungere, Sociare, Conjungere, Copulare.* — Szerkeztetni.

Ötves. *Auri faber.* — Aranyütves, Aranyműves. Ütves annyit tett mint *Faber, Cusor, Schmied.* Ütű pedig mint *Malleus, Hammer.* Kalapáts, Pöröly. Tsép ütű mint *Malleus flagelli frugum.* Tsép hadaró.

Övedzem. *Praecingo me.* — Öveződöm, Övezedem, Övedezem.

Üdzekedni. *Catulire, Coitum quaerere, Propter venerem insequi.* — Üzekedni, az az: Szerkedés kívánásából egymást üzni.

Ügyes. *Justus, Verus, Legitimus.* — Iges, Ügyes (hajdan Iges) ura valaminek. *Possessor justus, Dominus legitimus.*

Ügyész. *Causidicus, Advocatus.* — Szószólló.

Ügyetlen. *Injustus, Iniquus, Illegitimus.* — Igetlen.

Üsd. — Üssed, Üssete, Üsjed, Üsjete.

Üzög. *Torris, Titio.* — Tüzeg, Tüzög, Tüzölgő fa.

Üzög a' búzában. *Rubigo, Uredo. Brand.* — Tüzeg búza.

Üzögös Sz. Péter. *Cathedra S. Petri.* — Székes Sz. Péter.

Üveg. *Vitrum.* — Köveg, Köveg szer.

Üveges. *Fenestrarius.* — Üveg műves, Köveg műves.

Üveg tsináló. *Vitrarius.* — Üveg fuvó, Üveggyártó.

Itt újra jelentem, hogy ha valaki leendő, ki az előhozott hajdani Szavak közül ezt vagy amazt bizonytalannak, vagy pedig hihetetlennek fogja tartani, annak most is csak azt mondhatom, hogy ezek többire tsupán Vélekedésim.

Eme, vélekedésem szerént, helytelen ó és új Szavainkat így hozhatni helyre.

Apró marha. *Aves cohortales*. — Apró-Szárnyas - v. Tollas-barom. Mert Apró marha minden kitsin Jószág és Árú.

Arok bérlés. — Arok béllelés v. béllés. Valamint Mente béllés, és nem Mente bérlés; mert ez annyi mint Mentének bérbe vevése.

Bányászat. *Metallum*. — Bányászna, Bányászter. Mert Bányászat inkább *Cultura fodinarum*, *Fossio minerarum*, *Metallurgia*. *Bergbau*. Bánya, Bányász, Bányászni, 's Bányászat szint olly Szavak, valamint Hal, Halász, Halászni, 's Halászat, vagy pedig Vad, Vadász, Vadászni, 's Vadászat.

Borbély, Feltser. *Chirurgus*. — Seborvos, Kézorvos, Kézi orvos.

Borbélyság. *Chirurgia*. — Seborvoslás, Seborvosság. Ez az Orvosság, melly most annyi mint *Medicina*, hajdan annyit tett mint *Ars medica*.

Burkus Király. *Rex Prussiae*. — Poroszf Király. Mert Burkus v. Burgus, *Brandenburgus*, 's a' Burgusföldnek nints Királyja, hanem csak Márkgrófja, *Marchio Brandenburgiae*.

Burkusorfság. *Prussia.* — Porofzorfság. Mert Burgusorfság. *Brandenburgia.*

Buzma. *Insolens, Inflatas.* — Duzma, Duzzadt.

Égész. *Astronomus.* — Tsillagász. Ezen Tudósnek nem az Éggel, hanem a' Tsillagokkal vagon dolga. Ég. *Aër, Aether, Coelum, Aura.*

Eggyetmás. *Utensile.* — Eggymás, Holmi, Honmi, Honmü.

Emlös állatok. *Saugthiere.* — Emlök, Emlő állatok. Mert vannak olyan Allatok is, melyeknek noha Emlőjök vagyis Emlőtagjok megvagon, de még sem szoptatnak.

Érzékenység. *Sensus.* — Érzék, Érzelem.

Hantzuzni. *Propter venerem insequi.* — Üzekedni, Koslatni, Folyatni.

Hasonlítani eggymáshoz. *Habere vicissim similitudinem. Gleichen einander.* — Hasonlani eggymáshoz. Ebből lett Hasonló. *Similis, Aequalis.* Hasonlítani inkább *Conferre, Comparare, Aequiparare. Vergleichen.*

Hátról, Hátúlról. *A tergo.* — Hátúl, Megül, Herélni. *Evirare, Emasculare.* — Kiherélni, Fajtalanítani. Fajtalan a' Monyatlant sokkal jobban magyarázza, mintsem a' Buját, mert ez, a' mint tudjuk, igen gyakorta fajos.

Hitelő *Creditor.* — Hitelre adó.

Idétlen szóllás. *Locutio insulsa.* — Illetlen szóllás.

Jó egészség. *Sanitas, Valetudo.* — Egész-

ség. Ez már magában Épség. *Incolumitas, Integritas.*

Költemény. *Poëma. Gedicht.* — Költet, Mert Költemény. *Commentum, Figmentum.*

Lappadni, Lelappadni. *Decrescere, Diminui.* — Leapadni, Apadni.

Lepedő. *Linteam torale, Linteamen.* — Agy lepel.

Megbabonázni. *Infascinare.* — Megkötni, Megbájolni, Megigézni.

Megherélni a' Könyvet. — Tsonkítani, Híjítani, Félszegíteni.

Mesterség. *Ars, Artificium. Kunst.* — Gyártás, Mügyártás, Mügyakorlás.

Mestember. *Artifex, Opifex. Künstler, Handwerker.* — Gyártó, Mügyártó, Mügyakorló.]

Mosoné. *Lotrix.* — Mosó asszony, Mosó nő, valamint Agg nő. De jobb volna még is Nömosó.

Óvásáros. *Scrutarius.* — Ószerzámos, Ószerzám árús.

Püspökség. *Diaecesis.* — Eggyházmegye. Mert Püspökség. *Episcopatus.*

Selyem tenyésztetés. *Cultura Bombycis. Seidenbau.* — Selyemgyártás, Selyembogár tartás, Selyemszerzés. Tenyészteni annyi mint *Focundare, Multiplicare.*

Térni. *Capi a loco.* — Félni, Elfélni. Mert Térni annyi mint *Reverti, Converti, v. Flectere, Vergere.*

Tsombolyék. *Fascis*. — Tsomólék, Nyaláb.

Tzél, Tárgy. *Scopus, Meta, Terminus*. —

Arány, Tartyú.

Tötske. *Acicula*. — Tüvetske, Tüvets, va-
lamint Követske, Követs.

Tünödni. *Angi, Tristari*. — Törödni.

Öjv, Öjf. *Accipiter*. — Ölyv, Ölyü, Ölö
madár.

Önként, Önképpen. *Mea sponte*. — Euként,
Enképpen.

A' Tizenegyedik Darabnak Tartalma.

Béla Levelessénél előforduló Tulajdon nevek	3
A' Váradi tüzes vas Itéletekben előhozott Tulajdon nevek	67
Többféle Szavainkról való Vélekedésem	95

10 lapon belöl	— külöl
23 — mini	— mint
38 — bizonyzos	— bizonyos
45 — Bábtza	— Rábtza.
62 — <i>Usubun</i>	— <i>Usubuu</i>
69 — Olák	— Oláh
91 — <i>Vreund</i>	— <i>Vrcund</i>
94 — <i>Abbatim</i>	— <i>Abbatiam</i>
97 — Almbel	— Almbelt, Almbelett.
103 — <i>Hyoscianus</i>	— <i>Hyosciamus</i>
118 — Fültök	— Fültük
130 — <i>Bos, Femina</i>	— <i>Bos femina</i>
132 — Tettem	— Tetem
136 — 1586-dik	— 1586-diki
